

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. หลักสูตรการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546
2. การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบแผนการทดลอง
3. การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม
4. การปรับทิศทางการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาแนวใหม่
5. ความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างจิตสำนึกในการบริการสังคม
6. เจตคติ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ในการบริการสังคม และการวัดผล

ประเมินผลตามสภาพจริง

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักสูตรการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546

หลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรระดับอุดมศึกษา แบ่งเป็น 10 ประเภทวิชา ได้แก่ ประเภทวิชาอุตสาหกรรม ประเภทวิชาพาณิชยกรรม/บริหารธุรกิจ ประเภทวิชาศิลปกรรม ประเภทวิชาคหกรรม ประเภทวิชาเกษตรกรรม ประเภทวิชาประมง ประเภทวิชาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ประเภทวิชาอุตสาหกรรมสิ่งทอ ประเภทวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และหลักสูตรประกาศนียบัตรครูเทคนิคชั้นสูง (ปทส.) การจัดการเรียนรู้ประเภทวิชาอุตสาหกรรม แบ่งเป็นสาขาวิชารวมทั้งสิ้น 25 สาขาวิชา

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2546) กำหนดภาพของหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ตามกรอบแนวคิดหลัก The Oliva Model (Oliva, 2005) ในการพัฒนาหลักสูตร 12 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 และ 2 กำหนดเป้าหมาย หลักการ ปรัชญา วิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน

ขั้นที่ 3 และ 4 การกำหนดรายละเอียดของจุดหมาย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขั้นที่ 5 การจัดการและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ รวมทั้งกำหนดโครงสร้างที่จะให้มีการจัดการเกี่ยวกับหลักสูตร

ขั้นที่ 6 และ 7 การเขียนรายละเอียดเนื้อหา จุดหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน

ขั้นที่ 8, 9 และ 10 เทคนิควิธีการสอนในชั้นเรียนและการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน
ขั้นที่ 11 และ 12 ประเมินผลการสอนและ ประเมินผลหลักสูตร

จากกรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตรข้างต้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้ดำเนินการจัดหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ดังนี้

เป้าหมาย หลักการ ปรัชญา ในการจัดการศึกษาวิชาชีพ เพื่อพัฒนากำลังคนระดับ กึ่งฝีมือ ระดับฝีมือและระดับผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาวิชาชีพ (ระดับเทคนิค) ให้สอดคล้องกับ ตลาดแรงงาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม สามารถ เป็น ผู้ปฏิบัติงาน หัวหน้างานหรือเป็นผู้ประกอบการ และการประกอบอาชีพอิสระได้โดยเน้น การแก้ปัญหา สร้างองค์ความรู้ในอาชีพ มีบุคลิกภาพ คุณธรรมและเจตคติที่ดี มีหลักการสำคัญคือ

1. มุ่งผลิตและพัฒนาแรงงาน ระดับผู้ชำนาญการเฉพาะสาขาอาชีพ สอดคล้องกับ ตลาดแรงงาน สภาพเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม
2. สามารถเป็นหัวหน้างานหรือเป็นผู้ประกอบการได้
3. มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีสมรรถนะในการประกอบอาชีพ มีความรู้เต็มภูมิ ปฏิบัติได้จริงและ เข้าใจชีวิต

4. เปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการวิชาชีพมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนวิชาชีพ สามารถ ถ่ายโอนประสบการณ์การเรียนรู้จากสถานประกอบการ และสะสมการเรียนรู้และประสบการณ์ได้

จุดหมาย และวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

จุดหมาย ของหลักสูตร กำหนดให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำรงชีวิต สามารถศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น มีทักษะและสมรรถนะในงานอาชีพ ตามมาตรฐานวิชาชีพ บูรณาการความรู้ ทักษะจากศาสตร์ต่าง ๆ ประยุกต์ใช้ในงานอาชีพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพ มีความมั่นใจและภาคภูมิใจในงานอาชีพ รักงาน รักองค์กร สามารถทำงานเป็นหมู่คณะได้ดี และมีความภาคภูมิใจในตนเองต่อการเรียน วิชาชีพ มีปัญญา ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการจัดการ การตัดสินใจและ การแก้ปัญหา รู้จักแสวงหาแนวทางใหม่ ๆ มาพัฒนาตนเอง ประยุกต์ใช้ความรู้ในการสร้างงานให้ สอดคล้องกับวิชาชีพ และการพัฒนางานอาชีพอย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนมีบุคลิกภาพที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ มีวินัย มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงทั้งร่างกายและจิตใจ เหมาะสมกับการปฏิบัติในอาชีพนั่น ๆ เป็น

ผู้มีพฤติกรรมทางสังคมที่ดีงาม ทั้งในการทำงาน การอยู่ร่วมกัน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว องค์กร ท้องถิ่นและประเทศชาติ อุทิศตนเพื่อสังคม เข้าใจและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตระหนักในปัญหาและความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ตระหนักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของประเทศโดยเป็นกำลังสำคัญในด้านการผลิตและให้บริการ เห็นคุณค่าและดำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ปฏิบัติตนในฐานะพลเมืองดี ตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

การจัดการและการนำหลักสูตรไปปฏิบัติ มีการกำหนดการใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546

ด้านการเรียนการสอน ผู้เรียนสามารถลงทะเบียเรียนได้ทุกวิธีเรียนที่กำหนด และนำผลการเรียนแต่ละวิธีมาประเมินผลร่วมกันได้ สามารถโอนผลการเรียน และขอเทียบความรู้และประสบการณ์ได้ การจัดการเรียนการสอนเน้นการปฏิบัติจริง โดยสามารถนำรายวิชาไปจัดฝึกในสถานประกอบการไม่น้อยกว่า 1 ภาคเรียน เวลาเรียน ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ ให้แบ่งภาคเรียนออกเป็น 2 ภาคเรียนปกติ ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โดยมีเวลาเรียนและจำนวนหน่วยกิตตามที่กำหนด และสถานศึกษาอาจเปิดสอนภาคเรียนฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร ประมาณ 5 สัปดาห์ การเรียนคาบละ 60 นาที (1 ชั่วโมง) ให้มีจำนวนหน่วยกิตตลอดหลักสูตรไม่น้อยกว่า 85 หน่วยกิต และไม่เกิน 100 หน่วยกิต

ด้านโครงสร้าง แบ่งเป็น 3 หมวดวิชา คือ หมวดวิชาสามัญ หมวดวิชาชีพ และหมวดวิชาเลือกเสรี โครงสร้าง ฝึกงานและกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เนื้อหา จุดหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน จุดหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้ที่สำเร็จการศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 มีความรู้ ความสามารถ เจตคติและประสบการณ์ มีความรู้และทักษะพื้นฐานเกี่ยวกับภาษา สังคม มนุษย์ศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ นำไปใช้ในการค้นคว้า พัฒนาตนเองและวิชาชีพ ให้เกิดความเจริญก้าวหน้า มีความรู้และทักษะในหลักการ และกระบวนการทำงานพื้นฐานวิชาชีพ ที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการและการวางแผนในงาน และสามารถติดตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนำมาพัฒนางานอาชีพให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา สร้างสรรค์ และนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนางานด้านอาชีพ มีคุณธรรม จริยธรรมและกณินสัยที่ดีในงานอาชีพ สามารถประกอบอาชีพในสถานประกอบการ อุตสาหกรรมหรือสร้างสรรค์หรือประกอบอาชีพอิสระในสาขาวิชาชีพ ปลูกฝังให้มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ มีจิตสำนึกที่ดีต่อองค์กร

กิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียนและการประเมินผลการเรียนของผู้เรียน
สถานศึกษาต้องจัดให้มีกิจกรรมเพื่อปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ระเบียบวินัยของตนเอง

การสนทนา การส่งเสริมการทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่มในการทำประโยชน์ต่อชุมชน ทำนุบำรุงขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงาม ซึ่งประกอบด้วยการวางแผน ลงมือปฏิบัติประเมินผล และปรับปรุงการทำงาน ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมงและให้ผู้เรียนจัดทำโครงการในภาคเรียนที่ 4 ละให้สถานศึกษานำรายวิชาในหมวดวิชาชีพไปจัดฝึกงานในสถานประกอบการ อย่างน้อย 1 ภาคเรียน

การประเมินผลการเรียนเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546

ประเมินผลการสอนและ ประเมินผลหลักสูตร การประเมินผลการสอนของครู โดยการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ บันทึกหลังการสอน สำหรับการประเมินผลหลักสูตร กำหนดไว้เป็นข้อกฎหมาย ดังนี้ ปลัดกระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้มีอำนาจในการแก้ไข เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลง และยกเลิกประเภทวิชาและสาขาวิชา ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ให้อธิบดีกรมอาชีวศึกษาเป็นผู้มีอำนาจในการแก้ไข เพิ่มเติม เปลี่ยนแปลงสาขางาน ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 สถานศึกษาเป็นผู้มีอำนาจพัฒนา เพิ่มเติมรายวิชา ให้เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น โดยต้องรายงานให้สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาทราบ

จากหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น พัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในยุคโลกาภิวัตน์ เพื่อผลิตกำลังคนระดับฝีมือที่มีความรู้ ความชำนาญ ในทักษะวิชาชีพ มีคุณธรรม วินัย เจตคติ บุคลิกภาพ และเป็นผู้มีปัญญาที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในระดับชุมชน ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกระบบและวิธีการเรียนได้อย่างเหมาะสมตามศักยภาพ ความสนใจและโอกาสของตน ส่งเสริมการประสานความร่วมมือในการศึกษาและพัฒนาหลักสูตรร่วมกันระหว่างสถาบัน หน่วยงาน และองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติ ท้องถิ่นและชุมชน

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ชื่อวิชาโครงการ (Project) รหัส 3101 - 6001 มีรายละเอียดจุดประสงค์รายวิชา มาตรฐานรายวิชาและคำอธิบายรายวิชา ดังนี้

จุดประสงค์รายวิชา

1. เพื่อให้เกิดความตระหนักและมีความคิดริเริ่มพัฒนางานในสาขาวิชาชีพ
2. เพื่อให้สามารถปฏิบัติการวางแผน ทำรายงาน นำเสนอผลงาน แก้ไขปัญหาที่เกิดจากการทำงาน
3. เพื่อให้มีกิจนิสัยในการทำงานด้วยความประณีต รอบคอบและปลอดภัย ตระหนักถึงคุณภาพของงานและมีจริยธรรมในงานอาชีพ

มาตรฐานรายวิชา

1. วางแผนและนำเสนอโครงการ
2. ออกแบบและสร้างเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในงานอาชีพที่เกี่ยวข้อง
3. รายงานผลการปฏิบัติงานและนำเสนอผลงาน

คำอธิบายรายวิชา

ให้นักศึกษานำความรู้จากรายวิชาต่าง ๆ ประยุกต์ให้สอดคล้องกับเทคโนโลยี วางแผนนำเสนอโครงการ ผลงานทางวิชาการ การออกแบบ การสร้างเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในงานอาชีพที่เกี่ยวข้องให้เสร็จในเวลาที่กำหนด โดยรายงานผลการปฏิบัติงานเป็นระยะ ตลอดจนการทำโครงการและนำเสนอผลงานให้คณะกรรมการประเมินผล

จากหลักสูตรข้างต้น การจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาควรมีการปรับบทบาทใหม่ทั้งหลักสูตรให้ทันสมัยเป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการและปรับบทบาทครูผู้สอน ตลอดจนปรับวิธีการเรียน เปลี่ยนวิธีสอน และปฏิรูปวิธีสอบ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง

การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้และแบบแผนการทดลอง

การจัดการเรียนการสอนในระดับอาชีวศึกษาควรมีการปรับบทบาทใหม่ทั้งหลักสูตรให้ทันสมัยเป็นไปตามความต้องการของสถานประกอบการและปรับบทบาทครูผู้สอน ตลอดจนปรับวิธีการเรียน เปลี่ยนวิธีสอน และปฏิรูปวิธีสอบ ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้และได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ อันจะนำผู้เรียนไปสู่การเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง โดยเฉพาะการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบการเรียนรู้ เป็นงานพื้นฐานของครูผู้ที่มีมุ่งหวังเพิ่มพูนคุณภาพผู้เรียน ลดความต่างระหว่างเด็กเก่งกับเด็กอ่อน และพยายามจัดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดให้กับผู้เรียนทุกคน จำเป็นต้องปรับเพิ่มคุณภาพของกิจกรรมการเรียนรู้ให้นำสู่ผลการเรียนรู้ได้จริง วิธีหนึ่งที่ช่วยเพิ่มคุณภาพแผนการสอนได้ดี คือ การออกแบบโดยยึดผลปลายทางเป็นหลักเรียกว่า “Backward Design” การเพิ่มคุณภาพของแผนการสอนให้นำสู่ความรู้ได้จริง ความรู้ระดับลึกซึ้ง เรียกว่า Enduring Understanding เป็นวิธีการออกแบบใช้หลักยึดผลปลายทางที่เป็นความรู้ระดับสูงแล้วหากิจกรรมนำสู่ผลความรู้นั้นให้ได้จริง (โกวิท ี ประมวลพฤษ, 2551, หน้า 5)

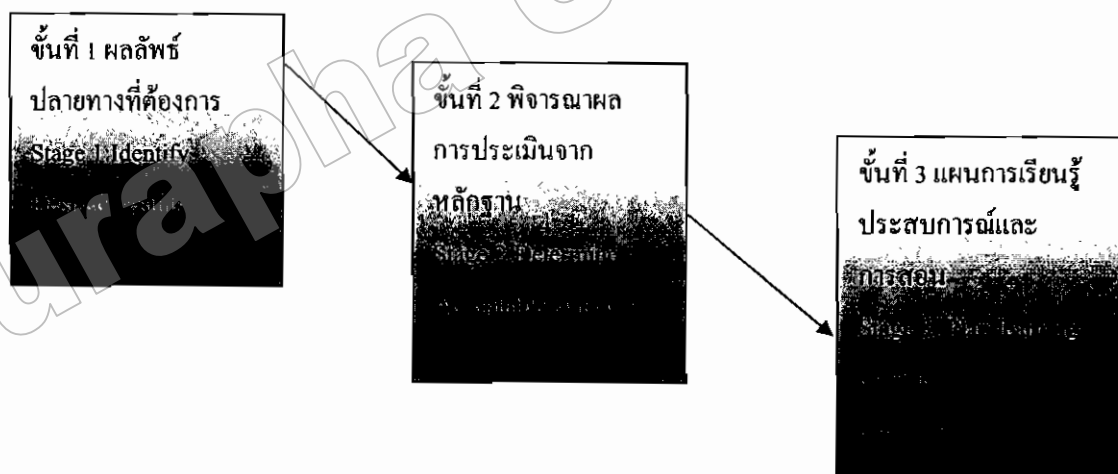
มัวร์ (Moore, 2009, pp. 34 - 35) ได้นำเสนอการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ของ วิกกินส์และ แม็คไท (Wiggins & McTighe, 2005) การออกแบบที่เรียกว่า Backward Design Model เป็นวิธีออกแบบการเรียนรู้ที่ชี้แนะการพัฒนาหลักสูตร โดยใช้ผลปลายทาง หรือผลงาน ของผู้เรียนเมื่อจบบทเรียนเป็นหลัก ครูออกแบบอย่างดีแล้ว คิดอย่างดีแล้ว จึงนำองค์ประกอบ สำคัญต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแบบไปลงในแผนการสอน ขยายเพิ่มเติมรายละเอียด ให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เมื่อไปสอนจริงก็จะเกิดการเรียนรู้ คุณภาพผู้เรียนตามที่ระบุไว้จริง Backward จึงไม่ใช่แผนการสอน แต่เป็นภาพรวมสำคัญของแผนการสอน มีองค์ประกอบสำคัญของแผน หรือจะเรียกว่า แผนในระดับกรอบความคิดรวม ก็ได้ จุดสำคัญที่วาง Backward ในระบบ การทำงานของครูก็คือ ครูจะต้องคิดออกแบบก่อนลงมือเขียนแผน แผนที่ดีต้องมีกรอบที่เป็นเหตุ เป็นผลที่สัมพันธ์กันจริงก่อน แล้วจึงจะไปเขียนแผน กรอบแนวคิดของวิกกินส์และแม็คไท 3 ขั้นตอน ดังภาพที่ 1 คือ

ขั้นที่ 1 ผลลัพธ์ปลายทางที่ต้องการ

ขั้นที่ 2 พิจารณาผลการประเมินจากหลักฐานและสิ่งประกอบเป็นผลลัพธ์

ขั้นที่ 3 การวางแผนการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอย่างมี

สมรรถภาพ

ภาพที่ 1 Backward Design Process

จากภาพที่ 1 อธิบายตามขั้นตอนได้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 เน้นผลลัพธ์ที่ต้องการ เริ่มต้นจากการกำหนดตัวความรู้ที่เป็นความรู้ลึกซึ่ง ความรู้ฝังแน่น หรือความเข้าใจอันคงทน ได้แก่ ความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ และหลักการตาม

เนื้อหา กำหนดความรู้ฝังแน่นเป็นเป้าหมายก่อน พร้อมทั้งเลือกการแสดงผลออกของผู้เรียนที่เป็นลำดับ ผู้เรียนต้องรู้อะไรต้องทำอะไร นำสู่ผลความรู้ฝังแน่นนั้น ครูต้องถามคำถาม ที่ผูกให้ผู้เรียนลงมือทำกิจกรรมการเรียนรู้ติดอยู่กับการเรียนรู้ จึงไปถึงความรู้ฝังแน่นตามเป้าหมายที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินผล เป็นกระบวนการที่บ่งชี้ว่าผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะเพียงใด วิกินส์และ แม็คไท นิยามการประเมิน 3 ประเภท คือ ประเมินตามสภาพจริง การทดสอบ และจากการประเมินโดยการสังเกตและการประเมินตนเอง

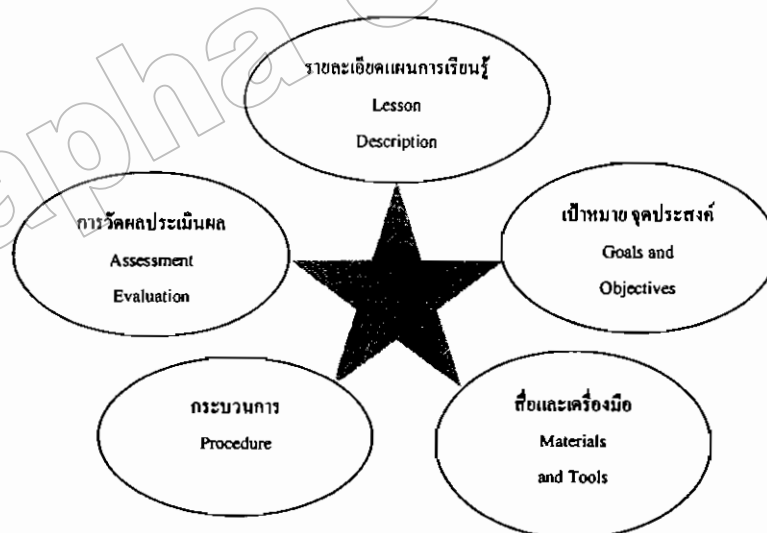
ขั้นตอนที่ 3 แผนการเรียนรู้จากประสบการณ์และการสอน ในขั้นตอนนี้ครูต้องพิจารณาเรียงลำดับการสอนและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนและสร้างความเข้าใจ รวมถึงกลยุทธ์ในการสะสมความรู้ กิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นสิ่งสำคัญ

เมื่อออกแบบโดยคิดย้อนทางได้แล้ว มีกิจกรรมที่ดีไปสู่ความรู้ฝังแน่นได้จริงแล้ว ครูก็นำสาระสำคัญมาเขียนเป็นแผนการสอน โดยใช้รูปแบบแผนเดิมที่มีอยู่แล้ว เพียงแค่นำเอาสาระสำคัญเพิ่มเติมในแผน โดยเขียนสาระการเรียนรู้ให้มีความคิดรวบยอด และหลักการสำคัญ กำหนดเป็นผลการเรียนรู้ที่คาดหวังให้ชัดเจน เป็นความรู้ฝังแน่นที่ออกแบบมาแล้ว ในแผนการสอนเดิมมีจุดประสงค์อยู่แล้ว ครูก็ตรวจสอบว่าตรงกับผลการเรียนรู้ที่เป็นความรู้ฝังแน่นหรือไม่ปรับให้ตรงกัน แล้วเพิ่มคำถามสำคัญที่ได้จากการออกแบบ เป็นกิจกรรมเริ่มต้นการสอน ครูใช้การนำเสนอปัญหาเป็นจุดเริ่มต้นการสอนนั่นเอง คำถามที่ดีก็จะต้องท้าทายผู้เรียน นำผู้เรียนให้ค้นหาคำตอบ มิใช่รอฟังข้อมูลคำตอบจากครู คำถามที่ดีก็คือคำถามขยายมุมมอง และนำเอากิจกรรมการเรียนรู้ที่ออกแบบไว้แล้วมาลงในแผนการสอน เสนอรูปแบบการคิดต่าง ๆ จัดฝึกคำถามคำราหรือชุดฝึกที่มีอยู่แล้ว เพิ่มกิจกรรมการคิด กระบวนการคิด และคำถามที่ออกแบบไว้แล้ว ประเมินว่ากิจกรรมตามลำดับที่ออกแบบไว้ นำสู่ความรู้ฝังแน่นได้จริง เกิดผลงานตรงตามการแสดงผลที่เลือกไว้ ลงมือสอนจริงแล้วก็จะได้ความรู้ฝังแน่น การแสดงผลออกของผู้เรียนที่กำหนดไว้แล้วนำมาใช้ในการประเมิน โดยจัดทำคำอธิบายระดับคุณภาพ เรียกว่า มิติคุณภาพ (Rubrics) เพื่อใช้เป็นมาตรวัดคุณภาพของผลงาน เมื่อนักเรียนแสดงผลออกซึ่งระดับคุณภาพให้เห็นอย่างชัดเจน บอกคุณภาพได้ทันที สาระสำคัญในการออกแบบการสอนก็คือ การมีกิจกรรมที่กำหนดว่าผู้เรียนต้องรู้อะไร ต้องทำอะไร จึงจะเกิดความรู้ที่ฝังแน่นได้จริง Wiggins และ McTighe ผู้นำเสนอ Backward จึงมีคำเตือนไว้ว่าจะต้องใช้วิธีการแบบใหม่ที่ต่างออกไปจากการสอนส่วนใหญ่ที่เป็นปัจจุบัน เพราะความรู้ฝังแน่นหรือความเข้าใจอันคงทนที่เป็นเป้าหมายตามแนว Backward นี้ ต้องใช้การเรียนรู้แบบเก็บตัวอย่างข้อมูล ไปสู่หลักการ ไม่ใช่การเรียนรู้แบบบอกหลักการแล้วหาตัวอย่างมาอธิบาย และความรู้ฝังแน่นนี้ทดสอบด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ

มิได้ เพราะความรู้เหล่านี้ต้องสร้างโดยผู้เรียน ผู้เรียนต้องเป็นคนสร้างคำตอบเอง สร้างผลงาน แสดงความรู้เอง มิใช่เสนอผลงานตามแบบที่ครูกำหนด การเรียนรู้ในปัจจุบันที่เน้นข้อมูล จำข้อมูล และทักษะเหล่านี้ไปสร้างงานผลิตผลงาน แล้วสรุปเป็นความรู้ ความคิดรวบยอด การเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้แบบนี้ไม่สามารถวัดได้ด้วยข้อสอบแบบเลือกตอบ จำเป็นต้องใช้ชิ้นงาน ผลงาน การแสดงออกของผู้เรียนเป็นสิ่งที่ใช้ในการประเมิน ครูจึงต้องมีความสามารถในการสอนตรวจคุณภาพความรู้ที่แฝงอยู่ในคำพูด ชิ้นงาน โครงการงานการแสดงออกต่าง ๆ ของผู้เรียน การตรวจสอบคุณภาพความรู้เหล่านี้ จึงต้องอาศัยคำอธิบายคุณภาพที่เป็นระดับ หรือที่เรียกว่า มาตรฐานคุณภาพ

องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

เชิร์ดยูกอบ (Serdyukov, 2008, pp. 2 - 7) ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ คือ รูปแบบของการจัดการเรียนรู้ภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดและกระบวนการสอนที่มีรูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้เป็นการวางแผนบทเรียนที่แท้จริง บรรจุด้วยกระบวนการความคิดสร้างสรรค์ การมอบหมายงาน ตลอดจนเครื่องมือที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ เช่น สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ โสตทัศนต่าง ๆ และได้เสนอโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้ ที่เรียกว่า 5 - Star Lesson Plan ประกอบด้วย 1) รายละเอียดของแผนการเรียนรู้ 2) เป้าหมายและจุดประสงค์ 3) สื่อและเครื่องมือที่ใช้ในการสอน 4) กระบวนการเรียนการสอน 5) การวัดผลประเมินผล

ภาพที่ 2 5 - Star Lesson Plan

โอลิวา (Oliva, 2005, p. 360) กล่าวถึงองค์ประกอบของการวางแผนการสอน ประกอบด้วย

1. เป้าหมาย
2. จุดประสงค์การเรียนรู้ เน้นด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย
3. กิจกรรมการเรียนการสอน
4. แหล่งการเรียนรู้
5. การวัดผลประเมินผล

มัวร์ (Moore, 2009, p. 100) กล่าวถึง องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ เชื่อมโยงเป้าหมาย จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมและการประเมินผล แผนการจัดการเรียนรู้จะเป็นเสมือนแผนที่เดินทางอธิบายว่ากำลังจะเดินทางไปไหนใด สรุปองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ที่ดี ดังนี้

1. หัวข้อเรื่อง จะอธิบายถึง เนื้อหารายวิชา คำว่า หนังสือเรียน ตลอดจนคำแนะนำเกี่ยวกับหลักสูตร

2. เป้าหมายและจุดประสงค์ ของการเรียนรู้
3. เนื้อหา จัดเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา
4. กิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมครูและนักเรียน ชี้นำเข้าสู่บทเรียน การพัฒนาตนเอง กิจกรรมที่ทุกคนได้รับรู้

5. แหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน รายการของวัสดุ สื่อการเรียนการสอน ได้มีการเลือกและเตรียมการ สำหรับหน่วยการสอนแต่ละหน่วย

6. การประเมินผล กระบวนการประเมินผล รวมถึง การบ้าน แบบทดสอบ และโครงการพิเศษ ซึ่งจะต้องมีการวางแผนและเตรียมการสอน

7. สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เรียนที่แตกต่างกัน

8. การสะท้อนกลับ คือการประเมินตนเอง ว่าแผนมีประสิทธิภาพหรือไม่

รูปแบบการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ Backward Design โดย มัวร์ มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. การวางแผนด้านความรู้และทักษะ เพื่อความรู้ที่พึงลึก
2. สาระสำคัญเนื้อหา
3. การประเมินผล ด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะ
4. กลยุทธ์ กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ ประสิทธิภาพการเรียนรู้
5. แหล่งการเรียนรู้และสื่อการเรียนการสอน

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา (2547)

กำหนดการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามจุดประสงค์ที่

กำหนดไว้ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในสาระสำคัญของรายวิชา โดยกำหนดองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

1. สาระสำคัญ
2. จุดประสงค์การเรียนรู้
3. เนื้อหาสาระ
4. กิจกรรมการเรียนรู้
5. สื่อและแหล่งการเรียนรู้
6. การประเมินผล
7. บันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้

จากรูปแบบการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ข้างต้น โอริช (Orich, 2004, pp. 78 - 81)

กล่าวสรุปไว้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ นำสู่ความสำเร็จในการสอน การวางแผนการสอนหรือการวางแผนการจัดการเรียนรู้ จะถูกเรียงลำดับก่อนหลัง เช่นการจัดตั้งเป้าหมาย จุดประสงค์ และการจัดเรียงลำดับการเรียนรู้ของผู้เรียน เป้าหมายจะถูกกำหนดไว้ในแผน เช่น เป้าหมาย “เพิ่มผลเมืองให้สามารถอ่านหนังสือได้” นี่คือนิยามที่สูงส่ง เมื่อเป้าหมายสำเร็จ ลำดับขั้นต่อมาคือ จุดประสงค์ เป้าหมายเป็นเรื่องทั่วไป ในขณะที่จุดประสงค์มีความสำคัญยิ่ง การวางแผนการจัดการเรียนรู้จึงมีความสำคัญต่อการสอนที่มีประสิทธิภาพ และ โอริช ได้นำเสนอ และสรุปการเรียนรู้ตามแนวคิดของ บลูม “Bloom’s Taxonomy” องค์ประกอบของกระบวนการวางแผนการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะนิสัยของผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ เป้าหมาย วิธีการ ระยะเวลาที่กำหนด จุดประสงค์เฉพาะ การมอบหมายงาน ความต้องการพิเศษ การประเมินผล การทบทวนตามความจำเป็น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับอาชีวศึกษาที่เหมาะสมกับนักศึกษาในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ มีดังนี้

กระบวนการกลุ่ม (Group Process) โรเบิร์ต และเคลล็อก (Robert & Kellough, 2008, pp. 123 - 124) กล่าวถึงการเรียนรู้ด้วยกระบวนการกลุ่ม เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียน มีปฏิสัมพันธ์กัน มีแรงจูงใจร่วมกันทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยที่สมาชิกกลุ่มมีอิทธิพล ผลสำเร็จในการเรียนรู้ของกลุ่ม ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ของแต่ละคนภายในกลุ่ม สมาชิกภายในกลุ่มจะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

หลักการสำคัญของกระบวนการกลุ่ม คือ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนเรียนรู้จากกลุ่มมากที่สุด ผู้เรียนได้ค้นพบและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดกระบวนการให้ผู้เรียนแสวงหาคำตอบ อย่างไรก็ตามสมาชิกในกลุ่มแต่ละคน รู้สึกถึงรางวัลและความสำเร็จ

ที่ได้รับ ผลการเรียนรู้หรือคะแนนเกิดขึ้นจากการดำเนินงานของกลุ่ม กิจกรรมการเรียนการสอน
ที่ใช้กระบวนการกลุ่ม ได้แก่ เกม บทบาทสมมุติ กรณีตัวอย่าง การอภิปรายกลุ่ม

บทบาทของครูในการสอน มีดังนี้

1. มีความเป็นกันเอง เห็นอกเห็นใจผู้เรียน
2. พุคน้อย เป็นเพียงผู้ประสานงาน ไม่ชี้นำหรือโน้มน้ำหนักความคิดของผู้เรียน
3. ให้กำลังใจ กระตุ้นให้ทำงานและแสดงออก
4. สนับสนุนให้คิดวิเคราะห์ สรุปผล และประเมินผลการเรียนรู้

บทบาทของผู้เรียน มีดังนี้

1. ลงมือทำกิจกรรม ทำความเข้าใจงานที่ทำ
2. ช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน
3. รับผิดชอบต่อบทบาทและหน้าที่ของตน

ขนาดของกลุ่มหรือจำนวนนักเรียนในกลุ่มขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายของการเรียน
การสอน เนื้อหาวิชา ความยาก-ง่ายของกิจกรรม และวัยของผู้เรียน

การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning)

งานวิจัยของจอห์นสันและจอห์นสัน (Johnson & Johnson, 2002) พัฒนาหลัก
การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่า
การแข่งขันกัน เพราะการแข่งขันกันก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการแพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือ
กัน ก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและ
สติปัญญา และยังพบว่า หลักการของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจสามารถทำให้การสอนมี
ประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ตามสาระ 2 ประการ ที่พบ คือ เครื่องเตือนใจหรือรางวัล
เล็ก ๆ ที่กลุ่มได้รับเป็นความรู้สึกที่ทุกคนในกลุ่มช่วยเหลือเรียนรู้ร่วมกัน และวิธีการประเมิน
การมีส่วนร่วมของแต่ละคน เช่นการทดสอบ การทำงานกลุ่ม ถ้าปราศจากความรับผิดชอบของ
แต่ละคน ผลงานย่อมไม่สำเร็จ

ทิสนา แยมมณี (2547, หน้า 265 - 270) เสนอหลักการ การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ
ไว้ 5 ประการ

1. การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน โดยถือว่าทุกคนมี
ความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน
2. การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน เพื่อแลกเปลี่ยน
ความคิดเห็น ข้อมูลและการเรียนรู้ต่าง ๆ
3. การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน

4. การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่มที่ใช้ในการทำงาน

5. การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้

มัวร์ (Moore, 2009, pp. 203 - 206) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ เป็นมากกว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นวิธีเรียนที่จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และความสำเร็จของกลุ่ม โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แบ่งปันความรู้ ให้กำลังใจกันและกัน และดูแลซึ่งกันและกัน การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจมีหลายรูปแบบ ที่นิยมกันมาก ได้แก่

1. Peer Tutoring รูปแบบง่าย ๆ ของการเรียนรู้ร่วมกัน โดยผู้เรียนทำหน้าที่คล้ายครู ค้ำจุนผู้ทำการบ้าน รายงาน เป็นลักษณะการทบทวนตัวต่อตัว

2. Student Teams - Achievement Division (STAD) จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ กลุ่มละ 4 - 5 คน สมาชิกในกลุ่มได้รับเนื้อหาสาระ และศึกษาเนื้อหาสาระนั้นร่วมกัน ผู้เรียนอาจต้องทำแบบทดสอบและเก็บคะแนนของคนไว้ ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบ สมาชิกนำคะแนนพัฒนาการของแต่ละคนในกลุ่มมารวมกันเป็นคะแนนของกลุ่ม กลุ่มใดได้คะแนนพัฒนาการของกลุ่มสูงสุด กลุ่มนั้นได้รางวัล การเรียนรู้แบบ STAD เป็นการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจที่นิยมมาก เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้ข้ามรายวิชามากมาย

3. Group Investigation การเรียนรู้ร่วมกัน รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนช่วยกันไปสืบค้นข้อมูลมาใช้ในการเรียนรู้ร่วมกัน ความรู้มากขึ้น จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ กลุ่มละ 3-6 คน กลุ่มย่อยศึกษาเนื้อหาสาระร่วมกัน โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็นหัวข้อย่อย ๆ แล้วแบ่งกันไปศึกษาหาข้อมูลหรือคำตอบ การทำงานของกลุ่มอาจแบ่งเป็น 6 ขั้นตอน เพื่อการนำไปใช้ คือ 1) เลือกหัวข้อเรื่อง 2) วางแผนร่วมกัน 3) การนำไปใช้ 4) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ 5) การนำเสนอผลสุดท้าย และ 6) การประเมินผล

4. Jigsaw Strategy เป็นการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มทีมละ 6 คน ร่วมกันกำหนดหัวข้อเรื่อง สมาชิกได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาสาระคนละ 1 ส่วน เปรียบได้ชิ้นส่วนของภาพตัดต่อคนละ 1 ชิ้น และหาคำตอบในประเด็นปัญหาที่ผู้สอนมอบหมายให้ สมาชิกในกลุ่มแรกแยกย้ายไปรวมกับสมาชิกกลุ่มอื่น ซึ่งได้รับเนื้อหาเดียวกัน และร่วมกันทำความเข้าใจในเนื้อหาสาระนั้นอย่างละเอียดและร่วมกันอภิปรายหาคำตอบประเด็นปัญหาที่ผู้สอนมอบหมายให้ สมาชิกกลุ่มแรก กลับไปสู่กลุ่มเดิม แต่ละคนช่วยสอนเพื่อนในกลุ่มให้เข้าใจในสาระที่ตนได้ศึกษาร่วมกับกลุ่มอื่น เช่นนี้สมาชิกทุกคนก็จะได้เรียนรู้ภาพรวมของสาระทั้งหมด ผู้เรียนทุกคนทำแบบทดสอบ แต่ละคนจะได้คะแนนเป็นรายบุคคล และนำคะแนนของทุกคนในกลุ่มมารวมกันหรือหาค่าเฉลี่ย เป็นคะแนนกลุ่ม กลุ่มที่ได้คะแนนสูงสุดได้รับรางวัล

5. Learning Together มีกระบวนการเรียนรู้ที่ง่ายไม่ซับซ้อน จัดผู้เรียนเข้ากลุ่มละความสามารถ กลุ่มละ 4 - 5 คน สมาชิกศึกษาเนื้อหาพร้อมกัน แต่ละคนมีบทบาทหน้าที่ช่วยกลุ่มในการเรียนรู้ กลุ่มสรุปคำตอบร่วมกัน ผลงานกลุ่มได้คะแนนเท่าไร สมาชิกทุกคนในกลุ่มนั้นจะได้คะแนนเท่ากันทุกคน

การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism) จากรายงานประจำปีของการศึกษาและสังคมแห่งชาติ (NSSE: The National Society for the Study of Education) เรื่อง Constructivism in Education ในบทนำบรรณาธิการได้กล่าวถึงการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ไว้ว่า เป็นวิธีเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ สร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเองโดยนำความรู้ที่มีอยู่เชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ เป็นมากกว่า การค้นพบ เป็นหนทางแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวาง เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งเป็นความจำเป็นสำหรับผู้เรียน (Tanner, 2007, pp. 184 - 185)

เทนเนอร์ (Tanner, 2007, pp. 410 - 411) ได้รวบรวมความหมายการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ของ ริชาร์ด อี.แกรนด์ (Richard E. Grandy) กล่าวว่า เป็นการเรียนรู้ที่แต่ละบุคคลสรรค์สร้างความรู้ ความเข้าใจด้วยตนเอง สร้างความคิดรวบยอดการเชื่อมโยงไปยังแหล่งความรู้ให้สมบูรณ์มีการตรวจสอบความถูกต้องของความคิดรวบยอด และผู้เรียนนำความรู้มาจัดทำแผนผังความคิด

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินเพื่อ ให้ผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงจูงใจในการเรียน
2. ทำความเข้าใจ ให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในบทเรียน โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย
3. จัดโครงสร้างแนวความคิดใหม่ ให้ผู้เรียนนำเสนอความคิดให้กระจ่าง สร้างแนวคิดขั้นใหม่แล้วประเมินแนวคิด
4. นำแนวความคิดไปใช้ ให้ผู้เรียนนำแนวคิดไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ
5. ทบทวน ให้ผู้เรียนสะท้อนตนเองโดยเปรียบเทียบแนวคิดของตนในต้นบทเรียนและท้ายบทเรียน

รูปแบบการเรียนการสอนแบบโครงการ

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบนี้ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตร มีอิสระเสรี ให้เกียรติให้ความสำคัญแก่ผู้เรียน สร้างความรู้สึกลึกซึ้งที่มั่นคง กล้าคิด กล้าแสดงออก กล้าลงมือทำ ครูเป็นผู้คอยให้การสนับสนุน คอยช่วยเหลือเมื่อผู้เรียนต้องการ และเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่เอื้อให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมในเรื่องราวที่เป็นความสนใจ และท้าทายความสามารถของผู้เรียน การสอนผู้เรียนทำโครงการ เป็นกิจกรรมอีก

รูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ปัญหาที่สนใจและอยากรู้คำตอบ ค้นคว้าหาข้อมูล รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจจากเรื่องต่าง ๆ ที่ได้เรียนมา ใช้กระบวนการและทักษะต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานภายใต้การดูแลของครู

ขั้นตอนวิธีการสอนแบบโครงการ ของ บูธ (Booth, 1987) ดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ เป็นการอภิปรายเบื้องต้นและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการที่จะทำ รายละเอียดเป็นอย่างไรบ้าง
 2. ขั้นเตรียมโครงการ เป็นการอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการว่าจะใช้เวลาเท่าไร รายละเอียดของการทำงานมีอะไรบ้าง
 3. ขั้นฝึกทักษะที่จำเป็น ในบางโครงการ ต้องการทักษะที่จำเป็น จึงต้องมีการฝึกทักษะเหล่านั้นก่อน เช่น การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์
 4. ขั้นเตรียมอุปกรณ์ เป็นการเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นต้องใช้ในการทำกิจกรรม
 5. ขั้นกิจกรรมกลุ่ม เป็นการลงมือกระทำกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้
 6. ขั้นเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการลงมือทำกิจกรรมตามโครงการที่วางแผนไว้
 7. ขั้นสรุปผลการดำเนินการ เป็นการจัดการข้อมูลต่าง ๆ และสรุปผลของการดำเนินการและเตรียมการที่จะนำเสนอเป็นรายงานขั้นสุดท้าย
 8. ขั้นเสนอผลโครงการ เป็นการนำเสนอผลงานของโครงการที่ทำสำเร็จแล้ว
- นอกจากนี้ แคทซ์ และซิลเวีย (Katz & Sylvia, 1994) ได้เสนอสาระสำคัญของการสอนแบบโครงการ ดังนี้

1. หัวข้อของโครงการและการเลือกหัวข้อของโครงการ ซึ่งต้องมาจากความสนใจและความต้องการของเด็ก ครูควรมีเกณฑ์ในการเลือกหัวข้อโครงการ ดังนี้
 - 1.1 เป็นหัวข้อที่เด็กทุกคนหรือเด็กส่วนใหญ่ของกลุ่มสนใจ
 - 1.2 มีแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นเพียงพอที่จะจัดกิจกรรมในหัวข้อโครงการนี้ได้
 - 1.3 เป็นหัวข้อที่นักเรียนมีประสบการณ์เดิมอยู่บ้าง
 - 1.4 เป็นหัวข้อที่เด็กสามารถใช้ประสบการณ์ตรงในการค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงได้
 - 1.5 เป็นเรื่องจริง สามารถให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นได้
 - 1.6 เป็นเรื่องที่เปิดโอกาสในการทำงานเป็นกลุ่ม
 - 1.7 ให้โอกาสผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติหรือสร้างสิ่งของ
 - 1.8 เป็นหัวข้อที่มีความสัมพันธ์กับจุดประสงค์ของการเรียนการสอน
 - 1.9 ผู้เรียนมีโอกาสใช้ทักษะต่าง ๆ ในการเรียนรู้
 - 1.10 ผู้ปกครองมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมของโครงการ

2. กิจกรรมหลัก ในการสอนแบบโครงการ ประกอบด้วย กิจกรรมการศึกษาค้นคว้า กิจกรรมการสร้างความรู้ และการแสดงบทบาทสมมุติ

3. โอกาสการเรียนรู้หลากหลาย ในการเรียนการสอนแบบโครงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้ในหลายวิธีการ เช่น สามารถแสดงออกด้วยทักษะทางภาษา การเล่าเรื่อง การอ่าน การเขียน ด้านทักษะคณิตศาสตร์ ผู้เรียนได้เรียนรู้และเกิดการพัฒนาในการสอนแบบโครงการ คือ

3.1 ความรู้

3.2 ทักษะ

3.3 คุณลักษณะในการใฝ่รู้

3.4 ความรู้สึกลึก

4. ผู้เรียนเป็นผู้เลือกกิจกรรม การสอนแบบโครงการ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเลือก ซึ่งส่งผลต่อการเรียนรู้ในการพัฒนาการด้านสติปัญญา พัฒนาการด้านสังคม พัฒนาการทางอารมณ์ และพัฒนาการด้านจริยธรรม ผู้เรียนมีโอกาสเลือกหลายประการ คือ

4.1 การเลือกงานที่จะทำ

4.2 การเลือกเวลาที่จะปฏิบัติกิจกรรม

4.3 การเลือกสถานที่ที่จะปฏิบัติกิจกรรม

4.4 การเลือกเพื่อนที่จะร่วมงานด้วย

5. บทบาทของครู ครูจะเป็นผู้ติดตามความสนใจของผู้เรียน จัดเตรียมกิจกรรมตาม ความต้องการของผู้เรียน ให้ความช่วยเหลือ ในการแก้ปัญหา กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วย ตนเอง

6. การนำเสนอผลงานในห้องเรียน ห้องเรียนจะเป็นห้องแสดงผลงานตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งจะ นำเสนอความก้าวหน้า กระบวนการทำงานของผู้เรียน และทิศทางการดำเนินการของ โครงการ ซึ่ง จะช่วยให้ผู้เรียนระลึกถึงสิ่งที่ตนเองทำงานอยู่ และพยายามศึกษาให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น

7. ระยะต่าง ๆ ของโครงการ

ระยะที่ 1 วางแผน/ เริ่มต้นโครงการ ระยะที่ 2 พัฒนาโครงการ ระยะที่ 3 คิดทบทวนสรุป บทบาทของครูผู้สอนทำโครงการ

อัลลิ่งเจอร์ (Allinger, 1998, p. 8) แนะนำบทบาทสำหรับครู สิ่งที่สำคัญที่สุดของ หน้าที่ครู ดังนี้

1. การกระตุ้นส่งเสริมให้ผู้เรียน มีความกระตือรือร้นอยากทำโครงการ

2. ให้แนวคิดกว้าง ๆ และให้คำแนะนำที่เหมาะสมสำหรับทำโครงการ

3. ขอความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ จากครูวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้เรียนได้ค้นคว้า แหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ จากหนังสือ หรือทางอินเทอร์เน็ต

4. ครูอาจแนะนำแหล่งอื่น ๆ เช่น หนังสือ วารสาร จุลสาร

5. อาจช่วยผู้เรียนเลือกหัวข้อเรื่องและทบทวนเกณฑ์ต่าง ๆ ก่อนที่จะเริ่มทำโครงการซึ่งควรเป็นเรื่องที่ผู้เรียนสนใจจริง ๆ และอยู่ในกรอบความสามารถตามสาขาวิชาชีพของผู้เรียน

6. ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่ผู้เรียนเลือกทำ ครูเป็นเพียงผู้แนะแนวช่วยเหลือในทุกด้าน เช่น การให้กำลังใจ การดูแลจัดทำรายงานให้สมบูรณ์และถูกต้อง

นอกจากนี้ อัลลิ่งเจอร์และคณะ ได้เสนอแนวคิดว่าการประเมินโครงการ ควรแบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้ประเมินโครงการควรบอกเกณฑ์การประเมินให้ผู้ทำโครงการทราบ ระหว่างการประเมิน ผู้ประเมินอาจใช้คำถาม บอกจุดที่จะนำมาอภิปรายและข้อเสนอแนะแก่ผู้ทำโครงการ
2. หลักการประเมินควรมีการสัมภาษณ์ ผู้ทำโครงการเพื่อให้ทราบว่าผู้ทำโครงการได้เรียนรู้อะไรบ้าง และผู้ประเมินควรได้ให้คำแนะนำแก่ผู้ทำโครงการ
3. ผลการประเมินควรถูกนำมาตรวจสอบกันเองในกลุ่มผู้ประเมินและการให้คะแนนแต่ละคนอาจจะต้องมีการอภิปรายถ้าจำเป็น
4. ผลการประเมิน ควรจะนำมาให้ผู้ทำโครงการรับทราบเป็นลายลักษณ์อักษร ถ้าผลการประเมินถูกนำมาเผยแพร่ รูปแบบและวิธีการของการพิมพ์จะต้องชัดเจนก่อน รูปแบบการประเมินผลวิชาโครงการ

สรุปได้ว่าการสอนผู้เรียนทำโครงการ เป็นกิจกรรมอีกรูปแบบหนึ่งที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่ ปัญหาที่สนใจและอยากรู้คำตอบจึงได้ทำการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยอาศัยความรู้ ความเข้าใจจากเรื่องต่าง ๆ ที่ได้เรียนมาใช้ กระบวนการและทักษะต่าง ๆ ที่เป็นพื้นฐานภายใต้การดูแลของครู

จากเอกสารแนะนำการใช้ คู่มือแนวทางการสอนวิชาโครงการ โดยสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (2546, หน้า 2 - 14) สำหรับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีข้อเสนอแนะการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาโครงการของอาชีวศึกษา ดังนี้

1. การเรียนรู้โครงการควรเกริ่นเป็นเป้าหมายให้ผู้เรียนอาชีวศึกษาทราบตั้งแต่วันปฐมนิเทศว่า ก่อนจบผู้เรียนอาชีวศึกษาทุกคนจะต้องทำโครงการ ซึ่งเป็นการบูรณาการความรู้ในสาขาวิชาชีพของตน 1 เรื่อง
2. เริ่มแรกการสอน ควรให้ผู้เรียนคิดอย่างอิสระปล่อยให้ผู้เรียนตั้งข้อสงสัย กำหนดคำถามหรือปัญหา หาแนวทางการแก้ปัญหา รวบรวมข้อมูล ดำเนินการแก้ปัญหา ทดสอบแนวคิด ข้อสรุป และเผยแพร่ข้อค้นพบด้วยตนเอง

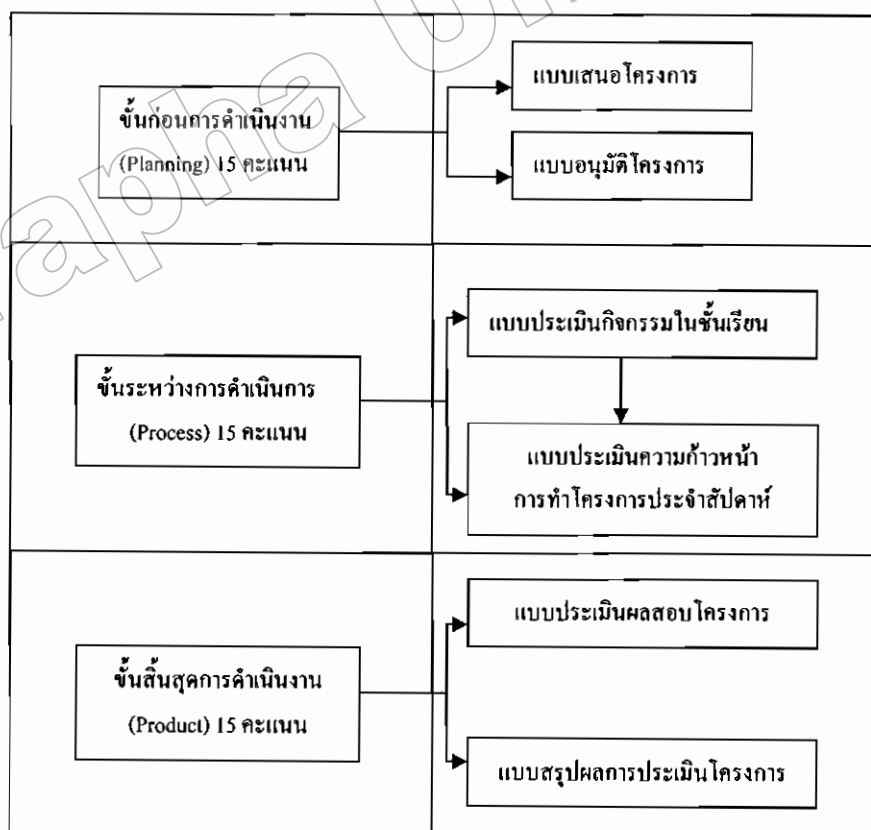
3. การประเมินผล ควรมีทั้งประเมินเป็นกลุ่ม เป็นรายบุคคล การเรียนรู้ การทำงาน เป็นกลุ่มเป็นทักษะที่สำคัญอย่างหนึ่ง

4. การนำเสนอผลงานอาจเป็นรายงาน การนำเสนอผลงาน หรือจัดนิทรรศการ ความรับผิดชอบของผู้ทำโครงการ (ผู้เรียน) ควรดำเนินการ ดังนี้

1. เลือกหัวเรื่องที่ตนเองมีความสนใจสูง
2. ค้นคว้าข้อมูล ข่าวดสารเกี่ยวกับเรื่องที่ทำให้มากที่สุด
3. เตรียมและจัดระบบ จัดเครื่องมือ เตรียมรายงานให้น่าสนใจ
4. จัดแสดงผลงาน รายงาน ตามเกณฑ์ของการประเมิน
5. สามารถสาธิตผลงานได้ พูดยถึงผลงานของตน ได้ชัดเจน ตอบคำถามได้ตรงประเด็น

สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ได้กำหนดรูปแบบการประเมินผลวิชาโครงการ เพื่อการปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน โดยกำหนด ขั้นตอน 3 ขั้นตอน ดังภาพที่ 3 ดังนี้

1. ขั้นตอนการดำเนินงาน
2. ขั้นระหว่างการดำเนินการ
3. ขั้นสิ้นสุดการดำเนินงาน

ภาพที่ 3 รูปแบบการประเมินผลวิชาโครงการ

จากแผนภาพที่ 3 อธิบายได้ว่า เกณฑ์การประเมินผลวิชาโครงการประกอบด้วย

1. ขั้นตอนการดำเนินงาน (Planning) 15 คะแนน พิจารณาจาก

- 1.1 ความสอดคล้องของชื่อโครงการกับวัตถุประสงค์ของโครงการ
- 1.2 ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และประโยชน์
- 1.3 การวางแผนดำเนินงาน

2. ขั้นระหว่างดำเนินงาน (Process) พิจารณาจาก

2.1 การรายงานผลปฏิบัติงานตามโครงการ มีการนำเสนอข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทักษะของการทำโครงการ

2.2 บันทึก การปรึกษาปัญหาการทำโครงการกับครูที่ปรึกษาโครงการ

2.3 ความก้าวหน้าของการทำโครงการตามแผนดำเนินงาน (Grant Chart)

2.3.1 น้อยกว่าแผน

2.3.2 เป็นไปตามแผน

2.3.3 มากกว่าแผน

3. ขั้นสิ้นสุดการดำเนินงาน (Product) 70 คะแนน พิจารณาจาก

3.1 การสอบปากเปล่า 15 คะแนน

3.1.1 การเตรียมความพร้อม

3.1.2 ลำดับขั้นการนำเสนอ

3.1.3 ความแม่นยำเนื้อหา

3.2 การทดสอบการทำงานของผลผลิต 35 คะแนน

3.2.1 ความคงทน ประสิทธิภาพ

3.2.2 ประโยชน์การใช้งาน

3.2.3 การทำงานของผลงาน

3.3 เอกสารประกอบโครงการ 20 คะแนน

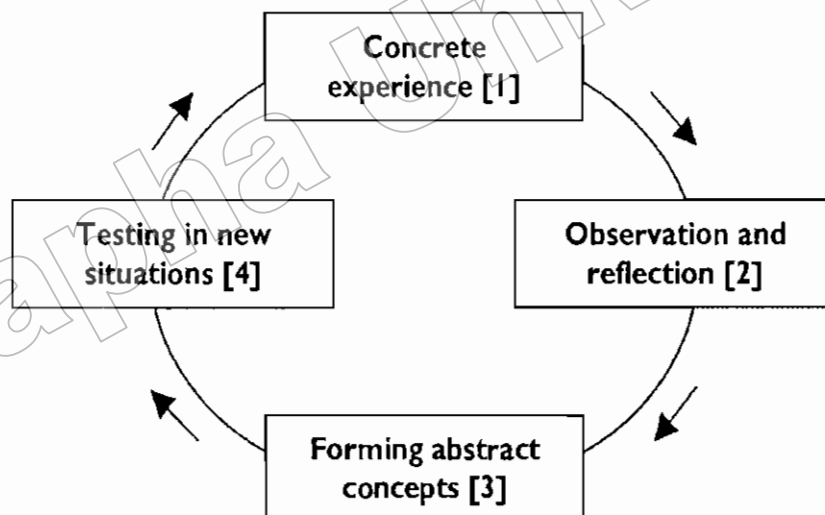
3.3.1 รายงาน ถูกต้องตามหลักการ

3.3.2 คู่มือ (ถ้ามี)

สรุปได้ว่าการสอนทำโครงการเป็นกิจกรรมการสอนสำคัญที่จะพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ การสอนทำโครงการ ส่วนใหญ่เน้นการประยุกต์ความรู้ในสาขาวิชาชีพ กระบวนการทำโครงการก็จะเป็นการสร้างมาตรฐานเชิงวิชาการและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนไปพร้อมกัน

การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ (Experiential Learning)

เดวิด คอลบ์ เป็นศาสตราจารย์ทางด้านพฤติกรรมองค์กร ใน เวทเทรคสคูล เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องของพฤติกรรมองค์กรในเรื่องของธรรมชาติของแต่ละบุคคล และการเปลี่ยนแปลงของสังคม การจัดการด้านการศึกษการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ คอลบ์ (Kolb, 1984, pp. 21 - 22) นำเสนอรูปแบบการเรียนรู้อาศัยประสบการณ์ 4 องค์ประกอบ โดยนำแนวคิดพื้นฐานมาจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ เดิร์ก เลวิน และการฝึกอบรม และเชื่อมโยงกับงานของจอห์น ดิวอี้ และพียาเจต์ จุดเน้นที่สำคัญของรูปแบบการเรียนรู้อาศัยประสบการณ์ คือวงจรการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย การมีประสบการณ์ตรง (Concrete Experience) การสังเกตอย่างไตร่ตรอง (Observation and Reflection) การประมวลความคิดรวบยอด (Forming ab Stract Concepts) การทดลองอย่างกระตือรือร้น (Testing in New Situations) วงจรการเรียนรู้สามารถเริ่มต้นได้จากจุดใดจุดหนึ่งใน 4 จุด และจะหมุนไปเรื่อยเหมือนเกลียวสว่าน อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอแนะว่า ขั้นที่ 1 กระบวนการเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกิจกรรมและได้เผชิญกับสถานการณ์นั้น ขั้นที่ 2 การสร้างความเข้าใจและพฤติกรรมที่แสดงออกในการเข้าร่วมกิจกรรม ขั้นที่ 3 การสร้างความเข้าใจหลักการทั่วไปภายใต้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 วงจรการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ของ เดวิด คอลบ์

จากภาพที่ 4 วงจรการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์นี้ ผู้เรียนก้าวเข้าสู่วงจรด้วยการบริการสังคม ใช้ประสบการณ์เป็นพื้นฐานในการไตร่ตรองด้วยการบันทึกหรือการอภิปราย หลังจากนั้นผู้สอนจะช่วยเหลือให้ผู้เรียนวิเคราะห์การไตร่ตรองของคน และสังเคราะห์ออกมาเป็นความคิด

รวบยอด และนำไปทดสอบใหม่ ซึ่งจะเกิดเป็นวงจรต่อเนื่องไปอีก สิ่งที่สำคัญที่จะทำให้การเรียนรู้อาศัยประสบการณ์เกิดผลอย่างแท้จริง คือ การดำเนินการครบวงจรการเรียนรู้ทุกองค์ประกอบ เช่นเดียวกับแนวคิดของ เลวิส และ วิลเลียมส์ (Lewis & Williams, 1994 อ้างถึงใน สุริน คล้ายรามัญ, 2543, หน้า 62) กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง การเรียนรู้จากประสบการณ์หรือการเรียนรู้โดยการลงมือกระทำ ดังประสบการณ์มาจากตัวผู้เรียน แล้วกระตุ้นให้ผู้เรียน สะท้อนความคิดเกี่ยวกับประสบการณ์นั้นออกมา เพื่อพัฒนาความคิดใหม่ ทักษะใหม่และทักษะใหม่ อันนำไปสู่ความรู้ใหม่

องค์ประกอบของการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ มี 4 ประการ คือ

1. ประสบการณ์ (Experience) โดยผู้สอนเป็นผู้ช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของตนมาพัฒนาเป็นองค์ความรู้
2. การสะท้อนความคิดและอภิปราย (Reflection and Discussion) โดยผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสแสดงออก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันอย่างลึกซึ้ง
3. ความเข้าใจและความคิดรวบยอด (Understanding and Conceptualization) ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอด อาจเกิดขึ้นโดยผู้เรียนเป็นฝ่ายริเริ่มแล้วผู้สอนช่วยเพิ่มเติมให้สมบูรณ์หรือผู้สอนเป็นผู้นำทางและผู้เรียนเป็นผู้สานต่อจนความคิดนั้นสมบูรณ์เป็นความคิดรวบยอด
4. การทดลองหรือประยุกต์แนวคิด (Experimental Application) ผู้เรียนได้นำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในลักษณะหรือสถานการณ์อื่น ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง

ขั้นตอนการสอน

การจัดการเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ มีกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน คือ

1. ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม
2. ผู้เรียนสะท้อนความคิดจากประสบการณ์ด้วยมุมมองที่หลากหลาย
3. ผู้เรียนสรุปความรู้จากการสังเกตและการสะท้อนความคิดเป็นความคิดรวบยอดซึ่งเป็นนามธรรม และสรุปเป็นหลักการซึ่งได้จากการบูรณาการ การสังเกตกับทฤษฎี
4. ผู้เรียนนำหลักการนั้นไปประยุกต์ใช้หรือทดลองใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ

รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain)

รูปแบบการเรียนการสอนนี้ เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ยากแก่การพัฒนา หรือปลูกฝัง

การจัดการเรียนการสอนที่รูปแบบการสอนที่เพียงช่วยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ มักไม่เพียงพอต่อการช่วยให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีได้ จำเป็นต้องอาศัยหลักการและวิธีการอื่น ๆ เพิ่มเติม รูปแบบที่ขอเสนอในที่นี้ คือ รูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Bloom, 1956 อ้างถึงใน Chairelott, 2006, p. 30) ได้จำแนกจุดมุ่งหมายทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ความรู้ (Cognitive Domain) ด้านเจตคติหรือความรู้สึก (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psycho - Motor Domain) ซึ่งในด้านเจตคติหรือความรู้สึกนั้น บลูมได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ไว้ 5 ขั้นประกอบด้วย

1. ขั้นการรับรู้ (Receiving or Attending) ซึ่งก็หมายถึง การที่ผู้เรียนได้รับคำนิยามที่ต้องการจะปลูกฝังในตัวผู้เรียน
2. ขั้นการตอบสนอง (Responding) ได้แก่ การที่ผู้เรียนได้รับรู้และเกิดความสนใจในคำนิยามนั้น แล้วมีโอกาสดำเนินการในลักษณะใด ลักษณะหนึ่ง
3. ขั้นการเห็นคุณค่า (Valuing) เป็นขั้นที่ผู้เรียนได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับคำนิยามนั้น แล้วเกิดเห็นคุณค่าของคำนิยามนั้น ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อคำนิยามนั้น
4. ขั้นการจัดระบบ (Organization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนรับคำนิยามที่ตนเห็นคุณค่านั้นเข้ามาอยู่ในระบบคำนิยามของตน และ
5. ขั้นการสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นขั้นที่ผู้เรียนปฏิบัติตามคำนิยามที่ตนรับมาอย่างสม่ำเสมอและทำจนกระทั่งเป็นนิสัย

ถึงแม้ว่าบลูมได้นำเสนอแนวคิดดังกล่าวเพื่อใช้ในการกำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนการสอนเพื่อช่วยปลูกฝังคำนิยามที่พึงประสงค์ให้แก่ผู้เรียนได้

วัตถุประสงค์และกระบวนการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาความรู้/เจตคติ/ คำนิยาม/ คุณธรรม หรือจริยธรรม ที่พึงประสงค์ อันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้เป็นไปตามความต้องการ การสอนเพื่อปลูกฝังคำนิยามให้แก่ผู้เรียน ตามลำดับขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การรับรู้คำนิยาม (Receiving/ Attending) การสอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้รับรู้ในคำนิยามนั้นอย่างใส่ใจ เช่น เสนอกรณีตัวอย่างที่เป็นประเด็นปัญหาขัดแย้งเกี่ยวกับคำนิยามนั้น คำถามที่ท้าทายความคิดเกี่ยวกับคำนิยามนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การรู้ตัว (Awareness)
2. การเต็มใจรับรู้ (Willingness)
3. การควบคุมการรับรู้ (Control)

ขั้นที่ 2 การตอบสนองต่อค่านิยม (Responding)

ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนมีโอกาสตอบสนองต่อค่านิยมนั้นในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น ให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นต่อค่านิยมนั้น ให้ลองทำตามค่านิยมนั้น ให้สัมภาษณ์หรือพูดคุยกับผู้ที่มีความค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การยินยอมตอบสนอง (Acquiescence in Respond)
2. การเต็มใจตอบสนอง (Willingness to Respond)
3. ความพึงพอใจการตอบสนอง (Satisfaction in Respond)

ขั้นที่ 3 การเห็นคุณค่าของค่านิยม (Valuing)

ผู้สอนจัดประสบการณ์หรือสถานการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของค่านิยมนั้น เช่น การให้ลองปฏิบัติตามค่านิยมแล้วได้รับการตอบสนองในทางที่ดี เห็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เห็นโทษหรือได้รับโทษจากการละเลยไม่ปฏิบัติตามค่านิยมนั้น เป็นต้น ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การยอมรับในคุณค่านั้น (Acceptance of Value)
2. การชื่นชอบในคุณค่านั้น (Preference for Value)
3. ความผูกพันในคุณค่านั้น (Commitment)

ขั้นที่ 4 การจัดระบบค่านิยม (Organization)

เมื่อผู้เรียนเห็นคุณค่าของค่านิยมและเกิดเจตคติที่ดีต่อค่านิยมนั้น และมีความโน้มเอียงที่จะรับค่านิยมนั้นมาใช้ในชีวิตของตน ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนพิจารณาค่านิยมนั้นกับค่านิยมหรือคุณค่าอื่น ๆ ของตน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยมต่าง ๆ ของตน ในขั้นนี้ผู้สอนควรกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมสำคัญดังนี้

1. การสร้างมโนทัศน์ในคุณค่านั้น (Conceptualization of Value)
2. การจัดระบบคุณค่านั้น (Organization of Value System)

ขั้นที่ 5 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization by Value)

ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนปฏิบัติตามค่านิยมนั้นอย่างสม่ำเสมอ โดยติดตามผลการปฏิบัติและให้ข้อมูลป้อนกลับ และการเสริมแรงเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งผู้เรียนสามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย ในขั้นนี้ผู้สอนควรพยายามกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมดังนี้

1. การมีหลักยึดในการตัดสินใจ (Generalization Set)
2. การปฏิบัติตามหลักยึดนั้นจนเป็นนิสัย (Characterization)

การดำเนินการตามขั้นตอนทั้ง 5 ไม่สามารถทำได้ในระยะเวลาอันสั้น ต้องอาศัยเวลา โดยเฉพาะในขั้นที่ 4 และ 5 ต้องการเวลาและประสบการณ์ ซึ่งอาจจะมากน้อยแตกต่างกันไปในผู้เรียนแต่ละคน

สรุปได้ว่าผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์จนถึงระดับที่สามารถปฏิบัติได้จนเป็นนิสัย นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้เรียนรู้กระบวนการในการปลูกฝังค่านิยมให้เกิดขึ้น ซึ่งผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในการปลูกฝังค่านิยมอื่น ๆ ให้แก่ตนเองหรือผู้อื่นต่อไป

แบบแผนการทดลอง

One Shot Case Study เป็นการศึกษาจากตัวอย่างกลุ่มเดียวในช่วงสั้น ๆ เป็นรูปแบบหนึ่งของแบบการวิจัยก่อนการทดลอง (Pre - experimental design) ซึ่งมักใช้ในการวิจัยที่ไม่เป็นหลักการและมาตรฐานของแบบการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์มากนัก (Babbie, 2007, p. 228) มีงานวิจัยทางการศึกษาจำนวนมากที่ออกแบบให้สอดคล้องกับกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียว มีตัวแทนหรือตัวแปรอิสระเพียง 1 เท่านั้น การนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในการทดลองตามแบบแผนการทดลอง One - Shot Case Study (Campbell & Julian, 1963, pp. 6 - 7) มีรูปแบบ ดังนี้

เมื่อ X แทน Treatment (ตัวแปรอิสระ)

O แทน ค่าที่สังเกต ผลที่วัดได้ (ตัวแปรตาม)

ลักษณะการศึกษา

1. เป็นการศึกษาเพียง 1 กลุ่ม 1 Treatment ไม่มีกลุ่มควบคุม
2. มีการวัดค่าสังเกต วัดผลที่ได้จากการทดลองเพียง 1 ครั้ง ที่เรียกว่าการทดสอบ

หลัง (Posttest)

ข้อดี

1. เนื่องจากไม่มีการทดสอบก่อน (Pretest) จึงไม่มีปัญหาผลกระทบที่เกิดจากการทดสอบก่อน (Pretest Effect)
2. มีการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนได้น้อย จึงมีปัญหาน้อยในด้านความเที่ยงตรงภายนอก

ข้อจำกัด

1. ขาดข้อมูลเปรียบเทียบทั้งสองลักษณะ คือ
 - 1.1 การเปรียบเทียบกับตนเอง
 - 1.2 การเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น

2. ปัญหาความเที่ยงตรงภายในหากเกิดมีเหตุการณ์แทรกขึ้น

แนวการวิเคราะห์ผลและการนำไปใช้ เนื่องจากไม่มีข้อมูลเชิงเปรียบเทียบใด ๆ ผลการทดลองจึงเป็นข้อมูลเชิงบรรยายที่ได้รับจากหลังการทดลอง (Posttest) การนำไปใช้เป็นขั้นตอนหนึ่งของการประเมินประสิทธิภาพของสิ่งหนึ่ง ๆ ดังเช่นการประเมินประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

ความเป็นมาของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม โซเอนเฟลด์ (Schoenfeld, 2004) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ช้อนหลังไปในปี ค.ศ. 1864 สมัยอับราฮัม ลินคอล์น เป็นประธานาธิบดี บุคคลคนหนึ่งชื่อ มอร์ริล โฮมสเตด (Morrill Homestead) เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งสถานศึกษาแห่งชาติ เพื่อการจัดการศึกษาสู่สังคม โดยใช้ชื่อว่า “Leland Stanford” ผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้นำเสนอประเด็นในวันที่เข้ารับตำแหน่ง วันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1885 จุดมุ่งหมายของมหาวิทยาลัยเพื่อสร้างคุณภาพให้กับนักศึกษาประสบความสำเร็จ เป็นพลเมืองดีของสังคม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา พันธกิจหลักของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วยวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ก็ได้ดำเนินแนวคิด ในการพัฒนานักศึกษาโดยการใช้ความรู้ทักษะวิชาการออกสู่การบริการสังคมให้เจริญก้าวหน้า 20 ปี ต่อมา ในปี ค.ศ. 1903 มหาวิทยาลัย Cincinnati สร้างความร่วมมือขับเคลื่อนการศึกษาโดยผนวกการเรียนรู้ การบริการ และอาชีพเข้าด้วยกัน ในศตวรรษต่อมา จอห์น คิวอี้ และวิลเลียมเจมส์ ได้พัฒนาแนวคิดการเรียนรู้ร่วมกันโดยจัดระบบด้วยการเรียนรู้จากประสบการณ์และการบริการชุมชนไว้ด้วยกัน

ในช่วงต้นถึงกลางศตวรรษที่ 20 ได้มีการจัดตั้งสมาคม อาสาสมัครเพื่อการบริการในชุมชน เช่นสมาคม วายเอ็มซีเอ, วายดับเบิลยูซีเอ และโรดารี มีสำนักงานตัวแทนรัฐบาล เช่น องค์การอนุรักษ์ความร่วมมือสำหรับเยาวชนแห่งชาติ (Civilian Conservation Corps and National Youth Administration) ลักษณะเหมือนองค์การนิสิต นักศึกษา ของประเทศไทย ในปี ค.ศ. 1960 ประธานาธิบดีเคนเนดี ได้กำหนดและพัฒนาการช่วยเหลือโดยกลุ่มที่เรียกว่า Peace Corps และ Vista

ในปี ค.ศ. 1985 Campus Compact กลุ่มสมาพันธ์สถานศึกษา ได้ถูกจัดตั้งขึ้นโดยความร่วมมือของอธิการบดี มหาวิทยาลัย สแตนฟอร์ด และ จอร์จทาวน์ ลงนามความร่วมมือเพื่อการช่วยเหลือและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม (Service Learning) ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ทั่วโลก ปัจจุบันมีวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย มากกว่า 900 แห่ง เป็นสมาชิกของสมาพันธ์ Campus Compact โดยนำเสนอแหล่งทรัพยากรต่าง ๆ มากมาย เพื่อช่วยเหลือและอำนวยความสะดวก

ความสะดวกในการพัฒนาทักษะวิชาการและคุณค่าให้กับนักศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษาและชุมชน สนับสนุนด้านความรู้ และการวิจัย เว็บไซต์ของ Campus Compact (www.compact.org) มีข้อมูลเกี่ยวกับ การบริการสังคม และรายการเขตพื้นที่ของชาติต่าง ๆ รวมถึงการประชุมสัมมนา

ปัจจุบันนี้ประเทศสหรัฐอเมริกา มีนักศึกษามากกว่า 4 ล้านคน ร่วมใช้เวลาว่างในการเข้าร่วมโครงการบริการสังคม ทุกคนมีส่วนร่วมและเป็นพลังที่สำคัญที่สุดของมวลมนุษยชาติที่จะร่วมกันสร้างอนาคตที่ดีกว่า สำหรับชนชาติของตนและโลกของเรา

ความหมายการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

แคมปัส และคอมแพค (Campus & Compact, 2002) ได้นิยามการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นวิธีการสอนที่รวมการบริการชุมชน และการสอนด้านวิชาการ เน้นการคิดสร้างสรรค์ กระบวนการขบคิด และความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้เรียนเป็นผู้ดำเนินการบริการสังคมตามที่ชุมชนต้องการ ในขณะที่ผู้เรียนได้มีการพัฒนาทักษะวิชาการ ความรับผิดชอบและความร่วมมือกับชุมชน นอกจากนี้ วิลส์ และบอนดี (Wileys & Bondi, 2007, p. 170) ซึ่งให้เห็นหลักฐานสำคัญว่าผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการบริการสังคม แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จในการทดสอบ เช่น การอ่าน ทักษะพื้นฐานและได้รับคะแนนเฉลี่ยสูงขึ้น โรงเรียนสามารถใช้การบริการสังคมในการจูงใจและเป็นพื้นฐานในการเรียนให้กับผู้เรียนได้ โดยจัดกิจกรรมการบริการสังคมเข้ากับหลักสูตรการเรียนการสอนในชั้นเรียน โดยการบริการจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. มีการจัดระบบให้สัมพันธ์กับรายวิชาหนึ่งวิชาใดในหลักสูตร
2. มีวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน
3. กำหนดความต้องการที่แท้จริงของสังคม
4. ช่วยให้นักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์กิจกรรมตามตาราง

มีกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความคิดวิเคราะห์ด้วยกิจกรรมการอภิปรายในชั้นเรียน

การนำเสนอหรือการเขียน ตัวอย่าง เช่น นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในชั้นเรียนวิชาวิทยาศาสตร์ เรียนในเรื่องสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมอนุรักษ์ชีวิตสัตว์น้ำในแหล่งน้ำของท้องถิ่น กิจกรรมนี้เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้สิ่งแวดล้อม นักเรียนลงมือรักษาความสะอาดรอบ ๆ บริเวณแหล่งน้ำ ทำสัญลักษณ์และพร้อมกันให้ข้อมูลแก่ประชาชน ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของดินและน้ำ ผลกระทบจากมลภาวะที่มาจากโรงงานอุตสาหกรรม หลังจากนั้นเขียนรายงานเขียนบทความนำเสนอรายงานพร้อมกับการอภิปรายกันในชั้นเรียนถึงรายละเอียดของโครงการและผลกระทบต่อชีวิตของตนเองและชุมชน

National and Community Service Act of 1990 (NCSA) ได้นิยามไว้ว่า “การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเป็นวิธีการที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และการสะท้อนถึงคุณค่าของการบริการผู้อื่นซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมาย กระบวนการของการแลกเปลี่ยนทางสังคมและการศึกษาระหว่างผู้เรียนและประชาชนที่เขาให้บริการรวมทั้งระหว่างโครงการศึกษาที่เน้นประสบการณ์กับองค์กรของชุมชนที่เขาทำงานร่วม”

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยในต่างประเทศหลายแห่งจัดให้มีการบริการสังคม และได้ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไว้ ดังนี้

มหาวิทยาลัยมินเนโซตา (Minnesota University, 2007) ให้ความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไว้ว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นรูปแบบของการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งผู้เรียนสามารถประยุกต์ใช้เนื้อหาความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ และการตัดสินใจ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคม การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นวิธีการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติจริงในชุมชน ได้พบกับการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายและสิ่งที่ไม่เคยพบมาก่อนในบทเรียน หรือในชั้นเรียนของตน

มหาวิทยาลัยวอชิงตัน (Washington University, 2000) ให้ความสำคัญการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นวิธีการสอนที่ครูสามารถนำแหล่งเรียนรู้ในสังคม มาสนับสนุนจุดประสงค์การสอนในรายวิชาได้ โดย การบูรณาการในรายวิชาที่ศึกษาวิชาใดวิชาหนึ่ง ศึกษาและทำการสำรวจความต้องการของชุมชน จัดเวลาการพิจารณาไตร่ตรองประสบการณ์ที่ได้จากการบริการ สร้างสรรค์ความเป็นพลเมืองที่ดีมีความรับผิดชอบ และได้นำเสนอการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในชั้นเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยได้กำหนดองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. วางแผนการดำเนินการ โดยกำหนดจุดมุ่งหมายเนื้อหาให้ชัดเจน เมื่อเสร็จสิ้นการเรียนรู้แล้วต้องการให้นักเรียนตอบคำถามว่าอะไร การเรียนรู้จากประสบการณ์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานจะมีประเด็นในการดำเนินการอย่างไร

2. ประสานความร่วมมือกับชุมชน หลังจากกำหนดจุดมุ่งหมายการเรียนรู้แล้ว จะต้องมีการประสานความร่วมมือกับชุมชนและสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียน

3. บูรณาการประสบการณ์การเรียนรู้ของนักเรียน จะต้องให้นักเรียนได้มีการไตร่ตรองประสบการณ์และสิ่งที่ได้รับเป็นสำคัญในการบริการสังคม อาจเป็น การเขียนบทความ การแสดง นิทรรศการ การอภิปรายร่วมกัน หรือการสนทนาแลกเปลี่ยนสิ่งที่เป็นประโยชน์

4. การติดตาม ควบคุมและประเมินผล เมื่อการดำเนินกิจกรรมเป็นไปตามแผนแล้ว ครูก็สามารถที่จะทำการทดสอบ การจัดนิทรรศการ ภาพถ่าย และทำการประเมินผลความก้าวหน้าที่ได้จากประสบการณ์

มหาวิทยาลัยโคโลราโด (University of Colorado Sociology Department's, 2007) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ว่าการบริการสังคมเป็นวิธีการสอนที่ใช้ยุทธวิธีในการรวมการบริการชุมชนไว้ในการเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นวิธีการอันแบบยลที่จะทำให้ นักเรียน เกิดความผูกพันกับสังคม เสริมสร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่สำหรับนักเรียนและครู

นอกจากนี้ ทิศนา แจมมณี (2547, หน้า 132) ได้ให้นิยามการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไว้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบรับใช้สังคม หมายถึง การดำเนินการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการให้ผู้เรียนเข้าไปมีประสบการณ์ในการรับใช้สังคม ทั้งนี้ผู้เรียนจะต้องมีการสำรวจความต้องการของชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เรียน และวางแผนการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ลงมือปฏิบัติการรับใช้สังคมตามแผนและนำประสบการณ์ทั้งหลายที่ได้รับมาคิดพิจารณาไตร่ตรอง จนกระทั่งเกิดความคิดรวบยอด หลักการหรือสมมุติฐานต่าง ๆ ซึ่งสามารถนำไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นการเรียนการสอนที่ต้องบูรณาการด้านวิชาการและการทำกิจกรรมบริการสังคม เพื่อให้ผู้เรียนจะได้ใช้ความรู้ด้านวิชาการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการบริการสังคม มีการพิจารณาไตร่ตรอง สร้างจิตสำนึกที่ดี เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้น ๆ

จุดเริ่มต้นการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

คลอพพ์ โจน และคริสติน (Klopp, Joan & Kristine, 2005) กล่าวว่า มีจุดเริ่มต้น 2 ประการ สำหรับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ดังนี้

1. ครูเป็นผู้ชี้แนะ จัดการ “การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม” โดยครูจะจัดเตรียมหรือมอบหมายโครงการการบริการสังคมให้กับนักศึกษา ทำการเลือกจากหลาย ๆ โครงการ ดูแลควบคุม นักศึกษาให้เกิดความก้าวหน้า มีความมั่นใจ ในการปฏิบัติกิจกรรมตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

2. นักศึกษาเป็นผู้จัดเตรียมการ “การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม” นักศึกษาจะเป็นผู้สำรวจ ทำการวิจัย ค้นหา ความจำเป็นของชุมชน ที่ต้องการพัฒนา และจัดทำโครงการการบริการสังคมตามความต้องการของชุมชน ครูเป็นผู้ดูแลนักศึกษให้เกิดความก้าวหน้า มีความมั่นใจในการปฏิบัติกิจกรรมตรงกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

ครูเป็นผู้ชี้แนะ “การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม”

1. ทบทวนสาระสำคัญ และระบุรายละเอียดจุดมุ่งหมายของรายวิชา

2. สร้างความเข้าใจในจุดประสงค์ของการเรียนรู้
3. กำหนดเป้าหมายของการเรียนรู้รายบุคคล ขอบเขตการรับรู้จากการปฏิบัติกิจกรรม
4. พบกับผู้นำชุมชนเพื่อการปฐมนิเทศนักศึกษา
5. จัดทำร่างแผนการปฏิบัติกิจกรรม
6. การฝึกปฏิบัติกิจกรรมในการบริการสังคมและจัดเตรียมอุปกรณ์ประสานงานชุมชน
7. กำหนดเวลา และการเริ่มต้นของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม
8. การดำเนินกิจกรรมการบริการสังคม เสร็จสมบูรณ์ มีการพิจารณาไตร่ตรอง และ

แสดงผลงานที่ได้รับมอบหมาย

นักศึกษาเป็นผู้ดำเนินการ “การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม”

1. ทบทวนสาระสำคัญและระบุรายละเอียดจุดมุ่งหมายของรายวิชา
2. สร้างความเข้าใจในจุดประสงค์การเรียนรู้
3. ระบุโครงการ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งตรงตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา
4. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับโครงการที่นำเสนอ
5. จัดทำร่างแผนการปฏิบัติกิจกรรม เช่น
 - 5.1 พันธกิจของโครงการ
 - 5.2 ขั้นตอนการดำเนินการ
 - 5.3 เป้าหมายผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ปัญหาและอุปสรรค
 - 5.4 กำหนดเวลาและการเริ่มต้นของการบริการสังคม
 - 5.5 การดำเนินกิจกรรมบริการสังคมเสร็จสมบูรณ์ มีการพิจารณาไตร่ตรอง และ

แสดงผลงานที่ได้บันทึกไว้

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยระยะแรกจะเป็นกิจกรรมการบริการชุมชนในลักษณะของอาสาสมัคร ยังไม่มีการบูรณาการไปในรายวิชาหรือในหลักสูตรเหมือนปัจจุบัน ซึ่งกฎหมาย The National and Community Service Act of 1990 และกฎหมาย The National and Community Service Trust Act of 1993 ภายใต้กฎหมายนี้ ได้สร้างความร่วมมือในการดำเนินการเกี่ยวกับโครงการบริการของประเทศและชุมชน 3 เรื่อง คือ

- 1) โครงการการเรียนรู้และรับใช้อเมริกา (Learn and Serve America) เป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาชุมชน โดยมีหน่วยงาน National Service Learning Clearinghouse เป็นศูนย์รวมระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องทุกมิติของการเรียนแบบให้บริการ (Service Learning) โดยมีโรงเรียนเป็นฐาน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับอุดมศึกษา เหมือนกับชุมชนเป็นฐานแห่งการเริ่มต้น 2) AmeriCorps

3) National Senior Service Corps การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นปฏิบัติการให้บริการต่อชุมชนร่วมกันกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นทั้งผู้เรียนและชุมชนเป็นไปตาม The National and Community Service Trust Act of 1993 กล่าวได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีรากฐานความคิดมาจากการเห็นความสำคัญของการศึกษากับชุมชน ที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ได้ และความคิดที่เชื่อว่า การศึกษาต้องเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นจริงในชุมชน บทเรียนที่จัดให้นักเรียนในโรงเรียนจะมีความหมายก็ต่อเมื่อเชื่อมโยงกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

เชียร์ลอต (Chairelott, 2006, pp. 92-93) ได้กล่าวถึง รูปแบบการบริการสังคม มีขั้นตอนและกระบวนการ ครูเป็นผู้คอยชี้แนะ อำนวยความสะดวกมากกว่าการให้ข้อมูลข่าวสาร ตัวอย่างรูปแบบการเรียนรู้ด้วยการ บริการสังคม ประกอบด้วย

1. ปัญหาที่กำหนดในโครงการบริการสังคม
2. ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
 - 2.1 พฤติกรรม
 - 2.2 การแก้ปัญหา
 - 2.3 การเรียนรู้ที่เต็มไปด้วยความหมาย
3. บทเรียนก่อนดำเนินโครงการ
 - 3.1 ค้นหาหาข้อมูล
 - 3.2 วิเคราะห์ข้อมูล
 - 3.3 วางแผนดำเนินงาน
4. บทเรียนเกี่ยวกับโครงการบริการสังคม
 - 4.1 ในชุมชน
 - 4.2 ในชั้นเรียน
5. บทเรียนหลังจากบริการสังคม
 - 5.1 แปลความหมายข้อมูล
 - 5.2 การย้อนคิดและการวิเคราะห์ประสบการณ์การเรียนรู้จากการบริการสังคม
6. แหล่งทรัพยากรและวัสดุที่จำเป็นในการทำกิจกรรมบริการสังคม

ศักดิ์ชัย นิรัญทวี ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม (Service Learning) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2544) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมมีหลายประการ มีเหตุผลที่จัดลำดับความถี่ไว้ ดังนี้

1. เพื่อช่วยให้นักเรียนเป็นสมาชิกที่มีความกระตือรือร้นของสังคม ร้อยละ 53
2. เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมร้อยละ 51
3. เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมหรือเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์โรงเรียนและชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียนร้อยละ 48
4. เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเห็นแก่ประโยชน์ของส่วนรวมหรือมีความรู้สึกรับผิดชอบร้อยละ 46
5. เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านบุคลิกและสังคมของนักเรียนร้อยละ 26
6. เพื่อสร้างทักษะการคิดแบบวิพากษ์วิจารณ์และทักษะการแก้ปัญหาร้อยละ 19
7. เพื่อเพิ่มความเข้าใจในอาชีพร้อยละ 18

อุปสรรคหรือข้อจำกัดในการดำเนินการกิจกรรมบริการสังคม ในประเด็นที่เจาะลึกลงไปเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ปัญหาใหญ่ของประชาชน คือ ปัญหาเชิงวิธีการ นั่นคือ จะทำอย่างไรเราจึงจะสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ที่เอื้อต่อการดำเนินการโดยไม่เกิดปัญหาแก่โรงเรียน ครูและผู้ปกครอง ครูและผู้ปกครองต้องสื่อสารกันให้เข้าใจก่อนเริ่มกิจกรรมเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม คือ

1. ทำอย่างไรจึงจะแน่ใจได้ว่า นักเรียนจะมีความปลอดภัยและได้รับการดูแลที่เหมาะสม
2. อะไรคือสิ่งที่ระบบบริหารต้องการและการบันทึกข้อมูลที่จำเป็นของครู
3. จะทำให้โครงการได้รับความน่าเชื่อถือได้อย่างไร
4. ต้องการให้ครูและผู้ปกครองเข้าร่วมแค่ไหนหรือระดับใด
5. ใครควรเป็นคนเลือกและรับรองกิจกรรม
6. ทรัพยากรอะไรบ้างที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม
7. งบประมาณประเภทอื่นและลำดับความสำคัญจะถูกกระทบหรือไม่
8. การสนับสนุนในเชิงบริหารจะจัดให้แก่โครงการที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ รวมทั้งการอบรมครูจะมีหรือไม่

9. จะวัดมาตรฐานของโครงการและผลของโครงการได้อย่างไร

การรับรู้อย่างผิด ๆ เกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เนื่องจากคนทั่วไป ยังไม่ได้รับข้อมูลที่ถูกต้องอย่างเพียงพอ จึงทำให้เกิดความเข้าใจผิดในเรื่องของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เช่น คิดว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นกิจกรรมภาคบังคับของนักเรียน กิจกรรมบริการสังคมให้ประโยชน์แก่นักเรียนที่เข้าร่วมเท่านั้นชุมชนและประชาชนทั่วไปไม่ค่อยได้ประโยชน์ แต่ความจริง เป็นการได้ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ผู้เรียน และชุมชน นอกจากนี้

ยังเชื่อกันว่า กิจกรรมบริการสังคมนี้ ทำให้ได้แรงงานราคาถูกสำหรับองค์กรที่ไม่หวังกำไรแต่ไม่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนที่เข้าร่วม เป็นการเพิ่มงานให้แก่ครูโดยไม่จำเป็น แต่ความจริงที่ปรากฏครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก ให้คำชี้แนะ ผู้เรียนได้รับความรู้และประสบการณ์สูงสุด

แนวคิดพื้นฐานของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมพัฒนามาจากแนวคิดด้านการศึกษาของนักการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดด้านการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้และปรัชญาพัฒนาการนิยม

วิลส์ และบอนดี (Wileys & Bondi, 2007) นำเสนอแนวคิดของ ดิวอี้ (Dewey, 1938) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการศึกษาคือ การพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน ข้อมูลปฐมภูมิไม่ใช่อยู่ที่ตัวครู แต่อยู่ที่ผู้เรียน ที่เรียนรู้จากประสบการณ์และกิจกรรม ดังนั้นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงแก่ผู้เรียน เน้นการใช้การศึกษาเป็นหลักในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละบุคคล แนวคิดส่วนใหญ่จะยึดการศึกษาแบบก้าวหน้า โดยให้ความสำคัญทางด้านความคิดสร้างสรรค์ในตัวผู้เรียน การศึกษาแบบนี้จะพัฒนาศักยภาพในตัวผู้เรียนแต่ละคน โดยเฉพาะการมีจินตนาการในการมีความคิดสร้างสรรค์ ความมีอิสระและการค้นพบสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง การจัดการศึกษาแบบนี้จะเน้นตัวนักเรียนหรือผู้เรียนเป็นสำคัญ โรงเรียนและสถาบันการศึกษาจึงสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนทุกคน หลักในการจัดการศึกษาจึงเน้นที่กิจกรรม ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองอย่างอิสระเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีอุปนิสัยที่ดีเฉพาะตัวในแต่ละบุคคล แนวคิดด้านการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ จึงเน้น การเรียนรู้จากการกระทำ (Learning by Doing) การเรียนรู้ต้องเชื่อมโยงกับประสบการณ์และความสนใจของผู้เรียน ในการจัดสถานการณ์การเรียนรู้ต้องทำให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับประสบการณ์จริง “ระบบการศึกษาต้องเป็นกระบวนการเจริญเติบโต มีเป้าหมายในทุกขั้นตอนถึงความสามารถที่จะต้องส่งเสริมให้พัฒนาขึ้น” ดิวอี้มีความเห็นว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อผู้เรียนลงมือกระทำเอง และเชื่อว่าประสบการณ์มีความสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของนักเรียน เขาเห็นว่า ประสบการณ์ของผู้เรียนเป็นเรื่องทางกายภาพและด้านสังคม ที่เกิดขึ้น โดยการเรียนรู้มีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับโลกทางกายภาพและสังคมที่เขามีส่วนร่วมอยู่ดังนั้นประสบการณ์จึงสามารถเรียนรู้และแบ่งปันกันได้

แนวความคิดหลัก เน้นการพัฒนาปัจเจกบุคคล เชื่อว่าคนมีความคิดความงามและความสามารถ พร้อมทั้งจะพัฒนาตน คือยึดหลักสังการแห่งตน (Self - Actualization) มีความเชื่อว่าการศึกษาคือชีวิต (Education is Life) คือคนต้องพัฒนาคนตลอดชีวิต และ เชื่อในหลักประชาธิปไตย และหลักการทางวิทยาศาสตร์

หลักสูตร ชีดผู้เรียนและประสบการณ์การเรียนรู้เป็นศูนย์กลาง ดังนั้นหลักสูตรจึงมีลักษณะยืดหยุ่น เป็นหลักสูตรที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือหลักสูตรที่เน้นประสบการณ์ คือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความสนใจและความต้องการของคน เน้นกระบวนการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหาวิชา

บทบาทผู้สอน เป็นผู้ชี้แนะให้คำปรึกษา

บทบาทผู้เรียน มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน มุ่งเน้นการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยและวิธีคิดแบบวิทยาศาสตร์ โดยเน้นกระบวนการเรียนการสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving) และลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) จึงเห็นได้ว่า ปรัชญาพัฒนาการนิยมและแนวคิดด้านการศึกษาของ จอห์น ดิวอี้ เป็นรากฐานและแนวคิดที่สำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม รวมถึงบทบาทครูและผู้เรียนด้วย

2. แนวคิดปรัชญาปฏิรูปนิยม (Reconstructionism) บรามลด์ (Brameld, 1971) เป็นที่รู้จักกันดีในเรื่อง ทฤษฎีการปฏิรูปนิยม และทฤษฎีสังคม ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของปรัชญาพัฒนาการนิยม ซึ่งเห็นด้วยในเรื่องการเรียนการสอน แต่มองเรื่องเกี่ยวกับสังคมว่า “การศึกษาเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาของสังคม” ปรัชญาปฏิรูปนิยม มีความเชื่อว่า การปฏิรูปสังคม หรือการพัฒนาสังคมให้ดีขึ้น โดยการช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม การจัดระเบียบของสังคม การอยู่ร่วมกันของคนในสังคม และการส่งเสริมประชาธิปไตย เป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม และการศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้

ด้วยเหตุดังกล่าว การศึกษาที่จัดตามปรัชญานี้ จึงมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักในบทบาทหน้าที่ของคนที่มีต่อสังคมและการปฏิรูปให้สังคมดีขึ้น เนื้อหาของหลักสูตรจะเน้นสาระที่เกี่ยวข้องกับสภาพและปัญหาของสังคม กระบวนการประชาธิปไตยและประสบการณ์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ส่วนการจัดการเรียนการสอนนั้น จะเน้นการให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม และเน้นกระบวนการประชาธิปไตยเพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีในสังคมประชาธิปไตย (<http://www.answer.com/topic/brameld-theodore>)

จุดมุ่งหมายของการศึกษา 1) ใช้หลักประชาธิปไตยในการบริหารการศึกษา กระจายความรับผิดชอบไปสู่ท้องถิ่น ให้คนในท้องถิ่นได้แก้ปัญหของตนเอง เพื่อให้มีความเสมอภาคและเป็นธรรม 2) ปรับปรุงและพัฒนาสังคม โดยให้การศึกษาได้มีบทบาทในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคม 3) มุ่งสร้างระเบียบสังคมใหม่บนรากฐานของประชาธิปไตย และ 4) ส่งเสริมให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของสังคมควบคู่กับตนเอง

หลักสูตร เน้นสังคมเป็นหลักให้ผู้เรียนเข้าใจสภาพสังคม และวิธีการแก้ไขปัญหาของสังคม สามารถวิเคราะห์ปัญหาได้อย่างฉลาด รวมทั้งพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนทั้งค่านิยม วัฒนธรรม ขนบประเพณี เพื่อเด็กจะได้อยู่ในสังคมที่เป็นสุข

การเรียนการสอน มุ่งให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้วยการกระทำ และรู้จักการแก้ปัญหา โดยครูจะเป็นผู้เสนอกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงหน้าที่ต่อสังคม ให้โอกาสผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น อภิปรายโต้แย้งคามแนวทางประชาธิปไตย โดยที่ผู้สอนจะเป็นผู้ยึดมั่นในหลักประชาธิปไตย เป็นนักแก้ปัญหาและสนใจเรื่องของสังคม

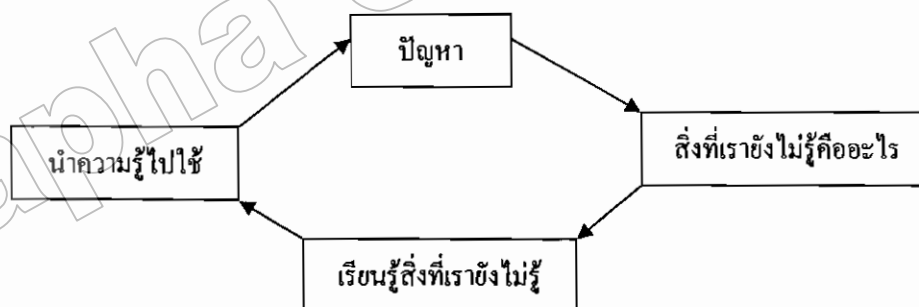
3. แนวคิดการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ (Situating Learning Approach) การเรียนรู้เชิงสถานการณ์หรือพุทธิปัญญาเชิงสถานการณ์ จะเกิดขึ้นต่อเมื่อการเรียนรู้นั้นอยู่ในวัฒนธรรมและบริบทที่ต้องใช้ความรู้ นั้น การเรียนรู้ต้องเกิดขึ้นในบริบทที่คล้ายจริง การเรียนรู้ปกติ มักจะห่างไกลจากสิ่งที่เป็นจริง จากการเรียนการสอนที่ผ่านมา นักเรียนทำกิจกรรมมากมายที่ไม่ได้เชื่อมโยงกับการกระทำของผู้ฝึกหัดงานในการทำงานประจำวัน จึงได้เสนอการฝึกหัดทางปัญญาที่เรียกว่า Cognitive Apprenticeships ออกแบบเพื่อนำนักเรียนให้เข้าไปสู่วัฒนธรรมของการกระทำจริงผ่านทางกิจกรรมและปฏิสัมพันธ์ของสังคม สนับสนุนการเรียนรู้โดยการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาและใช้เครื่องมือทางปัญญาในกิจกรรมตามสภาพจริง (Authentic Activity) เป็นการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน โดยผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ร่วมมือกันและการใช้ความรู้จากโครงสร้างสังคม (เพลินดา พรหมบัวศรี, 2545, หน้า 19 - 20)

เลฟ และเวนเจอร์ (Lave & Wenger, 1991) กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าโดยปกติจะเกิดขึ้นในองค์ประกอบของกิจกรรมบริบทและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้น นั่นคือการอยู่ในสถานการณ์ ซึ่งตรงข้ามกับการเรียนรู้ในห้องเรียน ซึ่งเป็นความรู้ที่เป็นนามธรรมและอยู่นอกบริบท การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ ผู้เรียนเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับปฏิบัติการในชุมชน (Community of Practice) ซึ่งมีความเชื่อและพฤติกรรมที่ต้องการซ่อนอยู่ในสังคมนั้น ผู้ฝึกหัดจะมีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรมและวัฒนธรรมต่าง ๆ และรับบทบาทของผู้เชี่ยวชาญเข้าสู่ตนเอง จนเกิดการเรียนรู้โดยปริยาย ซึ่งเลฟและเวนเจอร์ เรียกว่า กระบวนการมีส่วนร่วมอยู่รอบ ๆ อย่างเป็นทางการ

บิลเลตต์ (Billett, 1996) กล่าวว่า พุทธิปัญญาเชิงสถานการณ์ ต้องมีสององค์ประกอบที่สำคัญคือ ผู้เรียนและบริบท ดังนั้น ความรู้และความฉลาดเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำ (ความสามารถ) และบริบท (แหล่งข้อมูลที่ต้องใช้ความพยายามหาข่าวสารเฉพาะ) เป็นปฏิสัมพันธ์

ที่เกี่ยวข้องกัน การทำความเข้าใจการเรียนรู้เชิงสถานการณ์ต้องอาศัยความเชื่อมโยงของทฤษฎีวัฒนธรรมเชิงสังคม และทฤษฎีพุทธิปัญญา

4. การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem - Based Learning) เคน (Kain, 2003) กล่าวว่า เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากแนวคิดตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์นิยม (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ จากการใช้ปัญหาที่เกิดขึ้นในโลกแห่งความเป็นจริง เป็นบริบทของการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิดวิเคราะห์และคิดแก้ปัญหา รวมทั้งให้ความรู้ตามศาสตร์ในสาขาวิชาที่ตนศึกษา การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจ และการแก้ปัญหาเป็นหลัก ฟอการ์ตี้ (Fogarty, 2006) สรุปลักษณะที่สำคัญของการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน คือ ค้นหาปัญหา ศึกษาปัญหาและข้อมูลรวบรวมสิ่งที่เป็นสาระและความจริง สิ่งที่ต้องรู้ จำเป็นต้องรู้ จำเป็นต้องทำ ทฤษฎี การค้นหา นำเสนอสาระการเรียนรู้ สรุปประสบการณ์ การเรียนรู้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้เรียนที่มีขนาดเล็ก ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก หรือผู้ให้คำแนะนำ ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ ปัญหาที่นำมาใช้มีลักษณะคลุมเครือ ไม่ชัดเจน อาจมีคำตอบได้หลายคำตอบ ผู้เรียนเป็นผู้แสวงหาข้อมูลใหม่ ๆ ด้วยตนเอง และประเมินผลจากสถานการณ์จริง โดยดูจากความสามารถในการปฏิบัติงาน (Authentic Assessment) ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 วงจรการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

กระบวนการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

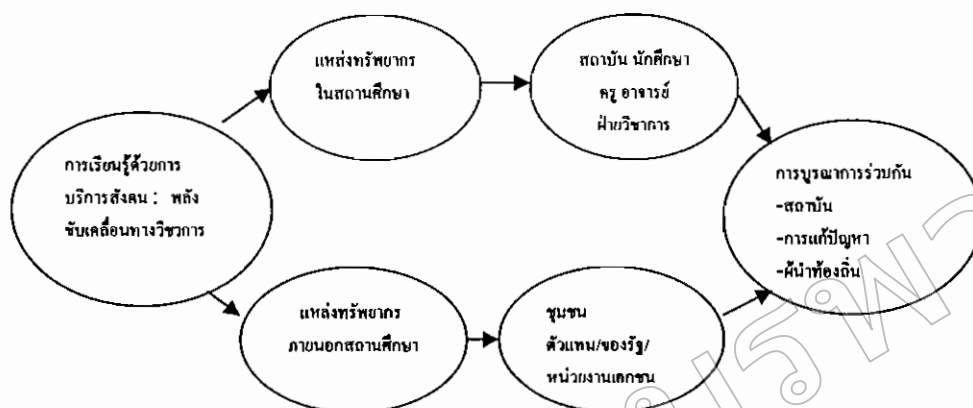
แนวคิดการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม โดย โชเฮนเฟล (Schoenfeld, 2004) กล่าวถึง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม นำมาซึ่งความร่วมมือกันระหว่าง นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมได้รับการเรียนรู้ด้านทฤษฎีภายในห้องเรียนและภายนอก

ห้องเรียน เป็นการส่งเสริมเพื่อการพัฒนาทางด้านวิชาการ พัฒนาบุคลิกภาพเฉพาะตน โดยการใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมหนึ่งของการสอนและการเรียนรู้ซึ่งทำให้นักเรียนเห็นคุณค่าในตนเองการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในขณะที่สิ่งที่ได้รับเป็นความรู้ที่มีค่ายังสร้างทักษะความชำนาญให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ปัจจุบันมีนักเรียน มากกว่า 4 ล้านคนระดับอนุบาลถึงเกรด 12 พัฒนาตนเองและชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ด้วยการเรียนรู้โดยการบริการสังคม

เมเยอร์ (Meyer, 2004) กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นเทคนิคการจัดการศึกษาที่สามารถพิสูจน์ได้ว่า เพิ่มพูนความรู้ทางด้านวิชาการ มีความรับผิดชอบในสังคม มีความคิดสร้างสรรค์ การเรียนรู้ร่วมกัน และสร้างความเป็นผู้นำ นักศึกษาที่ได้รับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จะมีผลสัมฤทธิ์ในการทดสอบดีขึ้นมีความเข้าใจในตนเองอย่างมีจุดหมาย และต้องการทำตนให้เป็นพลเมืองที่ดี พฤติกรรมในทางลบจะน้อยลงและพฤติกรรมที่ดีจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในระดับมัธยมและเข้าสู่ระดับอุดมศึกษา

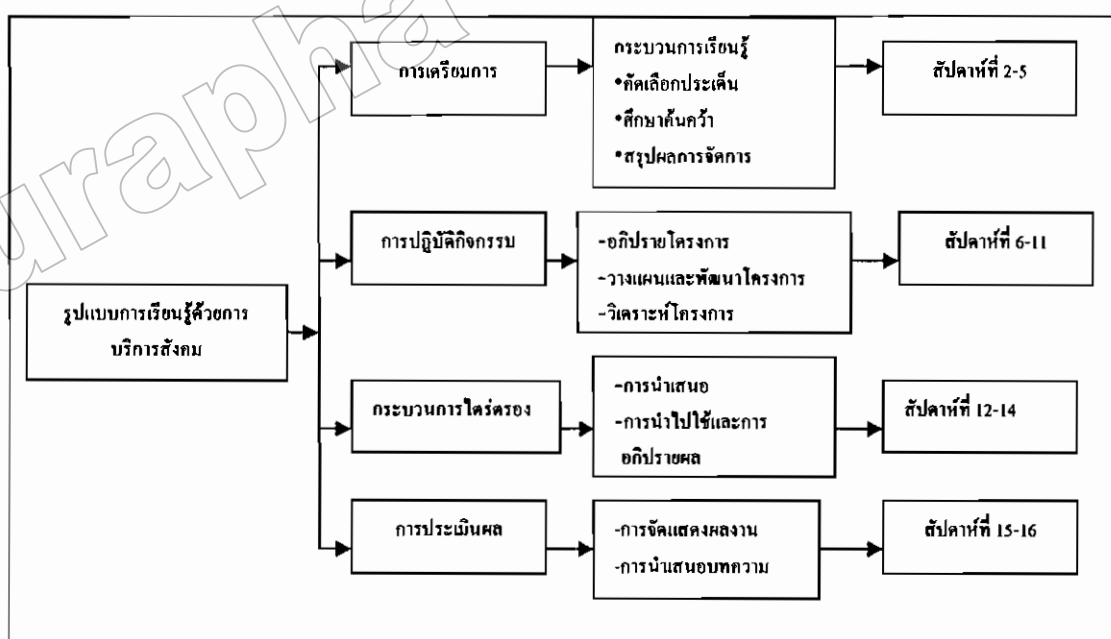
ในความคิดของ มูนนี และเอ็ดเวิร์ดส์ (Mooney & Edwards, 2001) กล่าวว่า สถานศึกษาและชุมชนจะต้องร่วมมือกันในการนำโครงการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ในขณะที่นักศึกษาทำงานภายใต้การควบคุมดูแลโดยการบังคับของกฎหมาย อาสาสมัครทำงานให้กับองค์กรการกุศล ศูนย์ดูแลช่วยเหลือ ภายใต้การปกครองทางด้านการเมืองเศรษฐกิจ ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานศึกษาและชุมชน ความร่วมมือกันจะช่วยพัฒนาศูนย์ชุมชนให้ดีขึ้น เช่น การดูแลผู้ป่วยโรค AIDS การดูแลเรื่องการจราจร การช่วยเหลือและคุ้มครองสัตว์ป่า เป็นต้น สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาจะนำเสนอ การบริการได้ขึ้นอยู่กับศักยภาพของสถานศึกษาและความต้องการของชุมชนร่วมกัน

เฮอว์นีย์ และเฮลล์มส์ (Hervani & Helms, 2004) ได้ทำการศึกษาโครงการบริการสังคม ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการประหยัด พบว่า รูปแบบการสอนการวิเคราะห์เพื่อประสิทธิภาพในชั้นเรียน สร้างความสัมพันธ์ในชั้นเรียน การมีปฏิสัมพันธ์ในการทำกิจกรรมร่วมกันในชุมชน ผู้วิจัยได้แนะนำโครงการบริการสังคม เป็นเครื่องมือในการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนแบบเน้นการปฏิบัติ ส่งเสริมให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ ผู้วิจัยพบว่าความสำเร็จของโครงการบริการสังคมถูกกระทบโดยการบูรณาการท่ามกลางสถาบันของรัฐและ ตัวแทนชุมชน ผลที่ได้รับทั้งนักศึกษาและชุมชนต่างก็ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันในด้านความรู้และการทำกิจกรรมร่วมกัน และยังได้นำเสนอการบริการสังคมโดยการบูรณาการในรายวิชา โดยใช้ทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ร่วมมือกันจัดตั้งเป็นสถาบันและแก้ปัญหาสังคมร่วมกัน ดังภาพที่ 6 และภาพที่ 7 ดังนี้

ภาพที่ 6 การบูรณาการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเข้าไปในหลักสูตร

จากภาพที่ 6 เริ่มต้นจากการขับเคลื่อนการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมบูรณาการในหลักสูตรทางวิชาการ ใช้ทรัพยากรทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ทรัพยากรในสถานศึกษา เช่น องค์การนักศึกษา คณะครู อาจารย์ ทรัพยากรภายนอกสถานศึกษา เช่น หน่วยงานองค์กรของรัฐ หรือตัวแทนของรัฐบาลที่เป็นตัวบุคคล หน่วยงานองค์กรเอกชน ทุกหน่วยงานจะร่วมกันในการแก้ปัญหของสังคม บูรณาการจัดตั้งเป็นสถาบัน องค์กร มูลนิธิต่าง ๆ ร่วมกันแก้ปัญหาสังคม สร้างความเป็นผู้นำในสังคมสร้างความเป็นพลเมืองที่ดีช่วยกันแก้ไขชุมชน เป็นต้น

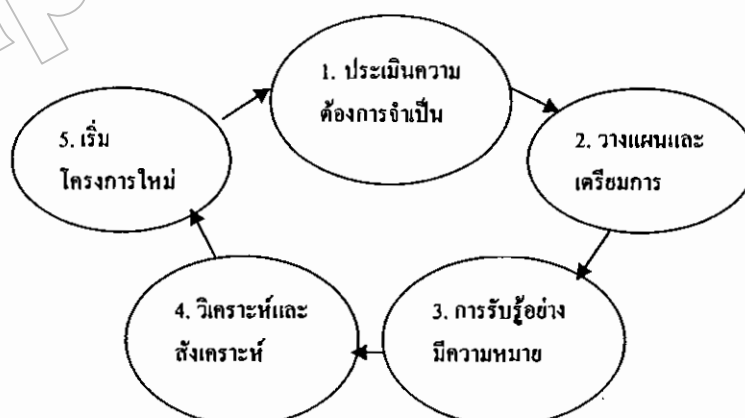

ภาพที่ 7 โครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม (Service Learning Project)

จากภาพที่ 7 สามารถกำหนดขั้นตอนการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ตามหลักสูตร โดยในสัปดาห์ที่ 1 เป็นการรับสมัครสมาชิก และเริ่มต้นจัดเตรียมโครงการในสัปดาห์ที่ 2 - 5 ดำเนินการ คัดเลือกหัวข้อโครงการ ทีมงาน วิเคราะห์ และสรุปวิธีการดำเนินงานเริ่มปฏิบัติกิจกรรมในสัปดาห์ที่ 6 - 11 โดยจากการอภิปราย การพัฒนาและการวิเคราะห์โครงการต่อจากนั้น ถึงขั้นการไต่ร่ครอง ในสัปดาห์ที่ 12 - 14 เริ่มจากการนำเสนอผลงาน การนำไปใช้และการอภิปราย ผลร่วมกัน ขั้นตอนสุดท้าย คือการประเมินผล ในสัปดาห์ที่ 15 - 16 เป็นการแสดงผลงานการแสดงผล ความ รวมการปฏิบัติกิจกรรมตั้งแต่เริ่มต้น จนถึงสิ้นสุดโครงการ 16 สัปดาห์

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นการสอนการคิดที่ดีที่สุดเพราะเป็นการคิดแบบเป็นวงจร มีกระบวนการและขั้นตอนที่จะก้าวไปที่ละขั้น ๆ โครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะสมบูรณ์เมื่อ เยาวชน หรือ นักเรียน นักศึกษา หรือผู้ปฏิบัติ และชุมชนได้รับความสำเร็จร่วมกัน ทุกขั้นตอนของวงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จะสร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ละขั้นตอนจะเป็นแนวทางให้ดำเนินการ วางแผน และการปฏิบัติกิจกรรมสู่ชุมชน สิ่งสำคัญที่จะต้องตระหนักสำหรับผู้ปฏิบัติ คือ จะต้องเรียนรู้ถึงกระบวนการแต่ละขั้นตอนและผลสะท้อนที่จะได้รับในแต่ละขั้นตอน ทุกคนจะต้องอภิปรายร่วมกันด้วยคำถามง่าย ๆ สร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันเพื่อความสำเร็จในงาน เรียนรู้และก้าวต่อไป

มหาวิทยาลัยไอดาโฮ (University of Idaho, 2007) ได้กำหนดวงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ของสถานศึกษา (www.extension.ag.uidaho.edu/ada/Service%20Learning%20Cycle.doc) เป็นขั้นตอนของการทำกิจกรรมที่ไม่ใช่กิจกรรมที่เคยปฏิบัติ เหมือนกิจกรรมทั่วไป ขั้นตอนทั้งหมดของการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ ซึ่งมี ขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังภาพที่ 8

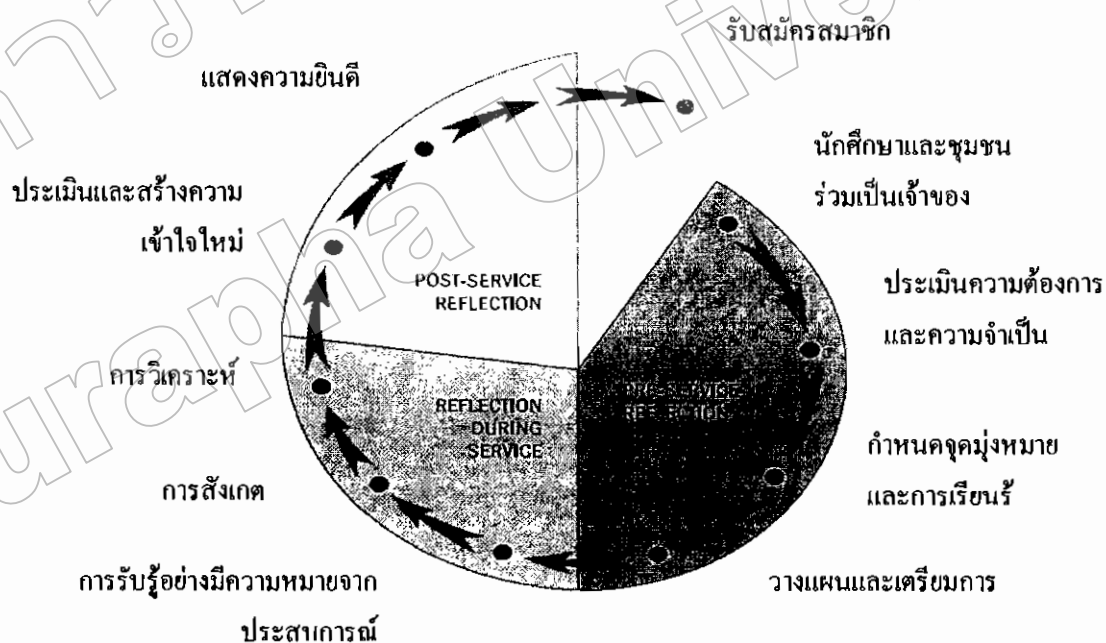
ภาพที่ 8 วงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

นอกจากนี้ สภาผู้นำเยาวชนแห่งชาติ (NYLC) National Youth Leadership Council, 2007) ได้จัดทำวงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม พร้อมทั้งนิยามของกิจกรรมไว้ดังนี้

คำถามอันดับแรกของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม คือ เกิดอะไรขึ้นกับชุมชนสังคมของเราทุกคนต้องร่วมคิด ร่วมเห็น ร่วมความรู้สึกเดียวกัน จึงจะรู้ว่าควรจะทำอะไรให้กับชุมชนสังคมของเรา

ทำเพื่ออะไร สิ่งสำคัญหรือจุดมุ่งหมายคืออะไร ทุกคนอภิปรายร่วมกัน แสดงความคิดเห็น ความรู้สึกและประสบการณ์ ดังคำถามสิ่งที่ต้องการเรียนรู้และต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในสังคมและชุมชน คำตอบจึงจะได้ว่า ทำเพื่ออะไร

เราจะทำอะไรต่อไปให้กับชุมชน สังคมของเรา ร่วมคิดพิจารณาตัดสินใจ ช่องทางที่ดีที่สุดเพื่อการสร้างความเข้าใจใหม่และร่วมกิจกรรมในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้กับชุมชน สังคมของเรา ดังภาพ ที่ 9 วงจรการเรียนรู้ ได้ทำอะไร ทำเพื่ออะไร และทำต่อไปอย่างไร

ภาพที่ 9 วงจรการเรียนรู้ ได้ทำอะไร ทำเพื่ออะไร และ ทำต่อไปอย่างไร

จากภาพที่ 9 วงจรการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ของ NYLC จัดแบ่งเป็น 3 ระยะ
ระยะที่ 1 ก่อนดำเนินการให้บริการ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 สร้างความเข้าใจนักศึกษาและชุมชนเป็นเจ้าของร่วมกัน โครงการจะต้องเป็น
เจ้าของร่วมกันระหว่างนักศึกษาและสมาชิกในชุมชน มีการวางแผนงานร่วมกัน วางแผนการปฏิบัติ
กิจกรรมการให้บริการ ประเมินผลกระทบของโครงการที่อาจเกิดขึ้น

ขั้นที่ 2 สำรวจความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ชุมชนต้องการความช่วยเหลือ
ด้านใด นักศึกษาต้องตระหนักถึงความต้องการ โดยการสำรวจความต้องการอย่างแท้จริง

ขั้นที่ 3 ตั้งเป้าหมายของการเรียนรู้ นักศึกษาต้องตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ที่จะได้รับจาก
การบริการสังคม ทั้งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร เนื้อหาและประโยชน์ที่พึงได้รับ

ขั้นที่ 4 การวางแผนและจัดเตรียมโครงการ โครงการจะสำเร็จไม่ได้ถ้าไม่มีการวางแผน
และเตรียมการ ดังนั้นต้องมีการรวบรวมข้อมูล วางแผนงาน สร้างเครือข่าย และจัดทำโครงการ

ในระยะที่ 1 ผลสะท้อนที่นักศึกษาได้รับ คือ ได้รับประสบการณ์จากการที่ได้มี
การสำรวจ แสดงความคิดเห็นร่วมกัน ทุกขั้นตอนมีการตรวจสอบ ได้รับความรู้จากและประเด็น
ที่สมาชิกร่วมกันแสดงความคิดเห็น และจัดทำเป็นโครงการให้บริการสังคม

ระยะที่ 2 ระหว่างดำเนินกิจกรรมการบริการสังคม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ประสบการณ์และการรับรู้จากกิจกรรมการบริการสังคม นักศึกษาได้รับรู้ด้วย
ตนเองในการปฏิบัติกิจกรรม ตามที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง เป็นการค้นพบด้วยตนเองซึ่งทำให้
ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเองในการช่วยเหลือสังคม

ขั้นที่ 2 การสังเกต ความเข้าใจที่แท้จริงของผลกระทบที่เกิดจากการปฏิบัติกิจกรรม
การบริการสังคมในชุมชน สิ่งที่เกิดขึ้นอาจไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง กระบวนการนี้อาจรวมถึง
การเปลี่ยนแปลงความคิด ความเห็นของบุคคลในชุมชน ความแตกต่างกันในเรื่องของวัฒนธรรม
การเมือง การปกครอง เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การวิเคราะห์ นักศึกษาใช้การสังเกต การจำสิ่งที่ได้รับมาจากประสบการณ์
นำมาวิเคราะห์ประเมินการเรียนรู้และผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับโครงการ

ในระยะที่ 2 ผลสะท้อนที่ได้รับ เป็นโอกาสที่ดีที่นักศึกษาจะได้ค้นพบกระบวนการ
เรียนรู้และได้แสดงพฤติกรรมและความรู้สึกออกมา

ระยะที่ 3 หลังจากการบริการสังคม ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ประเมินผลและทำความเข้าใจ นักศึกษาได้รับการประเมินผลการเรียนรู้และผล
ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตัวเองซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ทั่วไปเพราะเป็นการเรียนรู้จากโลก
ภายนอกห้องเรียน

ขั้นที่ 2 ผลสำเร็จ การปฏิบัติกิจกรรมบริการสังคมเสร็จสิ้น ซึ่งหมายถึงความสำเร็จ ความภาคภูมิใจ และที่สำคัญที่สุดคือการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นประสบการณ์ที่ได้รับและสังคมยกย่องชมเชย

ขั้นที่ 3 เริ่มต้นโครงการใหม่ โครงการเสร็จสมบูรณ์แล้ว แต่การมีส่วนร่วมในชุมชน ก็จะดำเนินการต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด ชุมชนยังคงต้องการความช่วยเหลือ นักศึกษาต้องใช้ความรู้ ทักษะทางวิชาการ การตัดสินใจของตน เพื่อช่วยเหลือชุมชน ในฐานะที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและสังคม

ในระยะที่ 3 ผลสะท้อนที่ได้รับ นักศึกษาได้ใช้เวลาในการประเมินการรับรู้จาก ประสบการณ์ การบูรณาการความรู้ ความเข้าใจ การมีส่วนร่วม และเรียนรู้ด้วยตนเองจาก การบริการสังคม (<http://www.nylc.org>)

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กิจกรรมที่มีความหมาย

การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นพื้นฐานหลักสูตรของการบริการชุมชน ซึ่ง บูรณาการการสอนในชั้นเรียนและกิจกรรมชุมชนเข้าด้วยกัน การจัดกิจกรรมมีหลากหลาย เช่น กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร สร้างโครงการกิจกรรม โดยอาจให้ผู้เรียนเป็นผู้กำหนด หรือคิดร่วมกันระหว่างผู้เรียนกับครู ปฏิบัติงานในสภาพจริงของชุมชน นำผลการปฏิบัติมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อสรุปและไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ จัดให้มีองค์กรสนับสนุนทั้งในโรงเรียน และสร้างเครือข่ายพันธมิตร

ตัวอย่างของกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เช่น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา กำลังศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมและแหล่งน้ำในชั้นเรียนนักเรียนได้เรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องของ สภาพแวดล้อม ดิน แหล่งน้ำและผลกระทบที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมที่ทำให้แหล่งน้ำเน่าเสีย และเมื่อนักเรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อมด้วยการบริการชุมชน พวกเขา ก็สามารถเขียนบทความตามประสบการณ์ที่ได้รับ

เคท (Keith, 2005) กล่าวถึง 10 ขั้นตอนของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินความต้องการและแหล่งที่มาของชุมชนของตนเพื่อจัดทำโครงการ ร่วมกับสมาชิกของชุมชน กลุ่มชุมชน ผู้นำท้องถิ่นหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 2 รูปแบบของชุมชนที่เป็นหุ้นส่วน โครงการที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดคือ ได้รับการร่วมมือจากชุมชน สร้างศักยภาพ ความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ตั้งแต่ขั้นที่ 1 ซึ่งมั่นใจว่า โครงการที่จะดำเนินการเป็นไปตามความต้องการของชุมชน

ขั้นที่ 3 กำหนดเป้าหมายของการศึกษาในหลักสูตร ครูต้องพิจารณาว่านักศึกษาจะได้ เรียนรู้ในเรื่องใด แม้ว่าการบริการหรือโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ถูกกำหนดขึ้น จะมี

การกำหนดจุดมุ่งหมายไว้แล้วก็ตาม สิ่งที่นักศึกษาได้รับจะคิดตัวเป็นความรู้ไปกับนักศึกษา ครู จะต้องทำการวัด และประเมินผล รวมทั้งผลสะท้อนกลับและการประเมินกิจกรรม

ขั้นที่ 4 เลือกโครงการและเริ่มต้นวางแผนการดำเนินกิจกรรม พิจารณาเลือกโครงการ ที่คาดว่าจะมีความสำเร็จ วางแผนเรื่อง คน การเงิน และการมีส่วนร่วมของแต่ละคนในโครงการ

ขั้นที่ 5 กำหนดรายละเอียดของโครงการ กำหนดเวลาการปฏิบัติกิจกรรม งบประมาณ และการมอบหมายงาน อุปกรณ์ เครื่องมือ เอกสาร การประเมินผล

ขั้นที่ 6 จัดหาเงินทุนและแหล่งทรัพยากร

ขั้นที่ 7 การนำไปใช้และการบริหารจัดการโครงการ

ขั้นที่ 8 จัดระเบียบผลสะท้อนของกิจกรรม

ขั้นที่ 9 ติดตามและประเมินผลโครงการ

ขั้นที่ 10 ความสำเร็จของโครงการ (Service Learning Australia, 2006)

ตัวอย่างของการเรียนรู้โดยการบริการสังคม

ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

1. โครงการพี่ช่วยน้อง จัดให้มีการปรึกษา ให้การพบทวนบทเรียน สัปดาห์ละ ครั้ง นักเรียนที่โตกว่าจะช่วยเหลือ พี่ปบน้องแบบตัวต่อตัว เพื่อช่วยในเรื่องการอ่าน การเขียน คณิตศาสตร์ และวิชาอื่น ๆ

2. การสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในชุมชนเพื่อต้องการทราบประวัติของชุมชนที่พวกเขาอาศัย อยู่ โดยทำการบันทึกข้อมูลในสมุด วิทยุ โดยที่ทุกคนต่างมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล

3. โครงการทดสอบน้ำดื่มในห้องทดลองของมหาวิทยาลัยเพื่อปรับปรุงคุณภาพน้ำดื่ม มีการเก็บข้อมูลและจัดบันทึกผลการทดสอบ และเปรียบเทียบผลกับปีที่ผ่านมา ประเมินคุณภาพน้ำ นักศึกษารายงานการค้นพบให้กับสื่อท้องถิ่น และคณะกรรมการดูแลน้ำเพื่อการบริโภค

4. รวบรวมรายชื่อวันเกิดของเด็ก ๆ ที่อยู่ระหว่างการพักรักษาในโรงพยาบาลท้องถิ่น จัดทำการ์ดวันเกิดพิเศษให้กับพวกเขา จัดของขวัญเป็นกำลังใจและจัดงานปาร์ตี้ให้กับเด็ก ๆ และ อาจเชิญผู้มีชื่อเสียง เช่น นักแสดง นักร้องมาร่วมงานปาร์ตี้ของเด็ก ๆ เหล่านั้น เพื่อสร้างรอยยิ้ม และความสุขให้กับเด็ก ๆ

ระดับมัธยมศึกษา

1. โครงการงานวิจัยสำรวจสภาพแวดล้อมและการประหยัคที่ได้รับจากการใช้น้ำมัน ไบโอดีเซล นำผลการดำเนินการนำเสนอต่อคณะกรรมการโรงเรียน

2. โครงการจัดทำเว็บไซต์ การบริการสังคมสำหรับโรงเรียนในพื้นที่ พร้อมรูปภาพ กิจกรรม นักศึกษามีการแต่งและเรียบเรียงสิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์การบริการสังคมเดือนละครั้ง

ซึ่งเป็นจุดสำคัญของสิ่งที่ดีที่สุดของการบริการสังคม สิ่งพิมพ์อิเล็กทรอนิกส์การบริการสังคม จะถูกส่งไปยังนักศึกษาและผู้ปกครองในชุมชน

3. โครงการพี่ช่วยน้อง จับคู่ระหว่างนักศึกษารุ่นพี่ช่วยเหลือรุ่นน้องในด้านวิชาการ เพื่อลดปัญหาการออกกลางคัน การเริ่มต้นโครงการด้วยการมีส่วนร่วมในรูปแบบของพี่เลี้ยง ผู้ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิต ผู้ให้การฝึกหัด ผู้ที่ให้คำปรึกษาอาจเป็นเพศเดียวกัน แต่จะคู่พบกัน สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ในช่วงเวลาดังกล่าว รุ่นพี่สามารถที่จะช่วยด้านความรู้ ความฉลาด เพื่อความสำเร็จด้านวิชาการ

สรุปได้ว่า ผู้สอนทุกคนทราบว่านักเรียนมีการเรียนรู้ที่ดีกว่าเมื่อได้มีการกระตุ้นในการเรียนรู้ มีความสัมพันธ์กัน ได้เรียนรู้อย่างมีความหมายและได้รับประสบการณ์ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม นักการศึกษาใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นเครื่องมือเพื่อการเรียนรู้ รวมทุกสิ่งเข้าไว้ด้วยกันมากมายหลายวิธีการ การบริการสังคมเป็นเสมือนตัวขับเคลื่อนให้การสอน เกิดความรู้ความชำนาญ มีความกระตือรือร้น ผูกพันกับครอบครัวของผู้เรียนในการเรียนรู้เกิด ความคิดสร้างสรรค์สนุกกับการเรียนรู้ ซึ่งเต็มไปด้วยการรับรู้ที่มีความหมาย ความสนุกสนาน และประสบการณ์ที่ยิ่งใหญ่ในการบริการสังคม

การปรับทิศทางการจัดการเรียนการสอนอาชีวศึกษาแนวใหม่

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2552) รายงานว่า จากผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อวางแผนการจัดการศึกษาเพื่อผลิตกำลังคนตามความต้องการของประเทศ เมื่อวันที่ 7-8 สิงหาคม 2549 ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พบว่า มีความต้องการกำลังคนระดับกลางหรือระดับปฏิบัติการอีกมาก โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรมยังขาดแคลนกำลังคนระดับช่างฝีมือและช่างเทคนิค ที่มีสมรรถนะอีกเป็นจำนวนมาก และจากผลการประเมินคุณภาพสถานศึกษาอาชีวศึกษาที่ ดำเนินการโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ปรากฏว่าผู้จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่ออกไปทำงานมีจำนวนน้อย เพราะกว่าร้อยละ 90 ศึกษาต่อ และส่วนใหญ่ศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีที่ไม่เกี่ยวข้องกับความรู้ในระดับ ปวช. ที่เคยเรียนมาก่อน ทำให้ภาคอุตสาหกรรมขาดแคลนช่างฝีมือ ช่างเทคนิค เกิดการแย่งตัวและย้ายงานบ่อย ส่งผลให้การพัฒนาอุตสาหกรรมไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร

ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการ จุรินทร์ ลักษณวิศิษฐ์ (2552) โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดแนวทางการจัดการอาชีวศึกษาให้มีคุณภาพมาตรฐาน เพื่อเป้าหมายสู่ความเป็นเลิศเพื่อให้สามารถดึงเยาวชนให้มาเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น เสนอแนะกรอบ

การทำงานเพื่อนำลงสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างชัดเจน 6 ประการ การปฏิรูปอาชีวศึกษารอบที่ 2 และการกำหนดภารกิจการดำเนินงานให้เกิดรูปธรรมโดยเร็ว

1. การจัดระบบและมาตรฐานการมุ่งใจให้เยาวชนมาเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ

2. การส่งเสริมความร่วมมือจัดการอาชีวศึกษาร่วมกับภาคเอกชน เพื่อให้การผลิตกำลังคนมีคุณภาพตอบสนองความต้องการด้านบุคลากรในภาคเศรษฐกิจ

3. การกำหนดมาตรฐานวิชาชีพและการจัดตั้งสถาบันคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาทักษะฝีมือให้มีมาตรฐานสากล และเพิ่มเงินเดือนและค่าตอบแทนให้แก่ผู้สำเร็จอาชีวศึกษาให้สูงขึ้น

4. การเร่งจัดตั้งสถาบันการอาชีวศึกษาเพื่อเปิดสอนปริญญาตรีสายปฏิบัติการ

5. การจัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ

นอกจากนี้ยังมีนโยบายที่จะพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอาชีวศึกษา ให้มีความรู้ด้านวิชาการ มีทักษะ มีประสบการณ์วิชาชีพและมีจริยธรรมในวิชาชีพ เพื่อให้ผู้ที่สำเร็จจากอาชีวศึกษาเป็นแรงงานที่มีคุณภาพและเป็นผู้ประกอบการที่ดีมีคุณธรรม เน้นการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอน ได้กำหนดแนวทาง 3 ประการในการปฏิรูปการอาชีวศึกษาไปสู่ความสำเร็จ ดังนี้

1. ความสอดคล้องระหว่างหลักสูตรของสถานศึกษากับความต้องการของบุคคลในชุมชนหรือสังคม

2. ความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและสถานประกอบการ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถ และพัฒนาการทั้งด้านทักษะวิชาชีพและทักษะชีวิตร่วมกัน สร้างความเข้มแข็งให้กับผู้เรียนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมทั้งมีการเชื่อมโยงและประยุกต์การปฏิบัติงานจริง

3. คุณภาพ คุณลักษณะสำคัญของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมโดย

3.1 เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข

3.2 เป็นคนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น

3.3 เป็นคนที่สามารถปรับตัวเข้ากับชุมชนหรือสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปได้

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ปรับปรุงภาพลักษณ์ใหม่ “เราพยายามปลูกจิตสำนึกให้กับนักศึกษาอาชีวะ โดยการอบรมจริยธรรม ผ่านโครงการช่วยเหลือชุมชน และปลูกฝังให้นักศึกษาของเรา ในด้านความคิดว่า นอกจากเรื่องประกอบอาชีพแล้ว ต้องช่วยเหลือสังคมด้วย โดยได้ตั้งอาชีวะภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมและปรับภาพลักษณ์ให้ดีขึ้น” (เฉลิม อยู่สมบูรณ์, 2552)

นอกจากนี้ กฤษณ์ วัฒนารงค์ (2538 อ้างถึงใน บรรณ ทรนิต, 2548, หน้า 11 - 12) ได้ระบุว่า จากการศึกษาความคิดที่สามารถใช้เป็นหลักในการจัดการอาชีวศึกษาจากผู้เรียน ครู ผู้บริหาร นักวิจัยการศึกษา ผู้ปกครอง นายจ้าง ข้าราชการในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สามารถกำหนด ขั้นตอนของการอาชีวศึกษาเป็นรูปธรรมหลัก ได้ 9 ระดับ คือ

ระดับ 1 อาชีวศึกษาเน้นการกระทำที่ทำให้เกิดทักษะ สอดคล้องกับธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงทักษะที่จะใช้ประกอบอาชีพเพื่อการมีชีวิตในสังคม ในระดับนี้จะมุ่งเฉพาะอาชีพใด อาชีพหนึ่ง ทักษะที่ฝึกจะเป็นแบบรวม ๆ

ระดับ 2 อาชีวศึกษาเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดทักษะ และมีการพัฒนาการด้านความรู้ และเจตคติที่ดีต่อการทำงาน จะเป็นงานหนึ่งหรือหลาย ๆ งานก็ได้ การเรียนจะเป็นการวิเคราะห์ภารกิจของงานแต่ละประเภท ในระดับนี้จะเริ่มเสนอรูปแบบของงานให้ปรากฏ ซึ่งในระดับนี้ ผู้เรียนสามารถที่จะเลือกอาชีพของตนได้เมื่อเรียนจบ

ระดับ 3 อาชีวศึกษาเป็นการกระทำที่ทำให้เกิดทักษะความรู้ และเจตคติที่จำเป็นกับการทำงานให้ประสบความสำเร็จในงานหนึ่งอาชีพหนึ่งหรือมากกว่า เน้นลักษณะงานให้ปรากฏ เป็นทางเลือกแต่ละเพิ่มเติมทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นในการฝึกทักษะความรู้ เจตคติเข้าไปมากขึ้น การผสมผสานกันของหลักสูตร ในสถานศึกษา ต้องสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์ทางด้านวิชาชีพให้กับผู้เรียน

ระดับ 4 อาชีวศึกษาเน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะ ความรู้ และเจตคติที่จำเป็นในการทำงานในสาขาอาชีพหนึ่ง และมุ่งมนุษยสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นทั้งในเวลางานและนอกเวลางาน จัดให้มีการส่งเสริมความเป็นผู้นำ

ระดับ 5 อาชีวศึกษาเน้นการฝึกทักษะพัฒนาความรู้และเจตคติ ให้ถึงความสามารถ ที่ต้องการในการทำงานและการสร้างครอบครัว ร่วมคิดกิจกรรมของสังคม มีการเพิ่มเติมเนื้อหาวิชา ให้กว้างขวางขึ้นในหลายรูปแบบเพื่อให้ผู้เรียนมีประสบการณ์กว้างขวางขึ้น

ระดับ 6 อาชีวศึกษาเน้นการศึกษาด้านความสามารถในบุคคลเพื่อให้ทันกับสถานการณ์ ในปัจจุบันและสิ่งที่เกิดขึ้นในอนาคต อาชีวศึกษาในระดับนี้เป็นการศึกษาเพื่อชีวิต ในระดับนี้ การพัฒนาจะเริ่มลดทักษะด้านฝีมือ แต่จะเพิ่มกระบวนการตัดสินใจ การจัดประสบการณ์การเรียน จะนำเอาปัญหาสังคมปัจจุบันด้านเศรษฐกิจเข้ามาในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ

ระดับ 7 อาชีวศึกษาเน้นความสัมพันธ์ทางด้านชีวิตกับสังคม และเทคโนโลยีการศึกษา เริ่มถึงเห็นความสำคัญของสังคมที่หลากหลาย และสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลต่อการทำงานได้ ส่งเสริมให้มีการตัดสินใจเพิ่มขึ้นเพื่อให้ตระหนักถึงอิทธิพลต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจ

ระดับ 8 อาชีวศึกษาเน้นสัมพันธภาพของบุคคล ที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมในระดับนี้ จะแสดงผลของการตัดสินใจที่มีต่องานและอาชีพ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ จะมุ่งพัฒนาการเป็นผู้นำ

ระดับ 9 อาชีวศึกษาเน้นสัมพันธภาพของบุคคลกับสิ่งแวดล้อมทั่วไป และทางด้านการเมืองด้วย ในระดับนี้จะส่งเสริมผู้นำในการกำหนดนโยบายให้กับชุมชน โดยพัฒนาจริยธรรมในการทำงานและพัฒนานโยบายของชุมชน ส่งเสริมการศึกษาและอื่น ๆ

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสถานศึกษาทุกแห่งในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าของโลก ปัจจุบัน การปฏิรูปการอาชีวศึกษาจะต้องอาศัยการพัฒนาครูอาชีวศึกษาอย่างเป็นระบบ เพราะถือว่าครูคือหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา จึงมีการสร้างแรงจูงใจ ให้กับครู โดยเฉพาะผู้ทำหน้าที่สอนสายอาชีวศึกษาที่ดีต้องมีสมรรถนะ 6 ด้าน ได้แก่ ด้านเทคนิค ด้านส่วนตัว ด้านการสื่อสาร ด้านสังคม ด้านจิตวิทยา และด้านการสอน

ความรับผิดชอบต่อสังคมและการสร้างจิตสำนึกในการบริการสังคม

ระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิมเป็นอย่างมาก ไม่ได้มีการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างภาคธุรกิจกับภาครัฐเหมือนอย่างในอดีตที่สังคมต้องการธุรกิจรับผิดชอบต่อเฉพาะด้านเศรษฐกิจเป็นหลักและให้รัฐมีหน้าที่ดูแลสังคม แต่ปัจจุบันองค์กรธุรกิจมีขนาดใหญ่ขึ้นมาก มีบทบาทและส่งผลกระทบต่อสังคมไม่เฉพาะทางด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังมีบทบาทต่อสังคมในแทบทุกด้าน รพีพรรณ วงศ์ประเสริฐ (2549, หน้า 32 - 34) กล่าวถึง กระแสความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ เริ่มมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นทั่วโลก สภาพเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป มีความซับซ้อนและมีการแข่งขันที่รุนแรงเพิ่มมากขึ้น ทำให้สังคมคาดหวังให้องค์กรธุรกิจต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มขึ้น ธุรกิจและสังคมต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไม่สามารถแยกจากกันได้อย่างสิ้นเชิง สังคมต้องได้รับการสนับสนุนจากธุรกิจ ธุรกิจต้องประกอบการอยู่ภายใต้กติกาของสังคม ดังนั้นองค์กรธุรกิจจึงต้องปรับตัวตามความคาดหวังของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่กระแสการบริหารงานเน้นหนักไปทางด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการเรียกร้องให้องค์กรธุรกิจแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมเพิ่มมากขึ้น ในต่างประเทศได้มีการพัฒนาแนวคิดดังกล่าวโดยเรียกว่า ความรับผิดชอบต่อองค์กรธุรกิจต่อสังคม Corporate Social Responsibility (CSR) หรือเรียกว่า ซีเอสอาร์ ผ่องอำไพ ศรีบรรณาสาร (2550, หน้า 17 - 20) กล่าวถึง นิยาม CSR คือ นิยามความสุข ต้องการเห็นสังคมเป็นสังคมที่ดีงามมีความสุขร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนไทยทุกคนต่างรอคอย ในยามที่จิตใจ

คนซื้อได้ด้วยเงิน แต่ซื้อไม่ได้ด้วยความดีงาม โดยการปลูกฝังเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคมให้เกิดขึ้นบนความร่วมมือร่วมใจกันจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อสอดคล้องกับกระแสสังคมในปัจจุบันที่มีการเรียกร้องให้ภาคธุรกิจหันมาแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้น CSR เป็นมากกว่ากฎหมาย เพราะเป็นเรื่องของจิตสำนึกและความมุ่งมั่นขององค์กรที่มีต่อพนักงาน ลูกค้า ชุมชนท้องถิ่น และสังคมโดยรวม เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้ผู้คนในสังคมโดยมุ่งหวังเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน หรือ “สังคมมีสุขอย่างยั่งยืน” หลักการของธุรกิจกับความรับผิดชอบต่อสังคม อยู่บนฐานคิดที่ว่า ธุรกิจจะประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนได้ สังคมจะต้องมั่นคง หากธุรกิจดำเนินการในลักษณะที่เอารัดเอาเปรียบสังคม จนสังคมอยู่ไม่ได้ ในที่สุดธุรกิจก็จะอ่อนแอลงหรือล่มสลายไป แนวคิดง่าย ๆ ของ CSR คือ การคิดแบบเด็ก ทำแบบวัยรุ่น และพูดแบบผู้ใหญ่

การคิดแบบเด็ก คือ การใช้ความคิดสร้างสรรค์และความจริงใจ

การทำแบบวัยรุ่น คือการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ด้วยความมุ่งมั่น และเต็มพลังกำลัง

พูดแบบผู้ใหญ่ คือ การถ่ายทอดข้อมูลที่มีความแม่นยำ และรอบคอบ

รายงาน “6 ทิศทาง CSR ปี 2550” ของ (สถาบันไทยพัฒน์, 2550) ได้กล่าวถึงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้สังคหวัตถุ 4 เป็นตัวแบบหรือวิธีการในการดำเนินการกิจกรรมประกอบด้วย

1. Corporate Philanthropy คือ การให้ หรือการบริจาคในสิ่งที่ควรให้แก่ผู้ยากไร้หรือแก่ผู้ที่ขาดแคลนกว่า ทั้งในรูปของวัตถุสิ่งของ เช่น การนำสิ่งของเครื่องใช้ไปแจกแก่ผู้ประสบภัย การทำบุญตามหลักศาสนา การให้โอกาสทางธุรกิจ การแบ่งปันตลาด หรือการให้อภัย ตลอดจนการให้ความรู้ คำแนะนำต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ เปรียบได้กับ ทาน

2. Corporate Communication คือการสื่อสารในสิ่งที่เป็ณคุณประโยชน์ สิ่งที่เป็นสาระข้อเท็จจริง ประกอบด้วยเหตุผล และความจริงใจ โดยไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด เช่น การให้ข้อมูลผลิตภัณฑ์ที่ถูกต้องครบถ้วนแก่ผู้บริโภค การไม่โฆษณาประชาสัมพันธ์คุณลักษณะของสินค้าเกินจริง หรือการไม่หลอกลวงมอมเมาประชาชน เปรียบได้กับ ปิยวาจา

3. Community Volunteering คือ การเสียสละแรงงาน แรงใจ และเวลาเพื่อบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เช่น การเข้าร่วมเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือสังคมในโอกาสต่าง ๆ การระแวงระวังในการดำเนินงานที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่เป็นไปโดยสมัครใจ เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อสังคมในรูปแบบหนึ่ง เปรียบได้กับ อตถจริยา

4. Equitable Treatment คือ การปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน เอาใจใส่ในสุขทุกข์ของผู้มีส่วนได้เสียอื่น ๆ และร่วมแก้ไขโดยไม่เลือกปฏิบัติ เปรียบได้กับ สมานัตตตา

การจัดการเรียนการสอนระดับอาชีวศึกษาเป็นการศึกษาที่ผลิตนักศึกษาเข้าสู่โลกของธุรกิจ ไม่ว่าจะเป็นโรงงานอุตสาหกรรม องค์กรธุรกิจ หรือการประกอบอาชีพส่วนตัว ทั้งงานช่างอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การท่องเที่ยว การโรงแรม คหกรรมศาสตร์ ทุกอาชีพล้วนเป็นงานอาชีพที่ขายบริการ มุ่งผลผลิต ดังนั้นการผลิตนักศึกษาจะต้องคำนึงถึงคุณภาพทางด้านทักษะวิชาการ ทักษะฝีมือ เพื่อการเข้าสู่ตลาดแรงงานและสถานประกอบการ แต่สถานศึกษาก็ไม่ควรละเลยกับการสร้างจิตสำนึกที่ดี สร้างความรับผิดชอบต่อสังคมให้กับนักศึกษา เพื่อที่จะช่วยสังคมให้อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เอาัดเอาเปรียบ หรือมุ่งแต่จะทำกำไร โดยไม่คำนึงถึงกลุ่มคนหรือความยากไร้ของสังคม ชุมชน สิ่งที่จะปลูกฝังให้นักศึกษาอาชีวศึกษาได้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม ตัวอย่างที่เกิดขึ้นในสังคม เพราะการมุ่งประโยชน์ ทำให้ประชาชนประท้วงเช่น การก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินในจังหวัดระยอง ซึ่งมีกลุ่มผู้ชุมนุมปักหลักชุมนุม นานกว่า 5 ชม. การก่อสร้างโรงไฟฟ้าถ่านหินได้นั้นต้องมีเงื่อนไขระเบียบปฏิบัติว่าด้วยเรื่องของการคัดเลือกความเหมาะสมของพื้นที่ คำนึงถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและที่สำคัญต้องได้รับการยอมรับและรับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ หรือจากข่าวสารภาวะโลกร้อนเกิดจากฝีมือของมนุษย์ การเผาป่า หักล้างถางพงทำให้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ดังดันสะสมในบรรยากาศ และการปลูกข้าว ทำนาข้าว ทำให้เกิดก๊าซมีเทนเข้าไปสะสมในบรรยากาศเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นภาวะโลกร้อนและการเปลี่ยนแปลงของอากาศจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน แผ่นน้ำแข็งในขั้วโลกบางลงละลายเร็วขึ้นและธารน้ำแข็งบนเทือกเขาสูงก็เช่นเดียวกันบางลงและหล่นหายไปเพราะโลกร้อนเป็นเหตุ (มดิชน, 2548) จากข่าวสารข้างต้นชี้ให้เห็นว่า การขาดจิตสำนึกของมนุษย์ย่อมส่งผลในทางลบต่อสังคมและชุมชน ดังนั้นสถาบันการศึกษาจะต้องร่วมกันสร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับผู้เรียน เพื่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถและช่วยสร้างสังคมให้ดีขึ้น อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2519 “สำคัญที่สุด ต้องเข้าใจความหมายของคำว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคม” ขอให้เข้าใจว่า “รับผิดชอบ” ไม่ใช่การรับโทษหรือถูกลงโทษ “รับชอบ” ไม่ใช่รางวัลหรือรับคำชมเชย การรู้จักรับผิดชอบ หรือยอมรับว่า อะไรผิดพลาดเสียหาย และเสียหายเพราะอะไร เพียงใค่นั้นมีประโยชน์ ทำให้บุคคลรู้จักพิจารณาตนเอง ยอมรับความผิดของตนเองโดยใจจริง เป็นทางที่จะช่วยแก้ไขความผิดได้ และให้รู้ว่าจะต้องปฏิบัติแก้ไขใหม่ ส่วนการรู้จักรับชอบหรือรู้ว่าอะไรถูกอันได้แก่ถูกตามความมุ่งหมาย ถูกตามหลักวิชา ถูกตามวิธีการนั้น มีประโยชน์ทำให้ทราบแจ้งว่า จะทำให้งานเสร็จสมบูรณ์ได้อย่างไร จักได้ถือปฏิบัติต่อไป ความรับผิดชอบต่อสังคม คือหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ทำ จะหลีกเลี่ยง ละเลยไม่ได้”

ดังนั้นความรับผิดชอบต่อสังคมจะต้องปฏิบัติและควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อการบริการหรือช่วยเหลือสังคม จิตสำนึก หรือความตระหนัก (Awareness/ Consciousness) कुमार (Kumar, 2007, p. 7) กล่าวว่า ความตระหนักเป็นความแตกต่างของลักษณะนิสัย เช่น ความสามารถในการรับรู้ ทักษะ คุณค่าและความสนใจ ความรู้สึกที่แสดงถึงการเกิดความรู้ของบุคคลหรือการที่บุคคลแสดงความรู้สึกรับผิดชอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้น สำหรับ บลุม ให้ความหมายของความตระหนักว่าเป็นขั้นต่ำสุดของภาคอารมณ์ และความรู้สึกความตระหนักเกือบคล้ายความรู้ตรงที่ความรู้และความตระหนักไม่เป็นลักษณะสิ่งเร้าความตระหนักไม่จำเป็นต้องเน้นปรากฏการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้าให้เกิดความตระหนัก ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ความตระหนัก เป็นความรู้สึกของบุคคลในการรับผิดชอบต่อสิ่งที่พบ หรือประสบการณ์ที่ได้รับ เป็นการรับรู้ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ มีจิตสำนึกที่ดีเกิดขึ้นภายใน

แนวคิดการสร้างจิตสำนึกของ เปาโล แฟร์ (1921 - 1997) นักการศึกษาชาวบราซิล มีแนวความคิดเกี่ยวกับการกลั่น ด้านจิตสำนึก เปาโล แฟร์ มีความเห็นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับจิตสำนึก (Consciousness) และการกระทำของมนุษย์จะสัมพันธ์กับจิตสำนึกของเขาเสมอ เพราะมนุษย์รู้ตัวว่า สามารถเปลี่ยนภาพแวดล้อมของคนได้ มนุษย์เป็นผู้กระทำสามารถปรับตัวให้เข้ากับโลก สามารถปรับโลกให้เข้ากับวิถีชีวิตของตน มีสำนึกเรื่องเวลา ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต วิธีการที่จะนำไปสู่การมีจิตสำนึก คือการกระตุ้นด้วยเทคนิคการสนทนาเกี่ยวกับปัญหาสังคม มีการตั้งคำถามและอภิปรายโต้แย้งความคิดซึ่งกันและกัน วิพากษ์วิจารณ์ไปเรื่อย ๆ จนได้ความหมายที่สมบูรณ์ และที่สุดจะทำให้เกิดความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่เป็นเหตุและสิ่งที่เป็นผล ซึ่ง เปาโล แฟร์ เรียกว่า กระบวนการจิตสำนึก (Conscientization) กระบวนการจิตสำนึกนี้ ต้องอาศัยวิจารณ์อย่างลึกซึ้ง พิจารณาแนวความคิดและเหตุผล ที่มาของสิ่งต่าง ๆ จะใช้เพียงสติปัญญาอย่างเดียวไม่ได้ต้องเป็นการผสมผสานระหว่างการลงมือกระทำและความคิดใคร่ครวญ

วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างจิตสำนึกของ เปาโล แฟร์ มีทั้งหมด 3 ขั้นตอน คือ

1. การเข้ารหัส (Codification) เป็นขั้นที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นจริงแก่ผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับชีวิตและเป็นสถานการณ์ที่มีความขัดแย้ง โดยใช้วิธีเสนอสถานการณ์ด้วยวาจา รูปสเกตช์ รูปภาพและอื่น ๆ
2. การถอดรหัส (Decoding) ได้แก่การถอดความหมายจากสถานการณ์ที่เสนอในขั้นแรก ด้วยการสนทนาระหว่างครูกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เห็นความหมายในแง่มุมต่างกัน

3. การวิพากษ์วิจารณ์ (Critical Consciousness) เป็นขั้นตอนที่ผู้เรียนต้องมี การคิด วิพากษ์วิจารณ์ เป็นการสนทนาแบบภาษาง่าย ๆ สำหรับทุกคนที่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เพื่อให้ เกิดความตระหนักและมองเห็นปัญหาในสังคมที่เขาดำรงชีวิตอยู่ ผู้เรียนจะต้องใช้ความคิด ไตร่ตรอง วิพากษ์วิจารณ์แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในสิ่งที่ปัญหาได้อย่างลึกซึ้ง โดยต้องมีการเตรียมขั้นพื้นฐาน 2 ประการ คือ การสำรวจคำที่ชาวบ้านใช้กันทั่วไป และการนำคำต่าง ๆ ที่ได้ พบมาสร้างเป็นสื่อต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน

นอกจากนี้แนวคิดของ คริสคอลล์ (Driscoll, 2000) ได้ทำการวัดผลกระทบที่เกิดขึ้นกับนักเรียนผู้เข้าร่วมโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ใช้ตัวชี้วัดการเรียนรู้ด้วยการ บริการสังคม ดังนี้

1. ความตระหนักถึงชุมชน-ความรู้ในเรื่องประวัติ ความเข้มแข็งของชุมชน ปัญหาและ ความหมายของชุมชน

2. ความเกี่ยวข้องกับชุมชน

2.1 ความเกี่ยวข้องทางด้านคุณภาพ

2.2 ความเกี่ยวข้องทางด้านปริมาณ

2.3 ทักษะคิดต่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง

3. ความผูกพันที่จะให้บริการสังคม

3.1 ความตั้งใจที่จะอุทิศตนเมื่อมีโอกาส

3.2 การวางแผนสำหรับการบริการสังคมในอนาคต

จากการศึกษาแนวคิดของ คริสคอลล์และคณะ จะมีส่วนในการเสริมสร้างจิตสำนึกที่ดี ต่อการบริการสังคมให้กับนักศึกษา ในด้านความตระหนักถึงชุมชน ความเกี่ยวข้องทางด้าน คุณภาพ ความเกี่ยวข้องทางด้านปริมาณ ทักษะคิดต่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง ความผูกพันที่จะให้บริการ สังคม ความตั้งใจที่จะอุทิศตนเมื่อมีโอกาส และการวางแผนสำหรับการบริการสังคมในอนาคต

วูล์ฟอล์ก (Woolfolk, 2007, pp. 95 - 96) ทำการศึกษาทฤษฎีการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและการสร้างจิตสำนึกที่ดี ด้วยคุณธรรมจริยธรรม ในการประพาดตัวของคนในสิ่งที่ถูก และสิ่งที่ผิด ตามทฤษฎีการพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg's Theories of Moral Development) เป็นทฤษฎีความก้าวหน้าทางคุณธรรมจริยธรรม มีพื้นฐานบางส่วนมาจาก แนวคิดของเพียร์เจย์ โดยจัดระดับการพัฒนาความก้าวหน้าทางคุณธรรมจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ซึ่งในแต่ละระดับจะประกอบด้วย การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม 3 ระดับ รวม 6 ขั้น ดังนี้

1. ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม (Pre - Conventional Level) เด็กวัยนี้ยังไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคมแต่จะรับกฎเกณฑ์ข้อกำหนดว่า “ดี” หรือ “ไม่ดี” จาก พ่อ แม่ ครู หรือเด็กที่โตกว่า จริยธรรมในระดับนี้ หลักเกี่ยวกับการลงโทษและการคิดถึงผลตอบแทนที่เป็นผลประโยชน์

ขั้นที่ 1 การลงโทษและการเชื่อฟัง (Punishment - Obedience Orientation)

พฤติกรรม “ดี” คือ พฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รางวัล ส่วนพฤติกรรม “ไม่ดี” คือพฤติกรรมที่แสดงแล้วได้รับการลงโทษ ในกรณีตัวอย่างของ Kohlberg ถ้าถามว่า ทำไมจึงไม่ควรขโมยของจากร้าน เด็กจะตอบว่า “จะถูกลงโทษ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการลงโทษ จะเป็นเครื่องหมายของความไม่ดี

ขั้นที่ 2 กฎเกณฑ์เป็นเครื่องมือเพื่อประโยชน์ของตนเอง (Personal Reward Orientation) เด็กจะเชื่อฟังและทำตามผู้ใหญ่ ถ้าคิดว่าตนเองได้รับประโยชน์ได้รับความพึงพอใจ ตัวอย่างของ Kohlberg ดังคำพูดว่า “คุณจะต้องไม่ขโมยของจากร้าน เจ้าของร้านก็จะไม่จับคุณ”

2. ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์ของสังคม (Conventional Level) ช่วงอายุระหว่าง 9 – 20 ปี ผู้ที่อยู่ในช่วงอายุนี้สามารถที่จะปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม เพราะรู้ว่าเป็นกฎระเบียบที่จะต้องปฏิบัติ เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้มี 2 ขั้น

ขั้นที่ 1 ความคาดหวังและการยอมรับของสังคมสำหรับ “เด็กดี” (Good Boy – Nice Girl Orientation) เป็นการกระทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้ได้รับการยอมรับว่าเป็น “เด็กดี” ตัวอย่างของ Kohlberg เด็กที่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับนี้จะตอบว่า “พ่อแม่จะรู้สึกภาคภูมิใจที่มีลูกเป็นคนซื่อสัตย์”

ขั้นที่ 2 กฎและระเบียบ (Law and Order Orientation) เป็นขั้นที่ยอมรับในอำนาจและกฎเกณฑ์ของสังคม พร้อมทั้งจะปฏิบัติตาม จากตัวอย่างของ Kohlberg “การทำเช่นนั้นเป็นการทำผิดกฎหมาย ถ้าเราไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย สังคมก็จะไม่สงบสุข”

3. ระดับที่ 3 จริยธรรมระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post - Conventional Level) โดยปกติคนจะพัฒนาขึ้นมาถึงระดับนี้หลังจากอายุ 20 ปี และมีจำนวนไม่มากนัก การที่เรียกว่า Post - Conventional เพราะสามารถเข้าใจหลักการทางจริยธรรม ซึ่งอยู่เบื้องหลังกฎเกณฑ์ทางสังคม ผู้แสดงพฤติกรรมพยายามตีความหมายของหลักการ และมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักการที่จะปฏิบัติตาม การจะตัดสินว่าอะไรถูก - ผิด หรืออะไรควร - ไม่ควร มาจากวิจารณญาณของตนเอง เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับนี้มี 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 สัญญาสังคม (Social Contract Orientation) เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งถูกต้อง สมควรปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิซึ่งกันและกัน จากตัวอย่างของ Kohlberg ผู้ตอบจะมี

ความคิดว่า “ภายใต้สถานการณ์บางอย่าง บางครั้งอาจจะต้องละเลยกฎหมาย ถ้าการละเมิดกฎหมายนั้นสามารถช่วยชีวิตคนไว้ได้”

ขั้นที่ 2 หลักการทางจริยธรรมที่เป็นสากล (Universal Ethical Principle Orientation) ขั้นนี้เป็นขั้นที่แต่ละบุคคลเลือกที่จะปฏิบัติตามหลักการทางจริยธรรมด้วยตัวของตัวเอง และเมื่อเลือกแล้วก็มี ความคงเส้นคงวาในการนำไปปฏิบัติเป็นหลักการ เพื่อมนุษยธรรม เพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชน และเพื่อคุณธรรมของมนุษย์ทุกคน

พัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปตามลำดับขั้นอย่างมีระเบียบ คือเริ่มจากขั้นที่ 1, 2, 3, 4, 5 และ 6 ตามลำดับ ทุกคนจะต้องผ่านพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นต้นๆ ซึ่งเป็นรากฐานของพัฒนาการทางจริยธรรมในขั้นต่อไป และเมื่อผ่านไปแล้วก็ยากที่จะกลับมาขั้นเดิมอีก

สรุปได้ว่าการนำหลักการของกระบวนการสร้างจิตสำนึกของ เปาโล แฟร์ และทฤษฎีการพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรมของโคลเบอร์ก แนวคิดของ คริสคอลล์และคณะ มาใช้ในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม โดยใช้การสนทนาวิพากษ์ วิจัย มาอยู่ในกระบวนการไตร่ตรองอย่างเป็นระบบ จะช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านการใช้ความคิด การปรับเปลี่ยนจิตสำนึกให้เกิดความตระหนักในการบริการสังคม เนื่องจากการได้ประสบกับสถานการณ์จริงเป็นการกระทำควบคู่ไปกับการไตร่ตรองอย่างแท้จริง เป็นการแยกกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมให้เห็นอย่างเด่นชัดออกจากกิจกรรมการศึกษาโดยประสบการณ์ประเภทอื่นๆ เช่น การฝึกหัดงาน การเรียนรู้ด้วยการร่วมมือ และเครื่องมือที่ใช้ในการไตร่ตรอง ประกอบด้วย สมุดบันทึกการเรียนรู้จากการบริการสังคม การนำเสนอประสบการณ์การบริการสังคม ด้วยการอภิปรายกลุ่มเล็ก กลุ่มใหญ่ หรือการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

เจตคติ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ ผลสัมฤทธิ์ ในการบริการสังคม และการวัดผล ประเมินผลตามสภาพจริง

เจตคติ

แมกซ์เวล (Maxwell, 2003, p. 13) อธิบายว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกในใจที่แสดงออกมาเป็นพฤติกรรม นั่นคือคำตอบที่ว่า ทำไมเจตคติจึงสามารถมองเห็น โดยปราศจากคำพูด เราสังเกตจากการเอ่ยปากของผู้ที่โกรธ หรือริมฝีปากที่ยื่นออกมาให้เห็น ดังนั้นทุกสิ่งทุกอย่างที่เราเห็น การแสดงออก ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญ บางครั้งการแสดงออกอาจสวมหน้ากากหลอกลวงกัน แต่ความหลอกลวงนั้นจะออกมาในที่สุด เช่นเดียวกับแนวคิดของ แชนซ์ (Chance, 2003, p. 223) เชื่อว่า พฤติกรรมที่แสดงออกมาจากภายใน ที่เรียกว่าเจตคติสามารถสังเกตได้ การสอนครูจึงพยายามสร้างเจตคติที่ดีให้แก่เด็ก ด้วยการสร้างประสบการณ์สิ่งที่เป็นเชิงบวก การมีเจตคติ

ของการช่วยเหลือและเปลี่ยนเจตคตินั้นไปสู่การกระทำ โดยการช่วยเหลือผู้อื่นไม่ว่าคนคนนั้นจะเป็นใคร อยู่ที่ไหน หรือทำอะไร เราทุกคนมีเวลาที่จะช่วยเหลือได้ทั้งนั้นหากเราจัดเวลาให้ และเราทุกคนควรจัดเวลาให้ตรงกับที่เรายังมีเวลาอยู่

จากความหมายของเจตคติดังกล่าวข้างต้น มีผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องของเจตคติ การบริการสังคม โดย มูเทียห์ (Muthiah, 2003) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ทำให้เกิดความแตกต่างหรือไม่ จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและการบูรณาการ การปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลที่ได้รับแตกต่างกันระหว่างกลุ่ม ทำการศึกษา 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ศึกษาคุณภาพของความพยายามในการจัดกิจกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากร 2) การทำงานร่วมกันกับกลุ่มที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน 3) ความกระตือรือร้นและการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนที่ 2 ศึกษาผลที่ได้รับ 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาคุณภาพ 2) การจัดเตรียมทางด้านอาชีพ 3) ทักษะทางด้านพุทธิปัญญา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเรียกว่า College Student Experiences Questionnaire (CSEQ) เป็นรูปแบบที่เรียกว่า “Quality of Effort” เนื้อหาประกอบเป็น 2 ส่วน คือ กระบวนการและผลผลิต แบบสอบถามมีรายละเอียด ดังนี้

1. การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น (Pre - Course Survey) เป็นการสำรวจความสนใจการมีส่วนร่วม เจตคติและประสบการณ์ในอดีตเกี่ยวกับการบริการสังคม หรืออาจเรียกว่า อาสาสมัคร หรือ การบริการชุมชน แต่ละรายการเป็นการรับรู้ถึงการบริการชุมชน และพื้นฐานเบื้องต้น

2. การสำรวจข้อมูลภายหลัง (Post - Course Survey) โดยใช้แบบสอบถาม CSEQ แบ่งเป็น

2.1 ข้อมูลพื้นฐาน (Background Information)

2.2 กิจกรรมในวิทยาลัย (College Activities)

2.3 การสนทนา (Conversation)

2.4 การอ่าน การเขียน (Reading/ Writing)

2.5 ความคิดเห็นเกี่ยวกับวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (Opinions about your college or University)

2.6 สภาพแวดล้อมในวิทยาลัย (The College Environment)

2.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ (Estimate of Gains)

2.8 คำถามเพิ่มเติม (Additional Questions)

3. การสำรวจข้อมูลภายหลัง รายการเพิ่มเติม (Post - Course Survey – Supplemental Items)

จากการศึกษาแบบสอบถามในแต่ละฉบับ ทำให้ทราบถึงพื้นฐานของนักศึกษาที่มีต่อการบริการสังคม โดยเฉพาะในการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น มีรายละเอียดในการสอบถามถึงการทำงานร่วมกับกลุ่มที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน และความกระตือรือร้นในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสามารถดัดแปลงมาใช้ในการสอบถามในการจัดการบริการสังคมของนักศึกษาในระดับอาชีวศึกษาได้

พฤติกรรมที่พึงประสงค์

การมีเจตคติที่ดีที่มีต่อการบริการสังคมสู่การเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมที่พึงประสงค์ พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายของคำว่า “คุณธรรม” ว่า “สภาพคุณงามความดี” ซึ่งในเรื่องนี้ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2550, หน้า 7) อธิบายว่า การที่จะวินิจฉัยว่าบุคคลใดมีคุณธรรมดีแค่ไหนน้อยเพียงใดนั้น ย่อมต้องพิจารณาโดยรวมว่า บุคคลนั้นมีอุปนิสัยและประพฤติปฏิบัติตนอย่างไร ดำรงตนอยู่ในกรอบของกฎหมายและศีลธรรมเพียงใด เป็นผู้มีความรับผิดชอบหน้าที่การทำงานและต่อสังคมอย่างไร และเป็นผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมเพียงใด สำหรับคำว่า “จริยธรรม” นั้น พจนานุกรมฉบับเดียวกันได้ให้ความหมายว่า “ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม” ดังนั้น คุณธรรม จริยธรรม จึงเป็นเรื่องที่ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดตามสถานะของตน เช่น การเป็นลูกที่ดี เป็นนักศึกษาที่ดี เป็นพลเมืองที่ดี และเป็นผู้ประกอบวิชาชีพที่ดี ในเรื่องคุณธรรม จริยธรรมของเยาวชนไทย ธาณินทร์ กรัยวิเชียร (2550, หน้า 20) มีความเห็นว่าควรเพิ่มคตินิยมอีก 5 ประการเพื่อให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมอันดี และสภาพของสังคมไทย คือ ความกตัญญูกตเวที ความสุภาพนุ่มนวล ความเคารพต่อผู้มีอาวุโส รักษาคำพูด จิตสำนึกสาธารณะ เสียสละเพื่อส่วนรวม

นักการศึกษาได้เสนอแนะให้มีการสร้างคุณลักษณะสำคัญและจำเป็นของแต่ละช่วงอายุ โดยเฉพาะช่วงอายุ 18 - 20 ปี ซึ่งเป็นวัยรุ่น ก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2550, หน้า 21 - 22) คุณลักษณะที่พึงประสงค์มี 7 ประการ ดังนี้

1. รู้จักเลือกหาแหล่งความรู้และแบบอย่างที่ดี รวมถึง ทักษะการใช้เทคโนโลยีพื้นฐาน และทักษะการสื่อสาร
2. มีวินัยชีวิตและมีศิลปะการใช้ชีวิตที่มุ่งความเจริญรวมถึงการรักษาสุขภาพทั้งร่างกายและจิตใจ
3. มีจิตสำนึกของการเป็นผู้ประกอบการ พากเพียรทำงาน ไม่ย่อท้อ
4. มุ่งพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพ มีความเป็นไทย ก้าวไกลสู่สากล รู้รอบ รู้ลึก รู้กว้าง
5. มีทัศนคติและค่านิยมให้สมแนวทางเหตุผล ตามหลักศีลธรรมจรรยา
6. มีสติ กระตือรือร้น ไม่ดั่งคนอยู่ในความประมาท

7. แก้ปัญหาและพึ่งตนเองได้ด้วยความรู้คิด ถิควิเคราะห์ ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเอง และส่วนรวม คิดเป็น คิดชอบ คิดแยกคาย

เพื่อให้การสร้างสรรค์ไทยเป็นสังคมที่มีคุณธรรม นำการพัฒนา มีความอยู่เย็นเป็นสุข ร่วมกันอย่างสมานฉันท์บนพื้นฐานของคุณธรรม บรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล ศาสตราจารย์ นายแพทย์ประเวศ วะสี กล่าวถึง สังคมคุณธรรมควรประกอบด้วยคุณธรรมที่พึงประสงค์อย่างน้อย 8 ประการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550, หน้า 10) ดังนี้

1. ความซื่อสัตย์สุจริต
2. ความมีน้ำใจ ความไม่ทอดทิ้งกัน ความมีจิตสาธารณะ รับผิดชอบต่อส่วนรวม
3. มีความขยันขันแข็ง อดทน อดกลั้น พึ่งตนเองได้ ไม่มัวเมาในอบายมุข
4. มีสัมมาชีพ มีความพอเพียง
5. มีความเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคน สามารถรวมตัว ร่วมคิด

ร่วมทำอย่างเสมอภาค

6. อนุรักษ์วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการใช้อย่างยั่งยืน
7. มีความยุติธรรมและแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
8. มีการพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (2549, หน้า 10) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่จำเป็นต้องพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านคุณธรรม หมายถึงคุณลักษณะที่เป็นสภาพความดีงามในด้านต่าง ๆ

รวม 4 ชุด ได้แก่

1.1 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความขยันหมั่นเพียร ความอดทน ความสามารถ พึ่งตนเองและการมีวินัย

1.2 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยเร่งรัดให้การกระทำใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้อย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ฉันทะ สัจจะ ความรับผิดชอบ ความสำนึกในหน้าที่และความกตัญญู

1.3 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวรั้ง หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยยึดประวิงหรือดักเตือนให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความมีสติและรอบคอบ และความตั้งใจให้ดี

1.4 คุณธรรมที่เป็นปัจจัยสนับสนุน หมายถึง สภาพความดีงามที่ช่วยส่งเสริมให้กระทำการใด ๆ ให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ ได้แก่ ความเมตตา ความปรารถนาดีต่อกัน

ความเอื้อเฟื้อต่อกัน ความไม่เห็นแก่ตัว ความไม่เอาเปรียบผู้อื่น และอะลุ่มอล่วย ถ้อยทีถ้อยอาศัย

2. คุณลักษณะด้านสังคม หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ความมีกิจกรรมทาง การปรับตัว ความตรงต่อเวลา ความสุภาพ การมีสัมมาคารวะ การพูดจาไพเราะ และความอ่อนน้อมถ่อมตน

3. คุณลักษณะด้านการเรียนรู้ หมายถึงคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาหาความรู้ การทำความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น ความใฝ่เรียนใฝ่รู้ ความรักโรงเรียนและความรักการอ่าน

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการสร้างดัชนีชี้วัดการเป็น “คนดี” โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ประกาศการส่งเสริมคุณธรรมในระบบการศึกษาไทย เมื่อวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2550 ได้เน้นย้ำว่าจะต้องมีตัวบ่งชี้ความสัมฤทธิ์ผลในการสร้างคนดีในระบบการเรียนการสอนให้เป็นรูปธรรม และมีค่าน้ำหนักมากขึ้น มีข้อสรุป “คุณธรรมพื้นฐาน” ที่ต้องปลูกฝังรวม 8 ประการ คือ ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีวินัย สุภาพ สะอาด สามัคคี มีน้ำใจ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้รับนโยบายดังกล่าวและจัดทำเอกสารคู่มือครู สร้างคนดี การพัฒนาคุณธรรม นำความรู้ สู่การปฏิบัติ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษากำหนดให้สถาบันการอาชีวศึกษาด้านแบบ วิทยาลัยการอาชีพและวิทยาลัยสารพัดช่าง ภาคละ 12 แห่ง รวม 60 แห่ง นำสู่การปฏิบัติ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2550) มีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักศึกษา 5 ด้าน ประกอบด้วย

1. ความรับผิดชอบ ดัชนีชี้วัด ดังนี้

- 1.1 ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเต็มความสามารถ
- 1.2 มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน
- 1.3 ตรงต่อเวลา
- 1.4 ทำงานโดยคำนึงถึงคุณภาพของงาน
- 1.5 เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต
- 1.6 มุ่งมั่นในการช่วยเหลือสังคมที่เดือดร้อน

2. ความมีวินัยในตนเอง ดัชนีชี้วัด ดังนี้

- 2.1 ไม่ทุจริตในการทำงาน
- 2.2 รู้จักกาลเทศะ
- 2.3 แต่งกายสุภาพเรียบร้อย
- 2.4 รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น

- 2.5 เคารพข้อตกลงของกลุ่ม
3. ความผูกพัน คำนีชีวัด ดังนี้
 - 3.1 ละความเห็นแก่ตัวทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม
 - 3.2 ความสามารถในการจัดการ
 - 3.3 มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
 - 3.4 มีจิตสำนึกในบุญคุณของแผ่นดินที่ประกอบด้วยชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์
4. ความมีมนุษยสัมพันธ์ คำนีชีวัด ดังนี้
 - 4.1 รับฟังคำคัดค้านของผู้อื่น
 - 4.2 ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
 - 4.3 ให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น
5. ความรู้และทักษะวิชาชีพ คำนีชีวัด ดังนี้
 - 5.1 มีความรู้ทางด้านวิชาการ
 - 5.2 มีทักษะวิชาชีพ

จากการศึกษาข้อมูลด้านเจตคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักศึกษาต่อการบริการสังคม สรุปได้ว่า บทบาทของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา คือการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้ มีความรู้ มีทักษะในวิชาชีพพื้นฐาน พร้อมทั้งมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ กล่าวคือมีคุณภาพมาตรฐานครบถ้วน 3 ด้าน คือ ทักษะ ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม สำหรับนักศึกษา ด้านอาชีวศึกษาแล้ว น่าจะเกี่ยวข้องกับอุปนิสัยในการทำงาน หากสถานศึกษาไม่เน้นการเข้มงวด การดูแลนักศึกษาเท่าที่ควร นอกจากจะไม่ได้รับความรู้ ทักษะที่ดีแล้ว ยังไม่ได้รับการฝึกอบรมในสิ่งที่ควร ไม่ว่าจะเป็นกิริยามารยาท การรู้จักกาลเทศะ รวมถึงการแต่งกาย ซึ่งเมื่อจบการศึกษาไป บางคนนอกจากจะมีความรู้น้อยแล้ว ยังมีความมั่นใจเกินพอดี สถานประกอบการจึงไม่ได้รับเข้าทำงานเพราะทำไม่ได้ หรือเมื่อเข้าไปแล้วก็ไม่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้ จึงจำเป็นต้องปลูกฝังในด้านเจตคติที่ดีต่อการทำงานและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้กับนักศึกษา

ผลสัมฤทธิ์ ในการบริการสังคม

การบริการสังคมโดยนักศึกษาอาชีวศึกษา นอกจากจะเกิดประโยชน์ต่อตนเองในด้านเจตคติที่ดี มีคุณลักษณะทางด้านพฤติกรรมที่พึงประสงค์แล้ว การบริการสังคมมุ่งหวังให้เกิดประโยชน์หรือผลสัมฤทธิ์ที่เกิดกับชุมชน เมื่อกล่าวถึงคำว่า “ชุมชน” (Community) หมายความว่า “ความพยายามร่วมกัน” (Shared Effort) การจัดการเรียนรู้ให้กับนักศึกษาในชุมชน นั้นต้องมีการทำงานเป็นกลุ่ม ต้องร่วมมือกัน และมีความรับผิดชอบร่วมกัน มีการวางแผนงานร่วมกัน สมาชิกของกลุ่มมีความสำคัญยิ่ง จึงเน้นการร่วมมือซึ่งกันและกันและกัน และมีส่วนร่วมใน

การประเมินผลงานนั้น ศรีวรรณ มีคุณ (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและข้อเสนอแนะ การบริหารโครงการเรียนรู้ร่วมกัน สรรค์สร้างชุมชน มีข้อเสนอแนะของผู้รับผิดชอบโครงการ ส่วนใหญ่ต้องการให้มีการปรับปรุงในด้านการวางแผน การประเมินผลและการจัดสรรทรัพยากร นอกจากนี้มีงานวิจัยการบริการสังคมต่างประเทศ รอยด์ (Rohde, 2004) ได้นำเสนอโครงการที่มีชื่อว่า SAFEH20 โดยการนำของครูที่ชื่อ รอยด์ โครงการมีเจตนาที่จะให้บริการที่จะให้บริการ การตรวจสอบคุณภาพของน้ำให้แก่ชุมชนโดยไม่หวังผลกำไร โดยเริ่มจากการรับสมัครนักเรียนอาสาสมัครจำนวนหนึ่ง แล้วขอรับบริจาคเครื่องมือวัดแสง UV และชุดเครื่องมือตรวจสอบคุณภาพน้ำ เพื่อวัดคุณภาพของน้ำดื่ม ระดับความเข้มของความเป็นกรดความเป็นด่าง ระดับของแบคทีเรีย คลอรีน และสารตะกั่ว งานทดลองชิ้นแรก คือ เริ่มให้นักเรียนทดสอบน้ำที่อยู่ใกล้ตัว คือน้ำใน บ่อน้ำพุของโรงเรียน หลังจากมีความพร้อมและความมั่นใจในเครื่องมือและความเข้าใจของทีมงาน ทางโครงการเริ่มให้บริการในวงกว้างขึ้น โดยให้นักเรียนอื่น ๆ ที่สนใจนำน้ำจากที่บ้านมารับ การตรวจ และให้บริการแก่ประชาชนโดยทั่วไป เมื่อเวลาผ่านไป 5 ปี โครงการนี้เริ่มมีความมั่นคง มากยิ่งขึ้น แม้ว่านักเรียนรุ่นบุกเบิกสำเร็จการศึกษาออกไปแต่ก็มีสมาชิกมาเพิ่มขึ้นเป็น 80 คน ใน แห่งธุรกิจสามารถมีรายได้และงบประมาณดำเนินการของตนเองจนจัดเป็นทุนสนับสนุนการเรียน วิทยาศาสตร์ได้ ในแง่การสร้างเครือข่ายสามารถ สื่อสารความรู้ โดยตรงไปยังชุมชน โรงพยาบาล ในท้องถิ่น และโรงเรียนอื่น ๆ โครงการสามารถจัดตั้งแผนกวิจัย และพัฒนา โดยงานชิ้นแรกแผนก วิจัยและพัฒนา คือการผลิตสบู่ล้างมือที่ไม่เป็นพิษกับคนและไม่เพิ่มมลภาวะให้แก่ น้ำ สอดคล้อง กับงานวิจัยของ รีด (Reed, 2005) ได้ทำการศึกษาเรื่องประสิทธิผลของการเรียนรู้ด้วยการบริการ สังคม ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ ประสพการณ์ที่นักศึกษาได้รับ ประสพการณ์ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เพียง 8-10 ชั่วโมง ที่ได้จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็น ตัวชี้วัดที่สามารถวิเคราะห์ได้ว่า การมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมจะแสดงถึงพฤติกรรมและ ความสำนึกในการรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน และทำให้เกิดการรับรู้ที่มีความหมาย และเพิ่ม ความเป็นไปได้ของการเลือกให้บริการในอาชีพที่ตนเองเกี่ยวข้อง ถ้าเปรียบเทียบกับการที่ไม่เข้า ไปเกี่ยวข้องหรือไม่ได้เข้าไปให้บริการสังคม นักศึกษาจะไม่ได้รับประสพการณ์ที่เข้มข้น ขาด การเรียนรู้ตามสภาพที่แท้จริง ดังนั้นการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะเป็นกิจกรรมที่สร้าง ประสพการณ์ให้กับนักศึกษามากกว่าที่คิด

จากงานวิจัยดังกล่าวข้างต้น เห็นได้ว่า การบริการสังคมมุ่งให้นักศึกษา ได้ใช้ความรู้ ความสามารถทำประโยชน์ให้กับชุมชน เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดี ชุมชนมีความพึงพอใจ และผลงาน ที่นักศึกษาทำก็ประสบผลสำเร็จ ได้ประโยชน์ทั้งชุมชนและนักศึกษาได้ใช้ความรู้ของตนอีกทั้งยัง เป็นการสร้างจิตสำนึกที่ดี

การวัดผลประเมินผลตามสภาพจริง

บัทเลอร์ และแมคมูน (Butler & McMunn, 2006, p. 6) กล่าวถึงการประเมินตามสภาพจริงไว้ว่า การประเมินที่พิจารณาจากความเป็นจริงด้านความรู้และทักษะ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงมากที่สุด มีความเป็นไปได้มากที่สุด ชนิดของการประเมินตามสภาพจริง ทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่ป็นจริง และตรงกับปัญหา ในสิ่งที่ผู้เรียนต้องการและสนใจ เรียนรู้อย่างมีความหมาย ทำทหาย และขับเคลื่อนการทำงานให้สำเร็จ เป็นการบูรณาการความรู้เป็นส่วน ๆ โรเบิร์ต และเคลล็อก (Roberts & Kellough, 2008, pp. 115 - 116) กล่าวถึงการประเมินตามสภาพจริง เป็นวิธีการประเมินผลความสามารถทางด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน โดยมุ่งประเมินจากผลงานที่ปฏิบัติจริงมากกว่าประเมินจากผลการทดสอบด้านข้อสอบแบบเลือกตอบ และเกณฑ์การประเมินตามสภาพจริงต้องมีผลสัมพันธ์กับพฤติกรรมและการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของผู้เรียน การประเมินตามสภาพจริงจึงครอบคลุมพฤติกรรมและการแสดงออกของผู้เรียนอย่างหลากหลาย เช่น การเขียนรายงาน การรวบรวมผลงานการเขียน ตลอดช่วงชั้นของหลักสูตร การนำเสนอด้วยปากเปล่า การสาธิต การได้วาที การแก้ปัญหา การทดลอง การบันทึกภาพ แสดงขั้นตอนและผล การปฏิบัติกิจกรรม การจัดแสดงนิทรรศการและการประคิษฐ์ผลงานต่าง ๆ ข้อได้เปรียบและข้อจำกัดของการประเมินตามสภาพจริง คือ

1. สามารถที่จะวัดได้โดยตรงว่าผู้เรียนรู้อะไร และสามารถทำอะไร โดยดูจากการดำเนินงานพื้นฐาน ผลลัพธ์ที่ได้ มาตรฐานการวัดผลงาน

2. มีการเน้นย้ำ การสร้างความคิดในระดับสูง

ข้อจำกัด คือ เป็นการยากที่จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์และปัญหาคือผู้เรียนและคนมีพื้นฐานความรู้แตกต่างกัน

เซิร์ดยูคอบ (Serdyukov, 2008, pp. 114 - 115) กล่าวว่า การประเมินตามสภาพจริงและการประเมินผลปรากฏเมื่อครูตรวจสอบผลการดำเนินงานของผู้เรียนตามที่ได้มอบหมายงานให้ทำ ในชั้นเรียนแทนที่นักเรียนจะนั่งทำเครื่องหมาย ถูกหรือผิดหรือเลือกคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียวแล้วใช้การทดสอบแบบเก่า แต่การประเมินตามสภาพจริงจะดูได้จากเพิ่มสะสมงาน บันทึกการมอบหมายงาน การอภิปราย การเขียน ดูจากการบันทึกภาพ การเข้าร่วมกิจกรรม มีร่องรอยของการทำงาน ทำให้การประเมินเกิดผลสัมฤทธิ์ นักศึกษามีความรู้ ความสามารถและทักษะในเรื่องต่าง ๆ มากน้อยเพียงไร น่าพอใจหรือไม่ โดยใช้เรื่องราว เหตุการณ์ สภาพชีวิตจริงที่นักศึกษาประสบอยู่ในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งเร้าให้นักศึกษาได้ตอบสนอง โดยการแสดงออก กระทำปฏิบัติ และผลิตมากกว่าการจำลองสถานการณ์ โดยมีความเชื่อว่า หากใช้สภาพเหตุการณ์จริงเป็นสิ่งเร้าให้

นักเรียนได้ตอบสนอง นักศึกษาก็จะตอบสนองโดยใช้ความรู้ ความสามารถ และทักษะที่แท้จริงออกมา

สำหรับแนวคิดของ โบริช และทอมบาร์ (Borich & Tombari, 2004) สิ่งสำคัญสำหรับการสอนและการประเมินเน้นที่สภาพจริง จุดเน้น คือ ความรู้ การคิด และทักษะในชีวิตจริง เป็นการเรียนรู้ที่ดีที่สุด มีรูปแบบ มีวิธีดำเนินการ การประเมินตามสภาพจริงเน้นผลลัพธ์ สร้างแรงจูงใจ และ พัฒนาความสำเร็จในที่สุด การประเมินตามสภาพจริง มีจุดเน้น ดังนี้

1. ผู้เรียนถูกประเมิน ในสิ่งที่ได้เรียนมาด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริง
2. จุดเน้นอยู่ที่การแก้ปัญหาและความสำเร็จในงานที่พวกเขาได้ร่วมกันทำงานใน

ภาคสนาม

3. มาตรฐานหรือเกณฑ์ที่กำหนดในความสำเร็จ การร่วมมือกันของนักศึกษา
4. การประเมินที่ปรากฏจะสะท้อนกลับเพื่อการปรับปรุง
5. การประเมินและการเรียนรู้เป็น การประเมินจากการปฏิบัติจริง

สรุปได้ว่าการประเมินผลตามสภาพจริง เป็นกระบวนการประเมินผลจากสภาพความรู้ ความสามารถ ที่แท้จริงของผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ความรู้ ความสามารถเชิงวิชาการ อารมณ์ความรู้สึก และการปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการสังเกต บันทึกและรวบรวมข้อมูลจากงานและกระบวนการมีส่วนร่วม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองของนักเรียน ไม่เน้นการประเมินทักษะพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่จะประเมินทักษะความคิดขั้นสูง การทำงานเป็นทีมการทำกิจกรรมต่าง ๆ ความสามารถในการแก้ปัญหาและการแสดงออกที่เกิดจากการปฏิบัติในสภาพจริง ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลตามสภาพจริง

วิธีการประเมินสภาพจริงไม่มีความแตกต่างจากการประเมินจากการปฏิบัติ เพียงแต่อาจมีความยุ่งยากในการประเมินมากกว่า เนื่องจากเป็นสถานการณ์จริง หรือต้องจัดสถานการณ์ให้ใกล้เคียงความจริง แต่จะเกิดประโยชน์กับผู้เรียนมาก เพราะจะทำให้ทราบความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนว่ามีจุดเด่นและข้อบกพร่องในเรื่องใด อันจะนำไปสู่การแก้ไขที่ตรงประเด็นที่สุด

แคมป์เบล (Campbell, 2004, p. 290) กล่าวว่า นักการศึกษาส่วนมากเห็นด้วย การประเมินตามสภาพจริง เป็นทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้ครูผู้สอนรับรู้ข้อมูลและผลสำเร็จจากการเรียนรู้ของผู้เรียนตามที่เป็นจริง โดยเน้นการประเมินความก้าวหน้าและการพัฒนาการของผู้เรียนด้วยเครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้อย่างหลากหลาย การประเมินประกอบด้วย 5 ระดับ จากระดับทักษะ 1 ไปจนถึง ระดับ 5 โดยพิจารณาจากหลักฐานในการทำงานของผู้เรียน วิธีการสามารถดำเนินการได้หลายวิธี

1. การสังเกต เป็นวิธีการที่กระทำได้ในทุกสถานการณ์และทุกสถานที่ ผู้สอนอาจกำหนดเครื่องมือและเกณฑ์ในการสังเกตหรืออาจไม่มีเครื่องมือในการสังเกตก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเด็นที่ต้องการประเมินผู้เรียนว่า มีความจำเป็นต้องใช้เครื่องมือในการสังเกตระดับความสามารถ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกมาน้อยเพียงใด และวิธีการสังเกตสามารถใช้ประเมินผลการเรียนรู้ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านทักษะกระบวนการ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการประเมินโดยตั้งคำถามอย่างง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนเกินไป สามารถสัมภาษณ์ผู้เรียนแต่ละคนได้ทั้งรูปแบบที่เป็นทางการ หรือไม่เป็นทางการ นิยมใช้ประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจในระดับที่สูงกว่าความรู้ ความจำ และด้านความรู้สึกลึกซึ้งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม ที่ผู้เรียนยึดถือค่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง รวมทั้งการเห็นคุณค่าในสาระการเรียนรู้รายวิชาต่าง ๆ เป็นต้น

3. บันทึกจากผู้เกี่ยวข้อง เป็นวิธีการรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ความคิด ความสามารถพิเศษ ความถนัด ความสนใจ และการแสดงออกของพฤติกรรมลักษณะต่าง ๆ ทั้งที่พึงประสงค์และไม่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการเรียนรู้และแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรต่อไป

4. แบบทดสอบวัดความสามารถที่เป็นจริง เป็นวิธีการสร้างข้อสอบโดยใช้คำถามที่เกี่ยวกับการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือการสร้างความรู้ใหม่จากความเข้าใจและประสบการณ์เดิม หรือจากสถานการณ์จำลองที่กำหนดขึ้นให้คล้ายคลึงกับสถานการณ์จริงเพื่อเลียนแบบสภาพจริง เป็นต้น เช่น ข้อสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในสถานการณ์ที่กำหนด เป็นต้น เพื่อประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจ การฝึกทักษะ และกระบวนการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

5. การรายงานตนเอง เป็นวิธีการประเมินด้วยการให้ผู้เรียนเขียนบรรยายความรู้สึกลึกหรือพูดแสดงความคิดเห็นออกมาโดยตรง เพื่อประเมินความรู้สึกลึกซึ้ง ความเข้าใจ ความต้องการใช้วิธีการต่าง ๆ และการสร้างผลงานของผู้เรียน จะช่วยให้ผู้สอนเข้าใจผู้เรียน แต่ละคนมากยิ่งขึ้น และสามารถประเมินผลการเรียนรู้ด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะกระบวนการ รวมทั้งเจตคติต่อการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ของผู้เรียนได้ดียิ่งขึ้น

6. การใช้แฟ้มสะสมผลงาน เป็นการจัดเก็บตัวอย่างผลงานที่มีการรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ และกระทำอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงชั้นของหลักสูตรหรือโปรแกรมการเรียนรู้ เพื่อใช้

เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสามารถของผู้เรียนในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะต่าง ๆ ที่ผู้เรียนพัฒนาได้สำเร็จ รวมทั้งความถนัด ความสนใจ ความพยายาม แรงจูงใจ และความก้าวหน้าทางการเรียน ที่สามารถนำมาประกอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนแต่ละคนให้มี ความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

โครงการจะถูกใช้ประเมินได้อย่างไร เป็นคำถามของ บัทเลอร์ และแมคมูน (Butler & McMunn, 2006, p. 74) เช่นเดียวกับแฟ้มสะสมงาน โครงการเป็นวิธีการประเมินที่มีศักยภาพ โครงการจะแตกต่างจากแฟ้มสะสมงานตรงที่ว่า ผู้เรียนไม่สามารถนำกลับไปทำที่บ้านได้จะต้อง เรียนรู้และสร้างทักษะในการทำงาน ผลงานที่ปรากฏของ โครงการ คือ ผลผลิตและการดำเนินงาน การประเมินตามสภาพจริงจาก โครงการ สามารถทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองและบูรณาการ เนื้อหาข้ามรายวิชามีวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลายทั้งนี้เพื่อให้ครูผู้สอนได้ข้อมูลของผู้เรียนที่ ตรงตามสภาพจริงจากวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ จากการศึกษาโดยทั่วไปพบว่า การประเมินผล จากสภาพจริงมีวิธีการและเครื่องมือต่าง ๆ พอสรุปได้ คือ การสังเกต การสัมภาษณ์ การสอบถาม การตรวจสอบผลงาน การบันทึกจากผู้ที่เกี่ยวข้อง การเยี่ยมบ้าน การศึกษารายกรณี การใช้ แบบทดสอบเน้นการปฏิบัติจริง ระเบียบสะสม การประเมินผล โดยใช้แฟ้มสะสมผลงาน

สรุปการประเมินผลตามสภาพจริง เป็นแนวทางการประเมินผลที่จำเป็นจะต้องปฏิบัติ ตลอดระยะเวลาที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูซึ่งครูผู้สอนจะต้องต้องนำ ผลการประเมินมาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการประเมินผลตามสภาพจริงต้องจัดทำโดยมีการวางแผน เป็นอย่างดี เมื่อมีการดำเนินการตามแผนที่วางไว้แล้วต้องมีการตรวจสอบตลอดระยะเวลา ดำเนินการ เพื่อนำผลมาใช้ในการพัฒนากระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การนำวิธีการประเมิน สภาพจริงมาใช้ในประเทศไทยถึงแม้ไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่ก็ยังพบว่า ครูผู้สอนที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในวิธีการ และความสำคัญก็ยังมีอยู่ ซึ่งจะมีผลให้กระบวนการทางการศึกษาขาด ความสมบูรณ์ และไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม พบว่า มีรายงานการวิจัย เป็นจำนวนมากและต่างกัน ทั้งใน ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา อาชีวศึกษา จนถึงระดับ มหาวิทยาลัย เรื่องที่ทำการศึกษาก็แตกต่างกันไป เช่น การศึกษาแรงจูงใจ ความแตกต่างของการมี ส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมในการบริการสังคม อิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่มีต่อ การพัฒนาบุคลิกภาพ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริการสังคม ดังนี้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในประเทศไทย มีดังนี้

สุริน คล้ายรามัญ (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนากระบวนการอบรมโดยใช้การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์และการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคมเพื่อเสริมสร้างความรู้เจตคติ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้นำชุมชนที่เป็นสตรี ศึกษาผู้นำสตรี จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 20 คน ผลการวิจัยแสดงว่า กระบวนการอบรมมีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวมประสบการณ์เดิมของผู้เข้ารับการอบรม 2) ให้ประสบการณ์ใหม่ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง 3) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนความคิดและอภิปราย 4) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสรุปความคิดรวบยอด 5) ให้ผู้เข้ารับการอบรมประยุกต์ความรู้โดยการวางแผนการรับใช้สังคม 6) ให้ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติกิจกรรมการรับใช้สังคม 7) ให้ผู้เข้ารับการอบรมสะท้อนความคิดและวิเคราะห์ประสบการณ์จากการรับใช้สังคม 8) ให้ผู้เข้ารับการอบรมรายงานผลการเรียนรู้ 9) ประเมินผลการอบรม 10) ติดตามผลการอบรม

ผลการทดลองใช้ พบว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยของคะแนน ด้านความรู้สูงกว่าก่อนการอบรม ส่วนค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติทางการเมืองไม่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง หลังการอบรม และจากการติดตามผลการอบรมไม่แตกต่างกัน กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ทางการเมืองไม่แตกต่างกัน กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม มีค่าเฉลี่ยความรู้ทางการเมือง เจตคติทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากการติดตามผลการอบรมไม่แตกต่างกัน

เฉลิมชัย มนุเสวต (2543) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบวิชาที่ใช้การเรียนการสอนเชิงบริการในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ทดลองใช้กับนักศึกษา กลุ่มทดลองจำนวน 20 คน พบว่า 1) รายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการบริการชุมชน จะมีเนื้อหาเกี่ยวกับ ชนบทศึกษา โดยภาพรวมรูปแบบการเรียนการสอนยังเป็นการเรียนรู้ในห้องเรียนมากกว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง 2) รูปแบบวิชาที่พัฒนาขึ้น เป็นการบูรณาการเรียนการสอนกับกิจกรรมนักศึกษา 30 % ภาคทฤษฎีและกิจกรรม 50% ภาคกิจกรรมบริการชุมชน 20% 3) หลังการทดลอง นักศึกษามีพัฒนาการดีขึ้นในด้านสัมพันธภาพระหว่างบุคคล การสื่อสารระหว่างบุคคล การเห็นคุณค่าในตนเอง ภาวะผู้นำ และการแสดงความคิดเห็นและประสบการณ์ของตนเอง

ชวาลา เวชยันต์ (2544) ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์

ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการรับใช้สังคม ทำการศึกษากับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในรายวิชาสังคมศึกษา จำนวน 48 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในรายวิชาภาษาอังกฤษ จำนวน 45 คน สังเกตกรณีศึกษาที่มีพฤติกรรมมารับใช้สังคม จำนวน 7 คน ในระหว่างการทดลองและสัมภาษณ์หลังการทดลอง และนำแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยการทดลองสอนเป็นเวลา 12 สัปดาห์ วัดผลก่อนและหลังเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1) แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ คือ เป้าหมาย หลักการและเหตุผล เทคนิคและวิธีการเรียนการสอน บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้สอน สื่อวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน และการประเมินผล 2) เทคนิคและวิธีการเรียนการสอนมีองค์ประกอบย่อย รวมเรียกว่า เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับองค์ประกอบรองมี 4 ประการ คือ การเรียนวิชาการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม การไตร่ตรอง การประเมินและแสดงผลงาน 3) กระบวนการบูรณาการแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในรายวิชา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงการเตรียมการ ช่วงการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ช่วงการสรุป นำเสนอ และประเมินผล โดยทุกช่วงจะมีการดำเนินการเรียนวิชาการและการไตร่ตรองไปพร้อมกัน 4) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในการรับใช้สังคม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 5) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการแก้ปัญหา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 6) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งรายวิชาสังคมศึกษา และรายวิชาภาษาอังกฤษ สูงกว่ากรณีศึกษาที่เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ .05 7) กรณีศึกษาที่ทำการสังเกตพฤติกรรมมีพัฒนาการพฤติกรรมรับใช้สังคม สูงขึ้นตามลำดับ

ศักดิ์ชัย นิรัฐทวี (2544) ได้ทำการศึกษาเรื่องการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ได้สรุปวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม มี 3 ประเด็นใหญ่ คือ 1) เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ตรงกับสภาวะที่แท้จริงของสังคม ตั้งแต่สังคมใกล้ตัวนักเรียนไปจนถึงสังคมระดับประเทศ 2) เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีของสังคม ซึ่งคำว่าพลเมืองดีของสังคม สามารถอธิบายขยายความได้หลายมิติ เช่น การมีความรู้ ความเข้าใจสภาวะของสังคม การมีจิตสำนึกที่จะทำประโยชน์ให้แก่สังคม 3) เพื่อยกระดับความรู้ ทักษะคิดและทักษะในการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนมีโอกาสมำทำกิจกรรมด้วยตนเองในลักษณะของการประยุกต์ใช้ความรู้ จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ความสามารถทางวิชาการเพิ่มขึ้น จัดอย่างไร หลักการของการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมที่สำคัญ ได้แก่ 1) การศึกษาสภาพที่แท้จริงของชุมชนที่แวดล้อมโรงเรียน โดยอาจศึกษาถึงความเป็นจริงปัญหาที่เผชิญหน้าชุมชน 2) ประยุกต์หลักสูตรในชั้นเรียน

ให้ออกมาเป็นโครงการที่เป็นรูปธรรม และปฏิบัติได้จริง 3) การมีส่วนร่วมของทุก ๆ ส่วนในชุมชน ใช้หลักความคิดเรื่องพันธมิตร หรือหุ้นส่วนหรือในรูปของเครือข่าย 4) การพัฒนาครู ต้องมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากการประยุกต์หลักสูตรสู่การปฏิบัติมีความจำเป็นต้องมีครูที่มีความรู้ ความเข้าใจ และมีความสามารถในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นนอกห้องเรียนได้ 5) การประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อทำให้เกิดความร่วมมือที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการ จึงกล่าวได้ว่า การดำเนินโครงการจะได้ผลดี ถ้าผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความเข้าใจถึงผลประโยชน์ที่เกิดจากโครงการการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม

วิมลรัตน์ จตุรนนท์ (2549) ทำการวิจัย เรื่อง การบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในรายวิชา 404401 บูรณาการหลักสูตรและการสอนวิชาเฉพาะ: กรณีศึกษา สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ สรุปผลการเรียนรู้ของนิสิตที่เรียนด้วยการบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80% ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้ในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ด้านความรู้ มีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านทักษะ มีทักษะในการวางแผนการสอน การดำเนินการสอน ด้านเจตคติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ครู การสอน การบริการสังคมและการสอนด้วยเทคนิคการบริการสังคม ผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า การบูรณาการเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สามารถพัฒนาการเรียนรู้ผู้เรียนได้ดี เพราะ ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามขั้นตอนหลัก 4 ขั้นตอน คือ การเรียนรู้ภาคทฤษฎี การดำเนินกิจกรรม การบริการสังคม การไตร่ตรอง การประเมินผล

งานวิจัยต่างประเทศ

บิทเทิล (Bittle, 2002) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในหลักสูตรการพยาบาลปีที่ 3 พบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นกลยุทธ์ที่สมดุลระหว่างการบริการชุมชนกับการเรียนรู้ของนักศึกษาพยาบาล ความสมดุลนี้เกิดประโยชน์ทั้งชุมชนและนักศึกษา การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นหุ้นส่วนกันระหว่างชุมชนกับสถานศึกษาต่างตอบแทนกัน และมีกระบวนการย้อนคิด การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสร้างความเป็นผู้นำให้กับนักศึกษาพยาบาลจากประสบการณ์ที่ได้รับจากชุมชน เพื่อการเตรียมตัวเป็นพยาบาลในอนาคตโดยใช้ความรู้จากการบริการสังคม ในปัจจุบันอาชีวพยาบาลเริ่มต้นจากการประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ซึ่งเปรียบเสมือนวิธีการสอน แต่ก็ยังมีข้อยุ่งยากระหว่างการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบเดิมกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ก็จะชี้ให้เห็นข้อแตกต่างจากวิธีการสอนแบบเดิม โดยมีองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ดังนี้ 1) การรับรู้อย่างมีความหมาย 2) การพึ่งพาอาศัยกันและกัน 3) การพัฒนาความเป็นผู้นำ 4) กระบวนการไตร่ตรอง

หรือการย้อนคิด จุดมุ่งหมายของการวิจัยนี้ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้องค์ประกอบสาระสำคัญของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมใน โครงการของนักศึกษาพยาบาล 3 สาระวิชา เช่น ความเป็นผู้นำ ด้านการพยาบาล สุขอนามัยชุมชน และการดูแลเกี่ยวกับเด็ก ตลอดจนการทำงานร่วมกับตัวแทนของชุมชน

สแตรนด์ (Strand, 2003) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาชุมชนพื้นฐานกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา หลักการและการปฏิบัติ มีข้อพิจารณาหลายประการที่ทำให้มีการจัดตั้งโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม โครงการเป็นที่น่าสนใจทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ีระหว่างชุมชนและสถานศึกษา เกิดความร่วมมือกันซึ่งจะส่งผลให้โครงการประสบความสำเร็จ สถานศึกษาหลายแห่งมีการสร้างความร่วมมือกับชุมชน การฝึกงาน การเรียนรู้ตามโครงการอย่างต่อเนื่อง ครูและนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัครในโครงการ อีกวิธีการหนึ่งในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยอาจมีการรับคนเข้าเป็นสมาชิกในโครงการ ด้วยการส่งจดหมายหรือสื่อของชุมชนโดยที่สถานศึกษาต้องพิจารณาถึงข้อจำกัดที่สถานศึกษาไม่สามารถนำเสนอให้กับชุมชนได้ วิธีการที่ดีคือมีการสำรวจความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จัดเก็บข้อมูลและวิเคราะห์และบรรจุลงในหลักสูตรเพื่อดำเนินการต่อไป

มูเทียห์ (Muthiah, 2003) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมทำให้เกิดความแตกต่างหรือไม่ การเปรียบเทียบของการจัดกิจกรรมทางการศึกษาและผลที่ได้รับของนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมได้รับความสนใจอย่างมากในระดับมหาวิทยาลัยระหว่างทศวรรษที่ผ่านมา การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมใช้ความรู้ทางด้านวิชาการในชุมชนและใช้พื้นฐานของกิจกรรมในการบริการ กระบวนการย้อนคิดจะพรรณนาถึงกิจกรรมที่ให้บริการ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง กิจกรรมการบริการ การเรียนรู้ เข้าไปในชีวิตของนักศึกษา เกี่ยวกับ การเรียนรู้จากการบริการของนักศึกษา

จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและการบูรณาการการปฏิบัติการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลที่ได้รับแตกต่างกันระหว่างกลุ่มทำการศึกษา 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ ศึกษาคุณภาพของความพยายามในการจัดกิจกรรมทางการศึกษาประกอบด้วย 3 ด้าน คือ 1) ด้านบุคลากรครู 2) การทำงานร่วมกันกับกลุ่มที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน 3) ความกระตือรือร้นและการเรียนรู้ร่วมกัน ส่วนที่ 2 ศึกษาผลที่ได้รับ 3 ด้าน คือ 1) การพัฒนาบุคลิกภาพ 2) การจัดเตรียมทางด้านอาชีพ 3) ทักษะทางด้านพุทธิปัญญา เครื่องมือที่ใช้ในการสอบถามเรียกว่า The College Student Experiences Questionnaire (CSEQ) สถิติที่ใช้คือการวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณ (MANCOVA) เพื่อทำการเปรียบเทียบ กลุ่ม 2 กลุ่ม ของ

ตัวแปรอิสระ ตารางกิจกรรมและปัจจัยที่ได้รับ ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างการมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ไม่ว่าจะเป็นตารางกิจกรรมหรือปัจจัยที่ได้รับ อย่างไรก็ตามนักศึกษาผู้ซึ่งมีส่วนร่วมและเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติมีคะแนนในด้านกิจกรรมและปัจจัยที่ได้รับสูงกว่านักศึกษาที่ไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรม ครูผู้สอนที่ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีความมั่นใจว่าการฝึกปฏิบัติที่ดี คือ การประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์

เดวิส (Davis, 2004) ได้ทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจด้วยการบริการ และการเรียนรู้: การตั้งทฤษฎีการดูแลสังคม ในการเรียงความการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในชั้นเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการฝึกปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมให้เกิดประโยชน์โดยการเรียงความ จากการตั้งทฤษฎีและการรับรู้จากการฝึกปฏิบัติ พบว่า ทฤษฎีของความสนใจทาง ด้านศีลธรรมจรรยา จิตสำนึก และการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคลสามารถกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ของนักศึกษา ในการนำเสนอโครงการเป็นศูนย์กลางเดียวกัน ความหมายคือ การดูแลรักษา เป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในการการเขียนเรียงความการบริการสังคม ผลลัพธ์ที่ได้ ทุกคนได้รับการพัฒนา และ เป็นนักเขียนอาชีพด้วยตนเอง สามารถอภิปรายถึง การเรียนรู้ด้วยการบริการในชั้นเรียนได้ กระบวนการในการพัฒนาตนเองของนักศึกษา จุดมุ่งหมายคือค้นหาและเรียนรู้ การดำเนินชีวิตที่แท้จริง โลกในห้องเรียน และ โลกของชุมชนที่ยิ่งใหญ่ นักศึกษาทุกคนนำเสนอความคิดการนำไปใช้ อภิปราย และแนวทางในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

แมดเซน (Madsen, 2004) ได้ทำการวิจัยเรื่อง วิชาการกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในรายวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า การดึงดูดความสนใจด้วยความรู้ของนักศึกษา ในกระบวนการเรียนรู้ได้กลายมาเป็นสิ่งสำคัญในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา สิ่งที่น่าประหลาดในทางวิชาการ คือการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กำลังเป็นประเด็นสำคัญในหลาย ๆ สถานศึกษา ที่เปิดสอนด้านบริหารธุรกิจ เช่นสาขาบัญชี เศรษฐศาสตร์ การสื่อสารธุรกิจ การจัดการ ผู้วิจัยได้อภิปรายถึงผลการสัมภาษณ์นักศึกษาเกี่ยวกับความรู้สึก ก่อน ระหว่างและหลังจากได้รับประสบการณ์และแรงจูงใจในการทำดีของพวกเขา กรอบแนวคิดการวิจัย ที่ปรากฏ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของ คอลัป รูปแบบของ คอลัป ได้พัฒนามาจาก ปรัชญาการศึกษาของคิวยี่ และ จิตวิทยาการเรียนรู้ของเพียเจต์ และจิตวิทยาทางสังคมของเลวิน ผลที่ได้รับจากการบริการสังคมคือ ด้านความรู้สึก ด้านแรงจูงใจ และสถานะที่แสดงออกสำหรับการปฏิบัติ

เทลเลอร์ และมอร์ริส (Taylor & Morris, 2004) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมระหว่างชุมชนและมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเหมือนกับการบริการชุมชน แต่การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะผูกมัดนักศึกษาทำงานใน

ชุมชนและร่วมกันพัฒนา สร้างความเป็นพลเมืองดี มีความรับผิดชอบ แม้ว่าการเรียนรู้ในบางครั้งจะเกิดจากการเคาสุ่มในระหว่างบริการชุมชน การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็น โครงสร้างและใช้ทฤษฎีพื้นฐานในการปฏิบัติซึ่งจะสร้างประสบการณ์เชื่อมโยงกับความรู้

คาริน (Karin, 2005) ได้ศึกษาผลการวิจัยในการใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจาก การนำไปใช้ใน 5 รายวิชา ของมหาวิทยาลัยโอไฮโอ คือ วิชาการสื่อสาร วิชาการบริการเด็กและครอบครัว วิชาจิตวิทยา วิชาภาษาอังกฤษ วิชาวาทวิทยา และวิทยาศาสตร์ผู้บริ โภค กับนิสิตจำนวน 113 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้และเจตคติของผู้เรียน ประเมินผลโดยการเปรียบเทียบเจตคติเกี่ยวกับการบริการสังคมก่อนและหลังเรียน และผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น พบว่าผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาที่แท้จริงในภาคสนามได้มากขึ้น ($p < .03$) ผู้เรียนพัฒนาความตระหนักในปัญหาสังคมได้มากขึ้น ($p < .01$) ผู้เรียนสามารถพัฒนาในเรื่องการคิดวิเคราะห์ได้สูงขึ้น ($p < .01$) ผู้เรียนมีความสามารถในการอภิปรายเชื่อมโยงกับประเด็นที่อยู่นอกห้องเรียนได้มากขึ้น ($p < .05$) ผู้เรียนมีแรงบันดาลใจที่จะอ่านโดยอิสระนอกห้องเรียนได้มากขึ้น ($p < .01$) ส่วนในด้านเจตคติเกี่ยวกับการบริการสังคม พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจที่จะร่วมมือกับชุมชนมากขึ้น นอกจากนี้แล้วผลการสนทนากลุ่มยังพบว่า ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการลงไปมีประสบการณ์จริงในโลกแห่งความเป็นจริง และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาในสังคม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาอย่างแท้จริง

ไซค์ซิงเกอร์ (Seitsinger, 2005) ได้ทำการศึกษา เรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และมาตรฐานพื้นฐานในการสอนระดับมัธยมศึกษา ผลการวิจัยสรุปได้ว่า หลักสูตรมาตรฐานแห่งชาติ กล่าวได้ว่าเป็นการสอนที่มีการรับรู้อย่างมีความหมายไม่เพียงแค่พัฒนานักศึกษาให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในวิชาการแต่ยังสร้างทักษะความคิดให้เพิ่มขึ้น นักการศึกษาได้กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นการสร้างประสบการณ์ในโลกของความเป็นจริงให้กับนักศึกษา ผลการวิจัยที่ค้นพบจากนักเรียนเกรด 12 และสภาพการจัดการเรียนการสอนของครู จำนวน 2,164 คน จากโรงเรียน 271 แห่ง ระดับมัธยมศึกษา ผู้วิจัยรายงานในเรื่อง ดังนี้ 1) ทศนคติและความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม 2) ขอบเขตของการประยุกต์ใช้ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมของครูผู้สอน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของครูกับความเชื่อในการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและมาตรฐานการสอนปฏิบัติ แม้ว่าครูจะเชื่อว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นสาระสำคัญสำหรับประสิทธิภาพของการศึกษา แต่ก็ยังมีการใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในการสอนน้อยมาก การวิเคราะห์ความแปรปรวนพหุคูณแบบทางเดียว ชี้ให้เห็นว่าครูประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมอย่างปกติโดยประยุกต์ใช้ในการสอนรายวิชาพื้นฐาน อธิบายได้ว่ามีการประยุกต์ใช้ก่อนและระหว่างการบริการสังคม

มิทเชล (Mitchell, 2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม สร้างความผูกพัน การเชื่อมโยงและการอุทิศเพื่อสังคม มีเอกสารอ้างอิงจำนวนมากของการศึกษาในระดับอุดมศึกษากล่าวว่า การบริการชุมชนเชื่อมโยงการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยการสร้างสำนึกที่ดีในสังคม จุดมุ่งหมายและพฤติกรรมที่แสดงออก คือ การสร้างความผูกพันในสังคม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างความเข้าใจประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การอุทิศตนเพื่อสังคม โปรแกรมการสำรวจจัดเป็น 4 ภาคเรียน ภายใต้ชื่อว่า Citizen Scholars Program ของมหาวิทยาลัยแมสซาชูเซต แอมเฮิร์ส ดำเนินการสัมภาษณ์สุภาพสตรีจำนวน 11 คนที่มีส่วนร่วมในโครงการวิจัย ข้อมูลทฤษฎีมูลเหล่านี้ ได้จากการวิเคราะห์การใช้ทฤษฎีฐานราก วิธีการคือการสำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่าง การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และความเข้าใจในการสร้างความสัมพันธ์อันดีกับสังคม ข้อเสนอแนะจากการค้นพบในการวิจัยนี้ คือ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม นักศึกษารายงานถึงสิ่งที่ได้รับ 6 ประการ คือ การอุทิศตนเพื่อสังคม ข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ ที่ได้รับรู้ ประเพณีวัฒนธรรม การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ความคิดเห็นที่ดีมีความเป็นไปได้ การวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบกรอบแนวความคิดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม เป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สอนสร้างความมั่นใจให้กับนักศึกษาในการบริการสังคมต่อไป

โมเซอร์ และโรเจอร์ส (Moser & Rogers, 2005) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลของการเชื่อมโยงการบริการสู่การเรียนรู้ กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่นักศึกษาได้รับ ดังนี้ 1) ช่วยให้การบริการสังคมยังคงอยู่ 2) จัดการศึกษาได้ตรงประเด็นที่ว่า การมีชีวิตอยู่ในโลกของความจริง 3) สอนให้เห็นคุณค่าในตนเอง สร้างความเป็นผู้นำและความเป็นพลเมืองดี 4) เสริมสร้างการรับรู้และความคิดสร้างสรรค์ 5) ส่งเสริมทักษะด้านวิชาการ 6) เสริมสร้างประสบการณ์และการเลือกประกอบอาชีพในอนาคต 7) ให้โอกาสในการเป็นพลเมืองดี ประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่ชุมชนได้รับ ดังนี้ 1) ชุมชนได้รับการบริการตามความต้องการ 2) นำมาซึ่งขวัญและกำลังใจให้กับชุมชนร่วมสร้างความเป็นพลเมืองดี 3) การบริการเป็นการเข้าถึงและบริการอย่างมีหลักฐาน 4) นักศึกษามีส่วนร่วมในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม 5) ตัวแทนของชุมชนได้รับโอกาสและมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ไซมอนส์ และเคลียร์ (Simons & Cleary, 2006) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมต่อการพัฒนาบุคลิกภาพและสังคมของนักศึกษา สามารถอธิบายรูปแบบวิธีการประเมินอิทธิพลการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมของการเรียนรู้ บุคลิกภาพและผลลัพธ์สำหรับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จำนวน 142 คน นักศึกษาเหล่านี้แสดงถึง

การปรับปรุงที่แตกต่างกันและจิตสำนึกสาธารณะ ความคาดหวังของชุมชนและการการเริ่มต้นจนสิ้นสุดของการปฏิบัติตามโครงการ นักศึกษาได้เรียนรู้ทางวิชาการ บุคลิกภาพและการพัฒนาตนเอง รวมทั้งประสบการณ์ในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมให้ความรู้ทางด้านวิชาการ บุคลิกภาพ การพัฒนาทางด้านสังคม ตลอดจนกระบวนการควบคุมอารมณ์ในสังคม

เครบส์ (Krebs, 2006) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม: แรงจูงใจสำหรับครูที่สอนระดับเกรด 12 จุดมุ่งหมายของการวิจัยคือการอธิบายถึงสาระของประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสำหรับครูที่สอนระดับเกรด 12 ในเมืองโอไฮโอตอนกลางและตอนเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสำรวจแรงจูงใจสำหรับการนำเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไปใช้ในชั้นเรียน การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นวิธีการจัดการศึกษาซึ่งนำนักศึกษาเข้ามาอยู่ในการเตรียมการ บริการสู่ชุมชน และการย้อนคิดทบทวน ซึ่งจะเชื่อมโยงกับหลักสูตรและวิชาการมีคำถามสำหรับการวิจัย 6 คำถาม คือ 1) ครูมีความเข้าใจและอธิบายประสบการณ์ในการนำโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไปประยุกต์ใช้อย่างไร 2) มีแรงจูงใจอะไรครูจึงนำการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไปใช้กับนักเรียน 3) ได้รับประโยชน์อะไรหรือไม่จากการประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม 4) นักเรียนได้รับความรู้ทางวิชาการจากประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมหรือไม่ 5) นักเรียนแต่ละคนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมหรือไม่ 6) ครูกำหนดบทบาทการเป็นผู้นำและคอยให้การช่วยเหลือแก่นักเรียนในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมคืออะไร นักวิจัยร่วมในการวิจัยครั้งนี้เป็นครูที่สอนในระดับเกรด 12 จำนวน 7 คน ซึ่งอยู่ในเมืองโอไฮโอตอนกลางและตอนเหนือ ซึ่งได้ประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในชั้นเรียนในช่วงเวลา 24 เดือน ได้มีการสัมภาษณ์ครูแต่ละคนและมีการถอดข้อความการสัมภาษณ์ทุกคน และใช้วิธีการที่เรียกว่า Stevick - Colaizzi-Keen Method ของการวิเคราะห์ข้อมูล

สก็อต (Scott, 2006) ได้ทำการศึกษาเรื่อง อิทธิพลของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม กล่าวว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมไม่เพียงแต่มีอิทธิพลในการเพิ่มคุณค่าให้กับชุมชน แต่ยังมีอิทธิพลในการเพิ่มคุณค่าของการเรียนรู้ เป็นเสมือนกลยุทธ์ในการสอน การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษาโดยการนำออกจากห้องเรียนเข้าสู่ชุมชนร่วมกันแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นประโยชน์สำหรับการศึกษาด้านอาชีพและเทคนิคศึกษา เป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การทำงานอย่างกระตือรือร้น ส่วนประกอบของคุณภาพการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การตรวจสอบคุณภาพของโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม

ถ้าโครงการไม่มีการวางแผนอย่างดี จะเกิดผลกระทบต่อการปฏิบัติกิจกรรม หลังจาก 2 ทศวรรษของการปฏิบัติและการวิจัย นักการศึกษาพบว่า คุณภาพของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีส่วนประกอบ ดังนี้ 1) นักศึกษาเลือกพื้นที่ชุมชนในการทำงาน 2) นักศึกษาประเมินจุดแข็งของชุมชน 3) นักศึกษาพบปะสังสรรค์กับประชาชนในชุมชน เพื่อการหาข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้น 4) นักศึกษาปฏิบัติพื้นฐานการตัดสินใจก่อนที่จะเลือก ตัวอย่างเช่น การตัดสินใจในการเลือกปัญหาโดยการลงคะแนนเสียง 5) นักศึกษามีโอกาสที่จะคิด เขียนและพูดเกี่ยวกับการตัดสินใจของกลุ่ม 6) กระบวนการย่อดิฉของนักศึกษาเกี่ยวกับการตัดสินใจ เป็นข้อมูลที่นักศึกษาจะต้องเรียนรู้ตลอดโครงการ 7) หลังจากนักศึกษาได้เลือกปัญหาที่จะปฏิบัติแล้ว ก็จะทำให้การสำรวจ หาข้อมูล ตรวจสอบสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ 8) นักศึกษาสร้างข้อตกลงร่วมกันโดยการวางแผนขั้นพื้นฐาน โดยให้ทักษะและความสนใจของแต่ละคน 9) นักศึกษาจะวางแผนและเริ่มนับถอยหลังแผนดำเนินการ จากการศึกษาข้างต้น สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมแสดงถึงการจัดการเรียนรู้ที่ตรงประเด็น และยังเป็นเตรียมนักศึกษาเข้าสู่อาชีพ และชี้ให้เห็นว่าการศึกษาคือการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยที่นักศึกษาจะต้องเติบโตและใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนที่ดีกว่า

เหนีย (Ngai, 2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม การพัฒนาบุคลิกภาพ และ การอุทิศตนเพื่อสังคม : กรณีศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยฮ่องกง ผลการศึกษพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมซึ่งเป็นการรวมการศึกษาด้านวิชาการกับการบริการชุมชนไว้ด้วยกัน กำลังเป็นที่นิยมและแพร่หลายไปทั่วโลก การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมมีความเหมาะสมอย่างแท้จริง ทั้งในเรื่อง ความสำเร็จในการพัฒนาบุคลิกภาพและเป้าหมายทางวิชาการ ของนักศึกษา และการสร้างสรรค์ความเป็นพลเมืองดี งานวิจัยนี้ กล่าวถึงการออกแบบ โปรแกรม การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ท้องถิ่นที่ผู้วิจัยประยุกต์ใช้ในมหาวิทยาลัยฮ่องกง จัดเก็บข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัย 93 คนที่มีส่วนร่วมใน โปรแกรม ได้รับผลจากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มนักศึกษาได้รับผลประโยชน์ ดังนี้ 1) พัฒนาบุคลิกภาพจากประสบการณ์ที่เป็นจริง นักศึกษาพัฒนาการแสดงออกตามความเป็นจริง และตามศักยภาพของตนเอง เสริมสร้างความรับผิดชอบและความสำเร็จของแต่ละบุคคล 2) นักศึกษาจะมีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นตัวแทนในการเปลี่ยนแปลงสังคม การเรียนรู้จะต้องเป็นไปด้วยความระมัดระวัง เพราะอาจได้รับการปฏิเสธจากชุมชน นักศึกษาจะได้รับการเรียนรู้ที่มีความหมายและตอบสนองตามประเด็นที่เป็นจริง มีผลกระทบต่อชีวิต ข้อเสนอแนะ ให้พิจารณาข้อบกพร่องและหลักฐานที่ปรากฏเพื่อการเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ใช้ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องทำ

สเกลส์ (Scales, 2006) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกับการประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการ

สังคมได้กลายเป็นสิ่งสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรในสถานศึกษาระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยของอเมริกา ใช้ในการจัดการเรียนการสอนกันอย่างแพร่หลาย จากรายงานของ สถาบัน NSSE (National Survey for Student Engagement) เมื่อปี ค.ศ. 2002 จำนวน 80% ของนักศึกษา ระดับปริญญาตรีจาก สถาบัน 366 แห่ง รายงานถึงการมีส่วนร่วมในการบริการชุมชน อย่างน้อย คนละ 1 ครั้ง ในขณะที่การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเป็นที่สนใจของนักศึกษา และองค์กรที่ไม่หวังผลกำไร การศึกษาครั้งนี้ได้ทำการสำรวจโครงการการนำเทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการ สังคมไปใช้ใน 3 ชั้นเรียน เป็นเวลา 3 ภาคเรียนติดต่อกัน ในแต่ละชั้นเรียน มีส่วนร่วมในโครงการ ตลอดภาคเรียนโดยนักศึกษาเป็นผู้เลือก โครงการ และดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการในระหว่าง ดำเนินโครงการตามวงจรการเรียนรู้ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพถูกบันทึกไว้โดยการบันทึกใน สมุดบันทึกกิจกรรมและการสัมภาษณ์นักศึกษามีโครงสร้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม การศึกษาครั้งนี้มุ่งประเด็นกระบวนการเป็นผู้นำและการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ระหว่างดำเนินการโครงการ

เวีย (Wei, 2007) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้ การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ในโปรแกรมระบบข้อมูลและการจัดการสารสนเทศ : กรณีศึกษาของระดับปริญญาตรีปีสุดท้าย ผลการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมได้บ่งชี้ว่าเป็นเครื่องมือในการจัดการศึกษาที่มี คุณค่าและหลากหลายทางด้านเนื้อหา วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ถูกนำไปใช้น้อยมากในระบบการศึกษาข้อมูลข่าวสาร การวิจัยครั้งนี้ออกแบบและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ที่ลงทะเบียนเรียนในวิชาระบบข้อมูลและการจัดการสารสนเทศ รูปแบบของแนวคิด คือ การประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในรายวิชา จากรูปแบบนี้ สามารถอธิบาย ประสบการณ์และกระบวนการไตร่ตรองของแต่ละบุคคล และการดำเนินการประเมินผลนักศึกษา

เทเลอร์ (Taylor, 2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์วิธีการผสมผสานของ โปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม จุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อตรวจสอบความเข้าใจของ ครู สมาชิกในกลุ่ม และนักศึกษา ที่ได้ประโยชน์จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมที่เชื่อมโยงใน หลักสูตร วิธีการตรวจสอบความเข้าใจออกแบบและประเมินทั้ง 3 กลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ครู ทีมผู้นำที่เป็นสมาชิกกลุ่ม และนักศึกษา เครื่องมือที่ใช้ การสำรวจประเมินตนเอง สำหรับครู การใช้แบบสำรวจสำหรับนักศึกษา และการสัมภาษณ์ทีมผู้นำ ข้อมูลที่ได้เป็นข้อมูล แบบสามเส้า จากทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งแสดงการเปรียบเทียบการรับรู้ ความเข้าใจระหว่างทั้ง 3 กลุ่ม ผลการวิจัยสรุปได้ว่า โปรแกรมการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม มีผลกระทบต่อการรับรู้ การมี ส่วนร่วมของทั้ง ครู ทีมผู้นำ และนักศึกษา

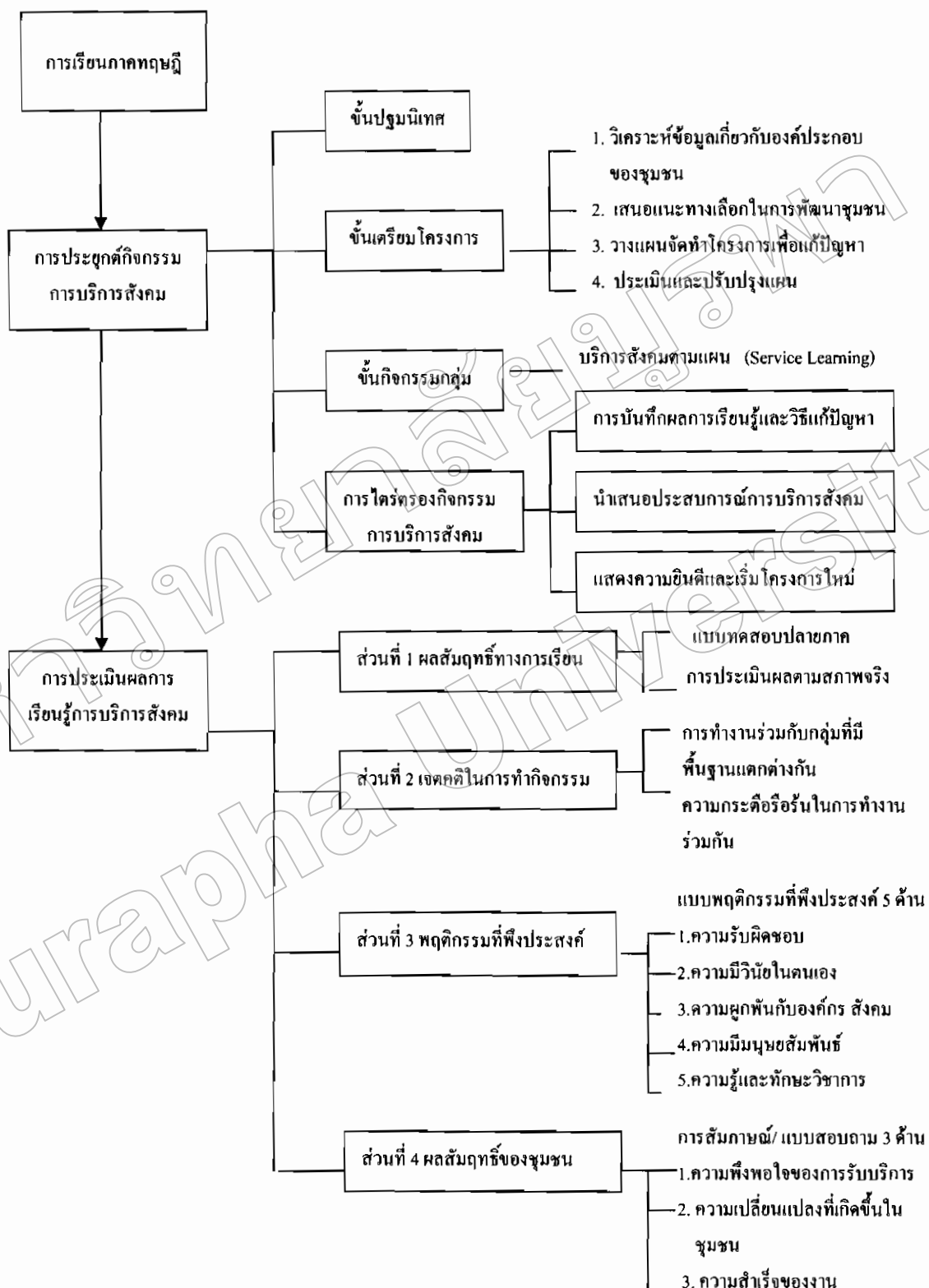
ราสช์ (Rasch, 2008) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมและการส่งเสริมความรับผิดชอบต่อสังคม สาเหตุที่ค้นพบในการสอน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในชุมชนของนักเรียนน้อยมาก บางกลุ่มยังมีความประพฤติกที่ไม่เหมาะสม ทะเลาะวิวาท ขาดความเป็นผู้นำที่ดี ซึ่งเป็นสาเหตุของการขาดความรับผิดชอบในสังคม จึงมีการวางแผนและเชื่อว่าการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมจะเชื่อมโยงชุมชนด้วยการบริการนำความรู้ในชั้นเรียนของนักเรียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ จุดประสงค์ของโครงการหรืองานวิจัยนี้มี 2 ประเด็น คือ 1) ข้อมูลที่มีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักศึกษา 2) การประเมินคุณภาพของการประยุกต์ใช้โครงการการบริการสังคม วิธีการรวบรวมข้อมูล 3 วิธี คือ แบบสอบถาม สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม อย่างไรก็ตามรูปแบบตามทฤษฎีของการบริการสังคมถูกพัฒนาเพื่อการประเมินโครงการ ผลปรากฏออกมาว่า โปรแกรมการบริการสังคม มีผลกระทบต่อทัศนคติและพฤติกรรมของนักเรียนน้อยมาก ในข้อเท็จจริง ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมที่แสดงออกในการบริการสังคม ทุกคนมีพฤติกรรมเดียวกัน ช่วยเหลือสังคมอย่างเข้มแข็ง

เทอร์รี่ (Terry, 2008) ทำการศึกษาเรื่อง พลังนักศึกษาและเสียงสะท้อนจากการบริการสังคม ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การประยุกต์ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในโรงเรียนสำหรับการให้ซึ่งช่วยอบรมและพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้น การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม วิธีการเรียนรู้อและพัฒนาการบูรณาการหลักสูตรและการมีส่วนร่วมในการคิดและจัดประสบการณ์การบริการตามความต้องการของชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ การบริการชุมชน การสำรวจชุมชน และการปฏิบัติกิจกรรมในชุมชน สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมในชุมชน เป็นสิ่งที่เหมาะสมมากที่สุดที่เยาวชนจะให้กับชุมชน รวมทั้งได้รับความรู้ด้านการบริการและการเรียนรู้ที่ดีที่สุด การศึกษาเรื่องนี้อภิปรายถึง นักศึกษา กลุ่มที่ปฏิบัติกิจกรรมให้บริการสังคมเป็นนักศึกษาที่มีผลการเรียนระดับปานกลางและมีส่วนร่วมในการบริการสังคม ผลที่ได้รับเป็นไปในทางบวก สำหรับนักศึกษาและชุมชนการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ช่วยสร้างความคิดสร้างสรรค์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาความรู้ให้กับเยาวชน

ทอดด์ และบริงค์แมน (Todd & Brinkman, 2008) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ในหลักสูตรการศึกษาสังคม : ประสบการณ์และการวางหลักสูตรพื้นฐาน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อครูผู้สอนได้วางกรอบใหม่วิธีการสอนในหลักสูตรการศึกษาสังคม โดยรวมของโครงการการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมเข้าไปในหลักสูตร ซึ่งเป็นโครงการที่ทันสมัยและได้ผลเป็นประโยชน์ ทั้งคณาจารย์และครูที่มีคุณภาพ นักศึกษาได้รับการฝึกประสบการณ์ การเป็นผู้นำ ความกระตือรือร้นและตอบสนองอย่างมีส่วนร่วม มีการสำรวจการศึกษาสังคม ประเด็นในชุมชนท้องถิ่นและภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจในชุมชน นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการขบคิดในการไตร่ตรองประสบการณ์ที่เกิดขึ้นในขณะปฏิบัติกิจกรรม

โคชัน (Chaison, 2008) ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกิจกรรม นานาชาติ: ปัจจัยทางสังคมผู้มคณักศึกษากลุ่มน้อยในมหาวิทยาลัยมิคเวสเทิร์น จดมุ่งหมาย ของการศึกษา เพื่อตรวจสอบผลกระทบของการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกิจกรรมนานาชาติ ด้านวิชาการของกลุ่มนักศึกษา ฮิสพานิกและเม็กซิกันอเมริกัน ในมหาวิทยาลัยมิคเวสเทิร์น การเรียนรู้ด้านวิชาการในการบริการสังคม กำหนดให้เป็นหลักสูตรนานาชาติที่บูรณาการการเรียนรู้ ด้านวิชาการกับความสัมพันธ์ในการบริการสังคมเข้าไว้ด้วยกัน มีการประยุกต์เนื้อหาในการเรียน การมีส่วนร่วมรวมทั้งกิจกรรมบริการสังคมที่จัดตั้งขึ้น คำถามวิจัย 2 ประเด็น คือ 1) กระบวน การเรียนรู้ที่ปรากฏสำหรับนักศึกษากลุ่มน้อยที่มีส่วนร่วมในการบริการสังคม คืออะไร 2) กระบวนการที่เชื่อมโยงพฤติกรรมกับความรู้สามารถทำได้หรือไม่ การจัดเก็บข้อมูล เป็น การสัมภาษณ์รายบุคคล และบันทึกในสมุดบันทึก ผลที่ได้ของนักศึกษากลุ่มน้อย คือ กระบวน การเรียนรู้ที่นักศึกษาได้รับคือประสบการณ์ของแต่ละบุคคล วัฒนธรรมและความรู้ด้านวิชาการ ประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม ไม่เพียงแต่ การแสดงบทบาทในสังคมของ นักศึกษากลุ่มน้อยแล้วยังสามารถสรุปความแตกต่างของนักศึกษากลุ่มน้อยในแต่ละคนได้ การวิจัย ครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม มีผลที่ได้รับคือ คือ ประสบการณ์และความสามารถของแต่ละบุคคล

เบทส์ (Bates, 2009) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมกลยุทธ์ สำหรับครู การวิจัยครั้งนี้ แสดงถึงความเข้มแข็งและการท้าทายโครงการบริการสังคมของ มหาวิทยาลัยที่ไ้สอนนักศึกษาสาขาประถมศึกษาระดับปริญญาตรี โดยนำรูปแบบการประยุกต์ ใช้การเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในรายวิชาการศึกษาสังคม เป้าหมายของโครงการ คือ เป็น การเตรียมผู้ที่จะสำเร็จการศึกษาเป็นครูในอนาคต ได้ทราบถึงแรงจูงใจและประสบการณ์ใน การเป็นผู้อำนวยความสะดวกโครงการบริการสังคม เป็นการส่งเสริมให้รู้จักความเท่าเทียมกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม และความยุติธรรมในสังคม ประเด็นในการวิจัย มี 3 ประเด็น คือ คุณสมบัติของผู้ที่เป็นครู ความเข้าใจในการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคม และ ความรับผิดชอบของ นักศึกษาต่อการบริการสังคม ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติของผู้ที่เป็นครูดูเหมือนว่าทุกคนพร้อมที่ จะเป็นผู้นำและสมัครใจในการบริการสังคมตั้งแต่การเข้าสู่เส้นทางอาชีพของการเป็นครู การบริการสังคมเป็นรูปแบบของการผสมผสาน นักศึกษามีความเชื่อมั่นและมีความคิดในการเป็น เจ้าของในการช่วยเหลือสังคม การบริการสังคมมีความเหมาะสมในการจัดเข้าไว้ในหลักสูตร เพราะ เป็นการเรียนรู้ชีวิตจริงในสังคม การบริการสังคมสร้างความรับผิดชอบของนักศึกษาและการระลึก ร้อยอย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 10 กรอบแนวคิด การประยุกต์ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการบริการสังคมในการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา